A LOVAGLÁS VEZÉRFONALA

(Tanácsok gondolkodó lovasoknak)

Irta:

GRÓF ERDŐDY PÁLFFY ZSIGMOND

a bécsi cs. és kir. lovaglótanárképző intézet v. tanára

Szent György képes sportlap kiadása. 1937.

A LOVAGLÁS VEZÉRFONALA

(Tanácsok gondolkodó lovasoknak)

Irta:
GRÓF ERDŐDY PÁLFFY ZSIGMOND
a bécsi cs. és kir. lovaglótanárképző intézet v. tanára

Szent György képes sportlap kiadása 1937.

Elévülhetetlen hálám és nagyrabecsülésem jeléül ezt a munkát tanáromnak és atyai barátomnak

JOSIPOVICH ZSIGMOND

tábornoknak szeretettel ajánlom.

TARTALOMJEGYZÉK

oldal

Előszó 5

Bevezetés 7

I. Rész. A hátasló idomításának alapelvei.

I. Fejezet: A helyes ülés lényege 9
II. Fejezet: A ló egyensulya és mozgásmechanizmusa 11
III. Fejezet: Az egyensuly jelentősége a hátasló kiképzésénél . . 13
IV. Fejezet: Az előrehajtó és felvevő segítségek együttműködése . . 14
V. Fejezet: A parade (összeszedés) mint kiképzési eszköz . . . 22
VI. Fejezet: A vágta, a vágtamunka kezdete 28
VII. Fejezet: Az előrelovaglás fogalma 40
VIII. Fejezet: Ütemváltoztatások ügetésben 41
IX. Fejezet: A lépés, lépésmunka 42
X. Fejezet: Fordulatok és az ezeket előkészítő hajlítások . . 45
XI. Fejezet: Kiképzés sebes ügetésre 49
XII. Fejezet: A hátasló feligazítása (mesterséges tartása) s bíráló megjegyzések ennek téves felfogásáról 51
XIII. Fejezet: Vágta nagy körön 58
XIV. Fejezet: A combra való engedékenység, mint az oldaljárás első foka. — Oldalhajlítás 61
XV. Fejezet: A sebes ügetés és a vágta jelentősége és az arra való kiképzés. — Sebes ügetés 64
XVI. Fejezet: A helyes támaszkodás lényege 66
XVII. Fejezet: A rövid ügetés és a rövid vágta jellemzése és az arra való kiképzés. — Rövid ügetés 67
XVIII. Fejezet: A hátralépés, mint a fokozottabb konchajlítás előgyakorlata 70
XIX. Fejezet: Az oldaljárás lényege és jelentősége a hátasló kiképzésénél 72
XX. Fejezet: A ló hátulja körüli fordulatok és a perdülés (Pirouette) . 78
XXI. Fejezet: Az összeszedés, annak lényege és célja . . . 79
XXII. Fejezet: Váltások vágtában, ugrásváltás 81
XXIII. Fejezet: A kantározás és vezetés 84

II. Rész. Az utóidomítás. (Redressur)

I. Fejezet: Alapelvek és általános utalások 92
II. Fejezet: Hét különösen tanulságos utóidomítási eset . . . 95

II. Rész. A futószármunka 126
Függelék: Bíráló megfigyelések lovasmérközésekről 137

ELŐSZÓ.

Büszkén bocsájtom útjára szeretett volt tanitványom lovas-örökségét. A tehetséges és nagytudású lovas munkában és eredményekben gazdag lovaséletének tapasztalatai szólnak hozzánk e sorokból: napnál is fényesebben bizonyitják a lovagló-művészet örökkévaló, megcáfolhatatlan alapelveit és igazságait.

Szálljanak tovább generációról generációra ezek az alapigazságok. Találjon az elhintett mag az utódokban jó termőtalajra és adjon a lovagló-művészetnek olyan újabb rajongókat és apostolokat, mint amilyen megboldogult tanitványom is volt.

Budapest, 1937. tavaszán.

Josipovich Zsigmond
tábornok

ELŐSZÓ.

Büszkén bocsájtom útjára szeretett volt tanítványom lovas-örökségét. A tehetséges és nagytudású lovas munkában és eredményekben gazdag lovaséletének tapasztalatai szólnak hozzánk e sorokból: napnál is fényesebben bizonyitják a lovagló-művészet örökkévaló, megcáfolhatatlan alapelveit és igazságait.

Szálljanak tovább generációról generációra ezek az alapigazságok. Találjon az elhintett mag az utódokban jó termőtalajra és adjon a lovagló-művészetnek olyan újabb rajongókat és apostolokat, mint amilyen megboldogult tanítványom is volt.

Budapest, 1937. tavaszán.

Josipovich Zsigmond
tábornok

BEVEZETÉS.

A sors istennői inkább kardot, mint tollat szántak kezembe s ezért tulajdonképen vakmerőség részemről, ha híres poéták mondásait saját felfogásom szerint formálom át. Ugy vélem azonban, hogy nem zavarom meg Mirza Schaffy sírontúli nyugalmát, ha a földi paradicsomról tett közismert mondását úgy módositom, hogy »a földi paradicsom jól lovagolt lovak hátán...« található meg.

Jól lovagolt lónak csupán azt a lovat nevezhetjük, amely felett minden körülmények között, minden tekintetben uralkodunk. Hogy ennek tökéletesen megfeleljünk, ez úgy a lovastól, mint a lótól gyakran hihetetlenül hosszadalmas, fáradságos munkát kiván. Ez a munka csak akkor lehet teljesen eredményes, ha a lovasnak megvan a kellő türelme, tehetsége és tudása és ha a ló testalkata a hátaslótól megkivánt követelményeknek megfelel. Éppen ezt a két követelményt illetőleg fordul elő a legtöbb tévedés és félreértés s ez az oka, ha a hosszadalmas és fáradságos munka gyakran mégis eredménytelen.

Soraimnak nem az a célja, hogy könyvet irjak a lovaglás tudományáról. Véleményem szerint az anyag terjedelme, valamint a lovas- és ló-egyedek különbözősége lehetetlenné tennék az olyan könyv megírását, mely teljesen kimeritőnek és tökéletesnek volna mondható, mert egy köteten belül az összes eshetőségeknek megfelelő és tökéletes szabályokat előre felállitani nem lehet.

Soraimnak csupán az a célja, hogy 28 évi intenziv és buzgó tevékenységem tapasztalatait, — melyeket kiváló tanárok vezetése mellett, mint lovas és mint lovaglótanár szereztem, — felajánljam mindazoknak, akiket a lovaglás művészete érdekel és ezzel a tudománnyal akkor is szivesen foglalkoznak, ha nem ülnek éppen lovon.

A háború után, bár szerényebb mértékben, ismét megkezdtem Bécsben lovastevékenységemet és folytattam is

mindaddig, míg az osztrák népboldogítók az összes fedett lovardáknak autógarázzsá, mozivá való átalakításával ezt lehetetlenné nem tették. Ezzel a gyermekes tudatlansággal vérbeli művészet fejlődését akadályozták meg, nem ismervén fel annak a nemzetgazdaságra oly fontos lótenyésztéssel való szoros összefüggését. A véletlen Németországba vezetett: a sok szenvedélyes lovas s az úgy minőségben, mint mennyiségre kiváló lóanyag határtalan örömet és reményt váltott ki belőlem.

Majdnem egy évig tartó ottani munkásságom alatt és sok lovasmérkőzés végigszemlélésével megismertem a német lovasok tudását, de hibáit is. Arra a meggyőződésre jutottam, hogy ha majd a német szorgalom a helyes idomitás iránti érzékkel párosul, a német lovasok rövid időn belül nemzetközi viszonylatban is az első helyet foglalják el.

I. RÉSZ:

A HÁTASLÓ IDOMITÁSÁNAK ALAPELVEI:

I. FEJEZET.

A helyes ülés lényege.

Az eredményes lovaglás alapja a helyes ülés. Az ülés az érzés forrása. Csak helyes ülés mellett lehet helyes a vezetés; csak helyes ülésből küzdhetjük le eredményesen a ló ellenállását és büntethetjük, ha az szükséges, azaz a lóra helyes befolyást csak helyes ülésből gyakorolhatunk. Távol áll tőlem, hogy jó ülésként sablonos formát követeljek, csupán a helyes ülésnek azokat az alapfeltételeit óhajtom leszögezni, melyek nélkül a lóra eredményes befolyás szerintem elképzelhetetlen. Először a lovas ama testrészeit sorolom fel, melyek a lóval állandóan érintkeznek. Ezek: az ülőcsontok, a combok a térdek belső felületeivel és a lábszárak. Ezek a testrészek, könnyebb vagy esetenként erősebb nyomással, a ló törzsének súlypontja felé hatnak és az eredményes befolyásra okvetlen szükséges zárt ülés tényezői. Kivülük a legfontosabb szerep a lovas gerincének jut. A lovas gerince merőleges legyen a nyereg legmélyebb szintjére. A gerincnek szükség esetén a hátizmok megfeszitésével oly erőssé és ellenállóvá kell válni, hogy ezzel a lóra való befolyását érvényesiteni tudja. Ehhez feltétlenül szükséges, hogy mély belélegzéssel és a lélegzés ideiglenes visszatartásával a hasizmokat megfeszítsük.

A lovas gerince sohase engedjen előre- vagy hátrafelé, azért, hogy a lendület nélkül járó ló rázásának kitérjen. Az a lovas, kinek puha gerince a ló minden kellemetlen mozgásának kitér s ahhoz alkalmazkodik, sohasem számíthat komoly eredményre.

A lovas gerince az összeköttetés a lovas keze és a ló hátulja között: mint emeltyű hat és a szár hatását a ló hátulsó csűdjeibe továbbitja. Kitérő, lágy gerinccel alkalmazott szárhatás megakad a ló testében: hatása vagy a ló ellenszegülő hátában, vagy valamelyik merev hátulsó lábában akad meg. Itt egy olyan témát kell érintenem, mely nem tartozik ugyan szorosan az itt megbeszélendőkhöz, de mégis kell, hogy a szakembert gondolkodásra késztesse.

Két évtized előtt kezdett meghonosodni az európai versenypályákon az amerikai ülés. Az iskola- és campagnelovasok legtöbbje, — lovaglási elméletüket látszólag felborító, szokatlan látvány hatása alatt, — megsemmisitőleg nyilatkozott erről a lovaglási módról, anélkül, hogy azt tüzetesen megvizsgálta volna. Az amerikai ülés céljával sok lovas még ma sincs tisztában és annak sajátosságát még ma sem tudja kellőleg értékelni. Az amerikai ülés célja a ló lehető legnagyobb gyorsaságának és kitartásának kifejtéséhez szükséges hátszabadság megadása és az, hogy a lovas súlya a lónak arra a testrészeire essék, melyek a mozgásban legkevésbbé vesznek részt. Utóbbi versenytaktikai okokból is szükséges, hogy a lovas lova ütemét nehéz helyzetben is könnyen tudja szabályozni. Mivel a verseny alatt a lóra más irányú befolyás rendszerint nem szükséges, egész természetes, hogy a versenylovas súlyát, amely térdein nyugszik, a ló legteherbiróbb pontja, tehát annak marja fölé helyezi. Felső testével nem terheli meg közvetlenül a ló hátát, hanem annak zavartalan mozgásszabadságát előrehajlással biztositja. Igy a levegő ellenállásának is legjobban tér ki. A lovas előre vett felsőteste és karjai egyúttal egy erősen ható emeltyűt képeznek, melynek alátámasztási pontja a ló hátának arra a részére esik, amelyre a lovas gerince a felvétel pillanatában felsőtestének felegyenesedésével hat.

Ebből is láthatjuk, hogy a szár hatását ez esetben is a lovas gerince (dereka) közvetiti és csak a derék hatása által jut érvényre.

Igen gyakran láthatjuk, hogy erős karú, de gyönge gerincű lovasok nem tudják lovaik ütemét tartani, mig vézna, gyenge erejű lovasok, akik azonban gerincük kellő megfeszítésére képesek, könnyedén uralkodnak lovaikon.

Annak, hogy a lóra gerincünkkel eredményesen hathassunk, elengedhetetlen feltétele, hogy gyomrunkat és hasunkat kidüllesszük és ne húzzuk be, mint azt főleg hiú lovasoknál sokszor észlelhetjük. Ennek természetes következménye az lesz, hogy a lovas vállai és csipői lesülyednek. A felsőkarok természetesen lógnak le anélkül, hogy azokat a testhez szorítanánk és pedig úgy, hogy rendes alkatú lovasnál a könyök és csípők között mérsékelt hézag keletkezzék. Az alsó karokat úgy tartsuk, hogy lehetővé tegyék a helyes vezetést, azért a kezek rendszerint a test közepe előtt legyenek. Pontos helyüket azonban mindig a pillanatnyi szükség határozza meg. A kezek helye jó, ha a szárak hatását a lóra helyesen közvetítik.

A belovagolt lónál a jó lovas keze körülbelül egy ökölnyire saját testének közepe előtt lesz.

A lábszárak nem a zárt ülés megtartására, hanem a

ló vezetésére valók, tehát mindaddig nem szabad tőlük bizonyos hely megtartását követelnünk, amig csupán az ülés elsajátitásáról van szó, hanem csak arra kell ügyelnünk, hogy a lovas térdeit puhán megtörve tartsa és lábfejét ne szoritsa feszesen lefelé. Ez ugyanis lazitja a térdtámaszt és a lábszárakat segítségadásra alkalmatlanná teszi. A leszoritott sarok sem helyes, mert megfesziti a lábikra izmait és a lábfejet olyan merev helyzetbe kényszeriti, amely minden finomabb érzéstől megfosztja, idő előtt kifárasztja és az egész lábat megmereviti.

A vezetéshez elengedhetetlenül szükséges független és fesztelen lábszártartást legkönnyebben és legjobban úgy sajátithatjuk el, ha a lábszárakkal helyzetváltoztatásokat gyakoroltatunk.

A campagne- és az iskolalovaglás alapját a helyes, biztos, szilárd és zárt, de amellett simulékony ülés képezi, ezért minden lovaglótanárnak, de a tanitványnak is az ülést folytonosan ellenőriznie kell, mert eredmény csak igy érhető el. A lovasnak minden felmerülő nehézségnél először arról kell meggyőződnie, vajjon azt nem a vezetést zavaró ülés-hiba váltotta-e ki.

A lovas ülésével most tovább nem foglalkozom, később úgyis még gyakran lesz erről szó. Igen sokat irhatnék még erről, de nem tartom szükségesnek, mert a helyes ülést könyvekből amúgy sem tanulhatjuk meg. Annak elsajátitásához évekig tartó gyakorlat és jó tanárok segitsége szükséges. A jó eredmény feltétele nem a szellemtelen, üres és hangos tömegtanitás, hanem a nyugodt, tárgyilagos magyarázatokkal fűszerezett egyéni oktatás.

II. FEJEZET.

A ló egyensúlya és mozgásmechanizmusa.

A ló szabad, természetes járásának kifejlesztése biztos, zárt és szilárd ülést követel. A járás minősége elsősorban a ló alkatától függ. Helyes lovaglással bizonyos mértékig megjavithatjuk a ló járását, de helytelen lovaglással el is ronthatjuk.

A ló természetes jármódokban úgy mozogjon, hogy — saját és lovasa súlyának elejére és hátuljára való egyenletes elosztása mellett, — a kivánt ütemet helyes lábsorrendben minden nehézség nélkül megtartani, vagy azt változtatni képes legyen. Egyensúlyban jár a ló akkor, ha ezeknek a feltételeknek megfelel.

A lovaglás számos téves hagyománya között nagy szerepe van a ló egyensulyáról és sulypontjának helyzetéről alkotott annak az általánossá vált, helytelen felfo-

gásnak, hogy a lónak csak egy sulypontja van és hogy a belovagolt ló egyensúlya[1] állandó állapot.

Tekintettel arra, hogy a ló eleje — mint a többi patás állatoké is — nehezebb, mint a hátulja, a vizszintes testalkata következtében, csupán egy — a hossztengelyében fekvő — sulyvonal fogalmáról beszélhetünk, nem pedig sulypontról. A ló elejének sajátos túlsulya céltudatos lovaglással akként helyezhető hátrafelé, hogy eleje és hátulja között a sulykülönbözet kiegyenlítődik. Ez azonban nem állandó, mert ezt csak a ló lábainak lendületes előre mozgása és a ló hátának ebből erodő rugalmassága idézi elő. Tartósan egy súlyponton nyugvó egyensulyról tehát nem lehet szó, hanem csupán a ló eleje és hátulja közötti súlykülönbözetnek váltakozó kiegyenlítődéséről.

A lovasok álmát képező egyensúly[1] nem egyéb, mint az a természet tehetetlenségi törvényén nyugvó kiegyensúlyozott állapot, amelyben a ló, a lábellökés pillanatától a földreérés, tehát a súly alátámasztásának pillanatáig marad. Minél nagyobb a lendület eme mozzanat alatt, természetesen annál biztosabb az egyensúly. A földreérés pillanatában stabil egyensúlyról egyáltalában nem beszélhetünk, mert az alátámasztás gyakran csupán egy lábbal történik. Az egyensúly eme pillanatok alatt csak a folytatólagos előre mozgásnak köszönhető és csak a lendület segíti át a lovat a nem stabil helyzeteken. A lóláb súlyhordásra csak a földre merőleges helyzetben képes. Ugy az ellökés, mint a földreérés még a lendület-létrehozó mozgásnak részei és mint ilyenek lebegésben tartják a ló valamint a lovas sulyát az egyik földönlévő láb alátámasztási pillanatától a következőig.

Meg kell fontolni és ismerni kell ezeket a tényezőket mindazoknak, akik nyers lovat belovagolni, vagy elrontott lovat megjavítani akarnak és tisztában kell lennie minden lovasnak, — ki lovának járását helyesen akarja megítélni és fejleszteni, — az egyes jármódok helyes lábsorrendjével.

A lovaglás művészetének eme elsőrangú jelentőségű kérdéseit úgy az idevágó irodalom, mint az ábrázolás is a közelmultig elhanyagolta. Vagy egyáltalán nem foglalkozott vele, vagy helytelent tanított. A szem hozzászokott ezekhez az évszázadok óta helytelenül ábrázolt képekhez (hibás beállítású szobrokhoz) és a lovas gyakran ezeket a helytelenségeket tűzte ki elérendő céljául.

A helytelen alapon kifejlődött és minden logika mel-

[1] Egyensuly alatt természetesen a lovaglás művészete meghatározása szerinti vízszintes egyensulyt kell értenünk, vagyis azt, hogy: a ló és lovas sulya mind a 4 lábra egyenletesen van elosztva.

lőzésével a végletekig védett helytelen elmélet következményeként számtalan jó lovat rontottak el és tettek tönkre. Sok gondolkodó lovas keseredett el és vesztette hitét a lovaglás művészetében anélkül, hogy az alapvető tévedésekre rájött volna.

Csak évszázadunk eleje hozta meg számunkra a ló mozgása mechanizmusának valódi képét. A fényképezés műszaki tökéletesitésével, valamint a mozgófénykép segítségével sikerült *Koch Ludwig* osztrák festőnek minden eddigi és általa már régen helytelenített felfogással ellentétben a ló mozgástechnikáját helyesen megmagyarázni és rajzaiban helyesen ábrázolni.

Koch munkája a lovasvilág részére felbecsülhetetlen, — mondhatnánk — korszakalkotó haladást jelentett, mert a törekvő és gondolkodó lovast a bizonytalan hagyományok éjszakájából — a minden részletében biztos és megdönthetetlen igazság hajnalába vezette. Koch utánozhatatlanul pontos ismereteit bizonyítják ábrázolásai, melyek minden mozgási mozzanatot logikus összefüggésben és összes kisérő jelenségeivel együtt szemléltetnek.

Mit tudtunk mi mindaddig a lendület lényegéről, az egyensúlyról, az átmenetek részleteiről, a vágta ugrásváltásairól, stb., mig Koch szerényen meg nem hivott bennünket az évtizedek alatt folytatott beható munkássága eredményének megtekintésére?

Koch sok éves tanulmányait és megfigyeléseit »Die Reitkunst im Bilde« című könyvében úgy szövegileg, mint ábrázolásban kifogástalan mestermüben foglalta össze. A páratlan szöveg egyrésze Josipovich Zsigmond tábornok, a lovaglás művészetének jól ismert mestere tollából ered. Meggyőzően cáfol meg számtalan hagyományos tévedést és nélkülözhetetlen utmutató minden eredményre törekvő lovas részére.

III. FEJEZET.

Az egyensúly jelentősége a hátasló kiképzésénél.

A lovas feladata, hogy lovát egyensúlyba hozza. A lónak, mint szabadonjáró, legelő állatnak természetes hajlama az, hogy elejét erősebben terhelje meg, mint hátulját, mert ez úgy testalkata, mint az élelemkeresés módja megkivánja; a lovas súlya fokozza a ló elejének ezt a túlterhelését, mert a lovas valamivel a ló közepe előtt ül. A súlyelosztásnak, illetve a súlypont elhelyezésének megválasztását természetesen a lóra bízhatnánk (ezt mellesleg megjegyzem, a legtöbb lovas meg is teszi), de ez a ló teljesitőképességének, kitartására és használhatóságának

tartamára és a lótól minden körülmények között megkövetelt engedelmességre káros befolyással volna. Az a ló, amely az elején jár és nem képes arra, hogy lovasának felszólitására — legalább rövid ideig — egyensúlyban járjon, lovasában ugyanazt az érzést váltja ki, mint táncosnőjében a rossz táncos, kinek sem hallása, sem ritmusérzéke nincs és minden útjába kerülőnek nekiront.

Az egyensúlyt a különböző jármódokban az ütem egyformasága jellemzi legjobban. »*Ütem*« alatt a jármód tovahaladási gyorsaságát, azaz egy jármód bizonyos sebességének tartósan megtartott egyenletességét értjük. Igy pl. ha egy lovas ügetésben percenként háromszáz lépés távolságot tesz meg, akkor, ha ütemben akar maradni, állandóan háromszáz lépést kell percenként megtennie, akár egyenes, akár körvonalon jár. Egy jármódon belül több ütemet is lovagolhatunk, pl.: ügetést, rövid és sebes ügetést.

Minden ütemet helyes »ütemességgel« kell lovagolnunk. »*Ütemesség*« alatt a mozgás ritmusát, azaz a patadobbanások (lábemelések) időrendjét értjük. *Egyenletes* az ütemesség, mikor a ló egyforma gyorsan, vagy egyforma lassan lép. *Helyes* az ütemesség, ha a ló egyenletesen és lábingahosszának megfelelően élénken lép. Ha a ló gyorsabban lép, mint lábingahosszának megfelel: járása *guruló,* ha pedig lassabban lép, járása *vontatott* lesz. Természetesen ez csak olyan lóval sikerülhet, amely megtanult egyensúlyban járni. Az a ló, amely nincs egyensúlyban és nem képes arra, hogy lovasát rugalmas háttal hordja, a huzamosabb ideig egyenletes ütemben való megtartás kisérleténél ingadozni fog a visszatartás és az elrohanás között és minduntalan lovasának szabályozó támogatására fog szorulni.

IV. FEJEZET.

Az előrehajtó és felvevő segitségek együttműködése.

Eredményt csupán akkor várhatunk, ha a ló már megtanulta azt, hogy az előrehajtó segitségekre térlnyerőbb, de amellett nyugodt lépésekkel, illetve ugrásokkal reagáljon és hogy a felvevő száron magát testének minden részében (tehát hátulsó lábainak minden izületében is) puhán és rugalmasan felvegye, anélkül, hogy azon megakadna. Lényegében ugyanis egészen mellékes az, hogy a ló az erősebben ható szár hatása következtében szájában, nyakában vagy hátában mereviti-e meg magát, vagy hogy egész testének elferditésével és hátuljával tér ki és vonja ki magát a szár hatása alól.

Az előrehajtó segitségeket még meg nem értő lovakat a legegyszerűbb eszközökkel tanitsuk meg azoknak meg-

gondolás nélküli nyugodt elfogadására és a szükséges engedelmességre. Az előrehajtó segitségek meg nem értése különböző lovaknál különbözőképen nyilvánul meg. Egyes nyers lovak a leggyengédebben adott előrehajtó segitségeket is büntetésnek fogják fel s ijedten elrohannak, mások tudatlanságukban egyáltalában nem reagálnak reájuk, mig ismét mások valami neveletlenséggel szegülnek ellen annak. Természetesen a lovasnak mindezek okát lelkiismeretesen ki kell kutatni, s további magatartásában ehhez kell igazodnia.

Az előrehajtó segitségekre elrohanó lovak többnyire a segitségeket adó eszközöktől (comb, lovaglópálca) félnek. Ezeknél rendszerint első lovasuk volt a hibás. Egészen nyers lovak kiképzésük első napjaiban az előrehajtó segitségekre tapasztalatlanságból gyakran ügyet sem vetnek. Ha ilyen esetben az oktalan lovas segitségeit legerősebb hatásukig hirtelen fokozza, az így okozott fájdalomérzéssel a lóban természetesen kisebb-nagyobb félelmet vált ki. A lónak kitünő emlékezőtehetsége van és azért a segitségektől való félelme a kivánt hatás helyett gyakran az eddigi kezdőmunka eredményét is visszavetheti.

A gondolkodó és tapasztalt lovas, egy igy bántalmazott ló lovaglásánál a zárt ülésre fog gondot forditani és lábszárait, melyeket lágyan, de mozdulatlanul fektet a ló törzséhez, még akkor sem veszi el helyükről, ha a ló félelmében netalán hevesen el akarna sietni. A lovas óvatosan és fokozatos felvevő segitségekkel s jóságos szólitgatásokkal esetleg napokig, vagy hetekig, mindenesetre addig nyugtassa lovát, mig az a lovas combjától, illetve a pálcától való félelmét elveszitette. Hirtelen felvevés a ló félelmét fokozná. A ló a lovas combját előbb-utóbb megszokja, ha az állandóan nyugodtan törzséhez simul s a ló meggyőződik arról, hogy a lovas combjától nincsen oka félni. Tudatlanságuk vagy általános érzéketlenségük következtében az előrehajtó comb-segitségekre egyáltalán nem, vagy nem eléggé reagáló lovakat lovasaik — kiképzésük kezdetén — megfontolt eljárással tegyék az előrehajtó segitségekre figyelmessé.

Tapasztalatom szerint ilyen esetben állandóan egyforma előrehajtó-segitségekkel nem érhetjük el a kivánt eredményt. Ilyen lovakat eleinte egyszerre alkalmazott comb- és pálcasegitségekkel, valamint nyelvcsettintéssel kell az előremenésre ösztökélnünk. Ha ez nem váltaná ki a megkivánt hatást, vagy ha ez netán egyáltalában hatástalan volna, akkor ezeket a segitségeket néhány pillanat mulva erősbitve megismételjük és az ismétlést mindaddig folytatjuk, mig a kellő eredményt el nem értük. Ez akkor következett be, ha a ló határozottan s egyenesen (ingado-

zás nélkül) előre megy, amiért a lovat minden esetben meg kell jutalmaznunk. Néhány kisérlet után a lovas azt fogja észlelni, hogy lova már a kevésbbé erélyes segitségekre is felfigyel.

Ha az előrehajtó segitségeket ismételten kell alkalmaznunk, azokat fokozatosan erősbitve adjuk. Soha sem szabad azonban a lovat az állandóan egyforma erősségű hajtáshoz hozzászoktatnunk, mert különben a segitségekkel szemben figyelmetlenné válik és a lovaglása idővel nagyon fáradságos lesz. Ha a ló az előrehajtó segitségeket már megértette, de azokra lustaságból nem figyel eléggé, akkor a lovas, — hogy lovát figyelmessé tegye, — a comb- és pálca-segitségeket a legnagyobb eréllyel alkalmazhatja. Nem szabad azonban azokat rendszeresen használnia, sem pedig túlzásba vinnie. Gyakran megtörténik, hogy olyan lovak, melyek kezdetben a segitségekre nem nagyon érzékenyek, az idomitás folyamán azokra nagyon érzékenyekké válnak; a kezdetben érzékeny lovak pedig a segitségekkel szemben eltompulnak. Semmiesetre sem szabad a kezdet ilyen jelenségeiből a ló későbbi magatartására következtetnünk.

Az előrehajtó segitségek eredményességének alapfeltétele: az előrehajtás fogalmával észszerüen összefüggő előreengedés. Ez a lovaglás legfontosabb alapszabályainak egyike, ami ellen úgy a fiatal ló idomításánál, mint a már lovagolt lónál a legtöbbet vétenek.

A legtöbb lovas megfeledkezik arról, hogy az előrehajtás pillanatában a szár megfelelő mértékben való utána engedésével lovát előre is engedje. Ezzel a hibával a rossz indulatok csiráját akaratlanul is elveti lovában.

Ennek a mulasztásnak az oka nem az, hogy a lovas nem ismeri ezt az elemi szabályt, hanem az, hogy nem bízik ülése szilárdságában. Nem bízik abban, hogy laza szárak mellett a ló esetleges hirtelen és heves megindulásánál ülését meg tudja tartani és ezért a szárral iparkodik az ülése szilárdságát biztositani. Az egyik legjobb lovaglótanárom az előbb elmondottakat — bár közönséges kifejezéssel, — de igen jól magyarázta meg: »Ha valakit az ajtón ki akarok dobni, gondoskodnom kell arról, hogy az ajtó nyitva is legyen.«

Akinek ülése még nem független a szártól, ne üljön olyan lóra, amelyet még az előremenésre kell tanitania, mert könnyen az ellenkező hatást érheti el.

Az előbb vázolt, teljesen eredményes előrehajtásnál igen fontos az, hogy a lovas képes legyen derekát acélszilárdságúvá fesziteni és elmozdithatatlan térdtámaszt felvenni. Megfelelő tapasztalattal biró lovas többnyire előre megérzi, hogy lova miként fog az esetleg durvább előre-

hajtó segitségekre reagálni. Meglepetések azért még igy is előfordulhatnak. Súlyos és az idomitás további eredményét kétessé tevő hiba volna az, ha a lovas lova hirtelen nem várt megindulásakor felsőtestével hátraesne és térdtámaszát elveszitené, mert mindkettővel kellemetlen fájdalmat okozna lovának, úgyhogy az a jövőben az előrehajtó segitségre aligha engedelmeskedne szivesen. Néhány év előtt világosan meggyőződhettem arról, hogy még a legdurvább előrehajtó segitséget is csak fokozatosan szabad alkalmaznunk Egy, a lovaglást igen kedvelő bécsi nagyiparos telivér ménjét, kellő campagne-szerű iskolaelőkészités nélkül, a spanyol iskola egyik lovászmestere utasitásai szerint a magas iskolára idomította. Egy alkalommal azzal a kéréssel fordult hozzám, hogy próbáljam ki a ményt, mert az napról-napra kevésbbé megy előre. Kérésének szivesen tettem eleget és már néhány lépés után meggyőződhettem arról, hogy a mén az előrehajtó segitségeimnek csak hanyagul engedelmeskedik, de annál szivesebben mozog egy »piaffe«-szerű helytelen járásban. Szokásomhoz híven lovaglás alatt észleleteimet és szándékomat magyarázattal kisértem és ezek folyamán a hirtelen és durva előrehajtásra is sor került. Már az első, sarkantyúval, pálcával és nyelvcsettintéssel adott és teljes erővel végrehajtott előrehajtással kiváltottam a kivánt hatást. Ez a lónak körülbelül tiz percig tartó élénkebb járását eredményezte. A mén tulajdonosa nem győzött csodálkozni e hirtelen változáson. Az első durva dorgálás hatásának csökkenésével, mikor is a lóból minden lépést már ismét úgyszólván ki kellett kényszerítenem, előbbi segitségeimet teljes erőmmel megismételtem. A mén erre azzal válaszolt, hogy egy minden akrobatát megszégyenitő salto mortale bemutatásához segitett. Ebből az esetből levontam a következtetéseket és segitségeimet erő tekintetében mérsékeltem, ellenben azokat gyakrabban, rövidebb időközökben ismételtem meg. Néhány napi munkával elértem azt, hogy a mén figyelmesen és szorgalmasan járt. Tulajdonosának még később is sok örömet szerzett. Ritkán történik meg az, hogy a ló ügyes lovasának előrehajtó segitségeire neveletlenséggel (mint pl. a rúgás, a hátrakúszás, megfordulás, stb.) válaszoljon. Ha ez mégis előfordulna s nem egy hátaslónak alkalmatlan, különösképen csiklandós kancáról van szó, akkor ez majdnem kivétel nélkül annak a következménye, hogy az előrehajtás túl rövid és túl erősen fogott szár mellett történt. Helyes lovaglásnál — tehát akkor, ha a lovat nem tartjuk elől vissza, mikor hátulról hajtjuk, — ezek a neveletlenségek nagyon hamar kiküszöbölhetők.

A visszatartó szárra való ráhajtás kardinális hibáját

— ezt a minden logika és lovasérzéssel ellenkező hibát, — nemcsak a lovagolatlan lovat idomító, fiatal és tapasztalatlan lovasoknál, hanem gyakran még belovagolt lovakon, gyakorlott lovasoknál is észlelhetjük.

Mint mindennek a világon, úgy ennek a feltűnő, mondhatnám járványszerű jelenségnek is megvan a maga oka. Részben ijesztően sok esetben a ló szájától független ülés hiánya az oka annak, hogy amikor a lovas lovát erősebben akarja előrehajtani, önfenntartási ösztönből ülése bebiztositása végett a szárba kapaszkodik, részben más okokra vezethető vissza az, hogy ebbe a hibába gyakorlottabb lovasok is beleesnek. A lovaglóművészet egy bizonyos fokának elérése után a lovagolt ló »tartásáról« minden lovas többé-kevésbbé helyes érzést nyer. Ezt a »tartás«-t a lovasok nagy többsége a ló magasan hordott, gömbölyűen ívelt nyakában és függőlegesen tartott fejében képzeli el. Ennek minél gyorsabb elérésére való törekvésükben fáradtságot nem ismernek és nem válogatnak az eszközökben, hogy ezt állandóan meg is tarthassák. A lovasok zöme részére a »tartás« külső formájának elérése és annak minden áron való biztositása a fontos. Nem törik a fejüket azon, hogy ennek a hőn vágyott »tartás«nak miként és milyen feltételek mellett kell kialakulni és állandósulnia, mert nincsenek tisztában azzal, hogy a »helyes tartás« a lovas erre irányuló befolyása és kezének hatása nélkül, mint a járás helyes mechanikájának logikus eredménye önként kell, hogy adódjék.

Aki annyit lovagolt és annyit látott lovagolni, mint én évtizedes lovasmultam alatt, az igazat ad nekem.

Nem csodálkozhatunk azon, hogy ilyen lovasok a »tartás« mielőbbi elérésére való törekvésükben nem riadnak vissza attól, hogy mialatt lovukat előrehajtják, a szárral hátrafelé hassanak. Bámulatos ebben csak az, hogy a legtöbb lovas nem is igyekezik az után kutatni, hogy ez a nagyon keresett »tartás« miből ered. Ezért nem is tudják, hogy a »helyes tartást« a ló — sorozatos feltételek beállta után — önként veszi fel anélkül, hogy lovasa ebbe mindenféle fogásokkal belekényszeritené. Ilyen lovasok — mint azt mondani szokták, — »előlről-hátra« lovagolnak, tehát forditva, mint kellene és a »tartás« szerencsés elérésével kiadták egész tudásukat. Tőlük eme »kierőszakolt tartás« elnyerésén kivül egyéb már nem várható.

A lólábak szerkezeti sajátossága következtében a hátulsó lábak a test hordására és előrelenditésére, az elülső lábak hordásra és alátámasztó előrenyúló mozgásra vannak berendezve. Ebből következik, hogy a lovagláshoz elengedhetetlenül szükséges előretörekvő menőkedvnek a hátulsó lábakból kell kiindulnia. Ezek a ló testét, nagyobb

vagy kisebb energiával történő előrelépésükkel, többé-kevésbbé hatásosan lendítik előre. Az elülső lábaknak pedig megfelelő mértékben előre kell nyúlniok, hogy a ló a hátulról jövő nyomás következtében orra ne bukjék. A ló hátának tevékenységéről — melynek a ló mozgásában szintén nagy szerep jut — most még nem akarok beszélni.

Látjuk tehát, hogy az előrehajtó energia hátulról ered és az elülső lábak mozgása ettől az energiától függ. Fejnek és nyaknak mindaddig, mig tartásukat a lóra bízzuk, — legalább közvetlenül, — nincs közük a lábak gépies mozgásához. Lovagolatlan lónál minden cselekvő — azaz hátrafelé ható — szárhúzás a hátulsó lábak szabad használatát gátolja és félbeszakitja a korlátlan és egyenletes járást. A még lovagolatlan lónál csak tétlen (passziv) szárat szabad használnunk. A lovas a szárat a ló tartásának megfelelően oly hosszúra vegye, hogy a ló mozgása alatt annak szája a lovas kezével folytonos könnyű összeköttetésben legyen. Ha ezt az összeköttetést a ló megszakitaná, úgyhogy a szár hosszúvá válna, azt eleinte ne rövidítse, hanem nyugodt előrehajtással késztesse a lovat jobb kinyúlásra és ezzel arra, hogy a »támaszkodást« ismét felvegye. A tétlen szárra való türelmes ráhajtással a fiatal lónál aránylag rövid időn belül elérhetjük azt, hogy állandó támaszkodással járjon. Ennek azonban az a feltétele, hogy a szár hosszával mindig pontosan igazodjunk a ló tartásához.[2] A lovas ülésében mind kellemesebb érzést nyer. Ugy érzi, mintha lovának teste terjedelmében növekedne. Az a ló, mely a relativ hosszú száron tartós támaszkodást vett, hátulsó lábaival súlypontja irányába megfelelően előre is lép. Ez arra készteti, hogy ennek kiegyenlitésére hátát minden lépésénél rugalmasan meghúzza, majd megint visszaengedje természetes helyzetébe. A hátnak ez a tevékenysége képesiti a lovast arra, hogy a ló hátával állandó összeköttetésben maradjon és annak lengő mozgását követni tudja anélkül, hogy ebben őt más, mint zárt ülése segitené. A lóhát ezen lengő mozgásai a bordák tágulását idézik elő. A lovas ülésében kellemes érzést nyer, mert megszűnnek az általa esetleg érzett kellemetlen lökések ,amelyek elől sok lovas — nem ismervén ezek eredetének okát — hatástalan és puha derékkal igyekszik kitérni. Helyesen járó lónak nem szabad lovasát a nyeregből kilöknie. Amelyik ló ráz, azt vagy azelőtt, vagy még mindig »előlről-hátra« dolgozták vagy dolgozzák; en-

[2] A megfelelő szármérték fenntartása, azaz gyakori megigazítása a legfontosabb előfeltétele a segitségek helyes és nyugodt alkalmazásának. Erre azonban sajnos ugy a fiatal lovasok, mint a fiatal lovak kiképzésénél nem fordítanak elég gondot.

nek folytán a ló hátát vagy tétlenül leereszti az eleje és hátulja között, vagy pedig a hátrafelé ható szár következtében a folyékony előremenésnek hátában szegül ellen. Ilyen lovakat mindenekelőtt arra kell készletnünk, hogy tágabb tartásba jussanak és a hosszú száron a támaszkodást folyékony előremenéssel ismét vegyék fel. Utóidomitásra szoruló lovaknál eredményre természetesen csak sokkal huzamosabb idő után számíthatunk, mint oly lovaknál, amelyeket már kezdettől fogva helyes irányban dolgoztak.

A ló ferdesége.

Midőn a ló, hátulja előretoló erejének szabad használása mellett, megtanulta a hosszú száron való támaszkodás felvételét és annak állandó megtartását, amit —és ezt szándékosan ismétlem, — sohasem érhet el az a lovas, aki a szárakkal visszatart azaz hátrafelé hat: akkor célszerű lesz a szárakat többször egy kézbe vennünk és a ló egyenesre igazítottságát ekként ellenőriznünk. Gyakori ugyanis az a panasz, hogy munka közben sok ló elferdül. Ha ennek nem vesszük kellő időben elejét, a ló végül az egyik száron meg kell, hogy akadjon.

Az »elferdülésnek« több oka lehet: a lovas ferde ülése, ennek következtében a csupán egyoldalon adott segitségek; a ló hajlama az eljerdülésre; gyakran azonban a fedeles, vagy korlátok közötti lovardákban való értelemnélküli lovaglás.

Ismeretes, hogy a ló eleje lényegesen szűkebb, mint a hátulja. A ló akkor egyenes, ha hátulsó patái azon a vonalon járnak, amelyen az elülsők. A ló elejének tehát a fal mentén való lovaglásnál ettől távolabb kell járnia, mint a hátuljának. Rendszerint azonban bekeritett lovardákban a lovak elejükkel és hátuljukkal a lovarda szegélyétől egyforma távolságra járnak, tehát ferdék. Sajátságos, hogy a lovasok ezt csak ritkán veszik tekintetbe, pedig ez a további munkánál sokféle nehézség okozója lehet. Tapasztalataim azt ajánlják, hogy a fiatal lovat lehetőleg szabad, nyilt tereken dolgozzuk, ha pedig lovardában kell lovagolnunk, tartsuk gyakran beljebb a faltól.

Ha a ló az előbb emlitett körülmények folytán »elferdült« és féloldalú támaszkodást vett, az értelmetlen lovas könnyen követi el azt a hibát, hogy csupán azzal a szárral foglalkozik, amelyre a ló rádül. Akár ezt a szárat tartja ki erősebben, akár hajlításokkal kisérli meg a féloldali támaszkodás megszüntetését, eredményre sem így, sem úgy nem juthat. Ez legtöbb esetben a hibát inkább fokozza, mint csökkenti.

Aki azonban a féloldali támaszkodás okát helyesen

az elferdülésben keresi, az képes lesz arra, hogy a hibát gyökerestől kiirtsa és a lovát egyenesre igazítsa. A kiképzésnek kezdetén lévő lovat combbal még nem lehet egyenesre igazitani, ezért a lovasnak a ló elejét mindkét szárral mindaddig és annyiszor kell hátulja elé vezetnie, mig a ló hossztengelyében egyenes lesz. A ferde ló hátuljával nem elejének vonalán jár, hanem egy ahhoz párhuzamos vonalon halad. Igyekezzék tehát a lovas lovának elejét hátulja vonalára vezetni és azon meg is tartani. Ebben a negativ szárnak, — vagyis annak, amelyet a ló nem fogad el, — époly fontos szerepe van, mint a pozitivnak, mivel a negativ szár az, amely a ló elejét a hátulja elé vezeti, mig a pozitiv szár az eközben minduntalan megismétlődő elferdüléseket egyenliti ki. Ezeknél a műveleteknél az egyes szársegitségeknek sohasem szabad hátrafelé hatniok, hanem mindig csak az ellenkező szár utánaengedésében nyilvánulhatnak meg és mindaddig meg kell ismételni azokat, mig a kivánt eredményt el nem értük.

Az elferdült ló egyenesre igazitása sok időt és türelmet igényel és lovasától helyes lovasérzést követel.

Erősebb támaszkodás.

Előfordul, hogy olyan lovak, amelyek a hosszú száron való támaszkodás jótéteményével már megismerkedtek, ezt a támaszkodást a kezekben eléggé érezhető nyomásig fokozzák. Ilyen esetben a lovasnak pontosan meg kell különböztetnie azt, vajjon azt a szárra gyakorolt nyomást a lónak a hátulsó lábak hanyag tevékenységével párosult lustaság okozza-e, vagy pedig ez a friss és élénk mozgás mellett a szárhoz nyert bizalomnak megnyilvánulása.

Az első esetben a ló érzékenységéhez mért előrehajtó vagy serkentő segitségekkel a ló lábait és hátát mindaddig élénkebb tevékenységre késztetjük, amig a nehéz támaszkodást feladja.

Az utóbbi esetben legyen a lovasnak annyi lovasérzése, hogy a ló eme bizalmának örvendeni tudjon és viszonozza a kezére gyakorolt nyomást derekának a ló élénken lengő hátára gyakorolt barátságos ellennyomásával. A lovas ilyen gyakorlott gesztusát jó barátok őszinte kézszoritásához hasonlithatnók.

A lovas derekának meghúzásával képesíti kezét arra, hogy a kikötőszár hatásához hasonlóan, hátrahúzás nélkül ki tudjon tartani. Emellett keze mindig készen legyen az esetleg szükséges utánaengedésre. A kikötőszárral szemben ez a kéz nagy előnye, mert azt amazzal nem tudjuk megtenni.

Az eddig vázolt kezdőmunkának csupán az a célja,

hogy a ló szivesen és egyenesen menjen előre és a hosszú száron támaszkodást vegyen. Ennél tehát meghatározott, tartósan betartandó ütemet nem állapithatunk meg. Erősen fokozott ütemre a ló még nem eléggé kiegyensúlyozott, nagyon rövid ütem pedig azért nem vezethet eredményre, mert ehhez a ló járásában még nincs elég lendület arra, hogy magát kellőképpen hordani tudja.

A lovasnak tehát az ütem helyes megválasztásánál a mindenkori szükséggel számoló érzésére kell bíznia magát. Ehhez azonban az előfordulható eshetőségekkel teljesen tisztában kell lennie.

V. FEJEZET.

A parade (összeszedés), mint kiképzési eszköz.

Ha a ló lengő háttal szivesen megy előre és egyenletes támaszkodása időnként mindkét száron kissé erősebbé[3] válik, elérkezett az ideje annak, hogy a jó érzésű lovas — a ló felajánlotta lendületet felhasználva — a súlyvonal elülső részére eső súlytöbbletet átmenetileg a ló hátuljára vigye át. E tisztán csak előkészítő tornáztatás végrehajtására eleinte a csökkentett jármódba való átmenet (parade), később a megállitás (parade a megállásig) a legalkalmasabb. Az előkészítő tornáztatásul végrehajtott parade azonban csak akkor lesz célravezető, ha a lovat arra ösztönözzük általa, hogy saját és lovasa súlyának nagy részét hátuljára tegye át és annak izületeiben (csipő, konc, csánk és csűd) a súlyátvitellel előidézett súlynyomást kár és fájdalom nélkül, rugalmasan és hajlékonyan vegye fel.

A parade végrehajtásánál az a legfontosabb, hogy a lovas kezei »hátra ne húzzanak«, — bármennyire is késztetve és feljogositva érzik magukat erre, — hanem csak eddigi ellentartó tevékenységüket folytassák fokozottabban.

Hogy a ló hátuljának izületeit hatásosan előkészitsük arra, hogy a parade segitségeinek rugalmasan engedjenek, a hátulsó lábakat a parade előtt élénkebb tevékenységre kell ösztönözni. A lovas derekának a ló hátára gyakorolt nyomásban megnyilvánuló hatását idejében eszközölt belélegzés, a lélegzés visszatartása, valamint a hasizmok megfeszítése fokozza, hogy ezáltal a ló hátának esetleges ellenállása megakadályoztassék. A combok (lábszárak) biztos térdtámasszal, — esetleg a lovaglópálca

---

[3] Nem a zablán vett támaszkodás erejének mérve, hanem a ló hátulsó lábainak a lovas kezében érzett rugalmas ellökése a mérvadó.. Egyes lovak e mellett egész könnyen vannak száron.

támogatásával, — a hátulsó lábak szorgalmas tevékenységének fenntartásáról gondoskodjanak, nehogy a kezek fokozottabb ellentartása következtében a ló puha, tértnyerő lépéseit, rövid, a földbeszurkáló, visszatartott lépésekre változtathassa.

Nem szabad a lovat a paradeba »visszatartani«, — amint ezt gyakran láthatjuk, — hanem azt abba előre törve, folyékonyan »bele kell lovagolni«.

A parade első kisérleteinél meg kell azzal elégednünk, ha a ló — az előbb vázolt segitségek következményeként — eddigi ütemét rövidíti s pillanatokra magát hátuljára felveszi. Ilyenkor az erőteljesebb derék-, comb- és kéz-segitségeket rögtön szüntessük be és búsás jutalmazás mellett térjünk vissza az eredeti ütembe.

Csak miután a ló ezt az előkészitő gyakorlatot megértette, szabad ezt rövid időközökben eszközölt ismétlésekkel, a csökkentett jármódba való átmenetig és később a teljes megállásig folytatnunk. Igen fontos, hogy megindulászkor, illetve a fél vagy egész parade-ok után az előbbi jármódba való visszatéréskor, a szárakkal határozottan utánaengedjünk, hogy ezzel a lónak az ehhez mindig szükséges kinyúlását lehetővé tegyük.

A fiatal ló a fél és egész parade-okkal erősen »összetolódik«, bár a szárak csak átmenetileg rövidülnek meg, a lovas kezét csak átmenetileg vette hátra. Eddig a ló azt szokta meg, hogy a fokozottabb előrehajtáskor előre tért nyerhetett és hosszabb szárra talált, a paradenál azonban — jelképesen kifejezve — fokozottabb ösztönzés mellett — mert összeszedettebbé vált — sem talál már »annyira tágranyílt ajtót«, mint eddig. A lónak tehát járása lendületét arra kell felhasználnia, hogy testét a most már szűkebb keretbe illessze be. Ez a keret látszatra ugyan az eddigiektől eltérő lesz, de azért a mozgás szabadságát hátrányosan nem befolyásolja.

Az erélyesen előretoló hátulsó lábak az ízületek hajlitását — ennélfogva a hátulsó résznek lesülyedését — eredményezik. Ezzel azonban a kitartó szár nyomása még nem szűnik meg teljesen. A helyes alkatú ló eddig nyujtott nyakának a parade pillanatában immár a rövidebb szárhoz kell alkalmazkodnia úgy, amint eddig a szár hossza alkalmazkodott a nyak hosszához és olyan tartást kell felvennie, amelyben a szár erősebb hatásának megfelelően engedni is tud. Ez a tartás lehet: vagy magasan hordott és tarkóban rugalmasan hajlított, vagy pedig egész hosszában lefelé hajlitott nyak, amelynél a fej a szügyhöz közeledik. Mindkét tartás arra képesiti a lovat, hogy élénk lábtevékenységének fenntartása mellett a szűkebb keretbe beleilleszkedjék. Az elsőnek emlitett tartás az előnyösebb,

ha a ló nem húzza be a hátát, de kezdetben az utóbbi is teljesen megfelelő lesz, ha a ló ezt a nyak-tartást nem azért veszi fel, hogy ezáltal a parade alatt hátuljának erélyes mozgását feladja, farát felemelje és igy csupán nyakát »gömbölyitse«.

Legbensőbb meggyőződésem, hogy bármilyen nyaktartást vegyen is fel a fiatal ló a parade alatt, azt a lovasnak sem meghatárolnia, sem pedig a további munkánál annak megtartását — a szárral való kitartás, vagy azon való húzás által — megkisérelnie nem szabad, akármily tetszetős legyen is az. Helyesen felépitett lónál az úgynevezett »tartás«-nak csupán akkor van tartós értéke, ha a ló azt — járás közben nyert egyensúlya alapján — magától velte fel és tartja meg.

Kivételt képeznek azok a rendellenes alkatú lovak, melyek sajátos testalkatuk folytán hosszú száron maguktól sohasem jönnének szárra. Ezekkel egy ideig aránylag rövid száron kell dolgoznunk. A rövid szár alkalmazása azonban ily esetben is csak a hosszú szár elérését célzó ideiglenes eszköz lehet. Rendellenes alkatú lovaknál egyébként gyakran »ütem végletekkel«[4] több eredményt érhetünk el, mint a különben oly hasznos »közép ütemmel«.

A könnyebb megértés végett szolgáljon itt magyarázatul tapasztalataimnak egyik különleges esete:

Az évente a csapatoktól a bécsi lov. tanárképző intézethez vezényelt pótlovak között egyizben egy hosszú és kevésbbé erős hátú, bár egyébként igen jó járású és egészséges kancát kaptunk, melynek merőlegesen illesztett rövid szarvas nyaka hátaslóul való alkalmasságát nagyon kétségessé tette. Akkoriban helyettes lovaglótanár voltam az intézetben, igy ez a különös alkatú ló természetesen nagyon érdekelt. A lovat csak nagyon ritkán láthattam lovas alatt, mert nem a reám bizott osztályokba volt beosztva, de egy napon véletlenül alkalmam nyilt munka közben hosszabb ideig megfigyelni. Semmiképen sem tudtam a követett eljárást meggyőződésemmel összhangba hozni és ezért égtem a vágytól, hogy kipróbálhassam a titokzatos, makrancosan viselkedő lovat.

A ló ugyanis — okulva a tapasztaltakon, — mindjárt a lovas felülésekor védekező, azaz jobban mondva kétségbeesett tartást vett fel: hátát mélyen lesülyesztette és nyakát annyira hátravetette, hogy fülei majdnem a lovas orránál voltak. Ebben az állapotban megmaradt mozgás közben is, minek következtében járása egyenlőtlenné vált. Lovasa akként igyekezett a lovat hátának feldomboritására és nyakának előre való leengedésére

[4] Természetesen rendezett lábsorrend megtartása mellett.

bírni, hogy egyrészt a ló hátulját erélyesen előrehajtotta, másrészt mélyen tartott kezeivel kitartott. Gondolatban természetesen nekem is ez volt a célom, de másként szándékoztam azt elérni. Tisztában voltam azzal, hogy amig a ló ebben az állapotban megmarad, a szár hatása a ló hátuljában nem érvényesülhet, behúzott hátú lovon pedig nem lehet ülni és ezért a combok előrehajtó hatása is kétséges. Első teendő tehát a lónak olyan átformálása, hogy lovasa a rendelkezésre álló segitségeinek hatását érvényre tudja juttatni. A kanca lovasa által választott eljárás, meggyőződésem szerint, eredményhez sohasem vezethetett. Ez csak a ló kétségbeesését fokozhatta, mert ha a ló hátulsó lábait — amelyeket gyámoltalanságában csupán arra használt, hogy a szájára fájdalmas nyomást gyakorló és hatásában még a nyakán sem keresztüljutó szár ellen védekezzék — előrehajtjuk s ezzel a nem utánaengedett szárakat akaratlanul még jobban megröviditjük, akkor a lótól nem várhatjuk, hogy külső alakját oly nagymérvben megváltoztassa, mint amilyenre az esetben szükségünk van. A ló ennyire nem találékony.

Véleményem szerint tehát nem maradt más hátra, mint a lovat állóhelyben olyan formába hozni, amely neki kényelmesebb és a lovas alatti járásra alkalmasabb és fájdalommentes. Ennek eléréséhez a lovat türelemmel arra kell rábírni, hogy nyakát minél mélyebbre ejtse, ezzel hátát automatikusan jobban meghúzza és így azt a lovas hordására alkalmasabbá tegye. Mélyen tartott nyaknál ezenkivül a szár hatása is lényegesen más lesz, mint amikor az csupán a szájszögletre hat. A nyak mélyre állitását előbb-utóbb minden lónál elérhetjük, ha zárt ülés mellett, határozott deréknyomással, mérsékelten mélyen tartott kezekkel, mindkét szárat nyugodtan és egyenletesen hatásba hozzuk. Ezt azonban először álló lovon kell végrehajtani. Teljesen tudatában voltam annak, hogy mit kellene tenni, éppen úgy meg voltam arról is győződve, hogy az eddigi munka folytatása szükségképen a ló ellenszegüléséhez fog vezetni.

Elgondolásom helyességéről a kancával teljesen lógó szárral tett első lépések után már meggyőződhettem. Lassan megálltam a kancával és állóhelyben — aránylag rövidre állitott szárral — nyugodtan arra késztettem, hogy nyakát minél mélyebbre ejtse. Kezeimet — feltámasztás nélkül — marja magasságában tartottam. Derekamat ismételt belélegzéssel erélyesen hatásba hoztam. Néhány perc mulva a ló egész mélyre engedte nyakát, mire a szárakat jutalmazásul ujjaimon átcsúsztattam. Néhány ellenkezési kisérlet után a kanca mély nyakkal, a zablán rágva, nyugodtan állott. Ekkor már ülésemben is éreztem, hogy a

kanca hátát emeli. Erre a lovat a legnagyobb óvatossággal megindítottam, de két-három lépés után újból megállitottam. Ezt az eljárást addig ismételtem, mig éreztem, hogy a ló a lassú továbbmozgás alatt is száron fog maradni és a támaszkodást megszakitás esetén ismét könnyen fel fogja venni.

Igy sikerült a lovat lépésben — bár csak sompolygó, de mégis folytonos — járásra és emellett arra bírnom, hogy a szárat egyre nyugodtabban és bizalmasabban fogadja el. A kanca a benne lakozó menőkedv következtében egy idő mulva száron maradva már néhány rövid ügetéslépést is tett. Természetesen ezt kihasználtam és óvatos segitségekkel mérsékelt ügetésbe mentem át. Háromnegyedórás munka után oda jutottam, hogy ebben a mérsékelt ügetésben több fordulatot is végezhettem vele anélkül, hogy a ló pár másodpercnél hosszabb időre elvesztette volna támaszkodását. Igaz, hogy a lovat zárt ülés mellett, derekammal az utolsó pillanatig uraltam. Az ülés legcsekélyebb bizonytalansága megsemmisithette volna az eredményt. Emellett a kéznek is nagyon finomnak és érzékenynek kellett lennie, mert annak legcsekélyebb zavaró hatása veszélyeztette volna a várt eredményt. A lovat munkába vettem. Már 14 nap mulva fokozatosan hosszabb száron, tértnyerőbb ügetésbe mehettem át vele, anélkül, hogy ez idő alatt komolyabb nehézségekbe ütköztem volna.

A vágta munka, a ló különösen hosszú háta következtében, általában könnyebb volt, mint az ügetés-munka. A hosszúhátú ló a közepes és erősebb ütemű vágtában a pótló eme idomítási fokán támasztott követelményeknek könnyebben képes eleget tenni, mig ügetésben ezek az ilyenfajta lónál gyakran nehézségekbe ütköznek.

Körülbelül két hónap elmúltával a kanca ismét visszakerült az osztályba és további kiképzése már teljesen simán ment.

A fél és egész parade-oknak lépés és ügetésben való gyakori és lelkiismeretes gyakorlása, aránylag rövid idő alatt, annyira fokozza a ló ügyességét, hogy hátulsó lábaiban már könnyű segitségekre is annyi energiát tud összpontositani, hogy a lovas kezére gyakorolt erősebb nyomás nélkül is fel tudja magát venni. Előfordul, hogy a ló megállitás közben, — lustaságból vagy neveletlenségből — a lovas kezén fennakad, sőt a lovas keze ellen tör. Ilyen esetben ajánlom, hogy a megállitó segitségeket azonnal szüntessük be[5] és a parade-ot csak megfelelően hosz-

[5] Azaz hajtsuk a lovat határozottan előre, mielőtt a paradot megismételnénk.

szabbitott szárral, illetve utánaengedő kézzel adott erélyes előrehajtó segitségek után ismételjük meg.

Óva intek azonban mindenkit a sajnos általánosan kedvelt rángatásoktól (Arrêt). A gondolkozó lovas soha sem fordul ilyen segitségekhez, mert tudja, hogy a hibát a ló nem a szájával követte el, hanem az nem más, mint a hátulsó lábaknak a kézre ható nyomásban megnyilvánuló lustasága és a ló figyelmetlensége.

A belovaglásnak abban az időszakában, — midőn a lovasnak egész törekvése odairányul, hogy a lónak a szárhoz való bizalmát megerősitse, — az »Arrêt« alkalmazását még abban az esetben sem tartom alkalmasnak a fenti hiba kiküszöbölésére, ha azzal egyébként célunkat el is érhetnénk, — amit különben bátorkodok határozottan kétségbe is vonni.

Amikor ezek a megállítások — melyeknek az idomitás ezen időszakában soha sem szabad keményen és hirtelen történniök — a fiatal lónak már nem okoznak nehézséget, lassankint megkisérelhetjük, hogy a félparade-okkal elért szükebb összeállitást néhány pillanatig röviditett jármódban is fenntartsuk.

Hangsulyozni kivánom, hogy ez a ló összeszedésével nem azonos.

A félparade által, a hátulsó lábainak jobb aláléptetésével előnyösebben kiegyensulyozott ló ebben a szorosabb összeállításban néhány lépés tartamára meg fog maradni és a röviditett ütemet is meg fogja tartani, ha a lovas a fél felvétel befejezése után ugy kezével, mint combjával passziv marad. (Tehát a lovas a fél parade után nem ad szárat és nem serkenti a lovat combjaival az előbbi élénk ütem felvételére, amint ezt parade után eddig tette.) A rövidített ütemben természetesen a lónak ez a félfelvétellel elért szükebb összeállitottsága csak addig maradhat meg, ameddig a megállítás előkészületénél elért lendület tart. Amint ez a lendület csökkenni kezd, — ami fiatal lovaknál eleinte aránylag rövid időn belül bekövetkezik, — helytelen volna a rövidített ütemben megmaradni, vagy arra törekedni, hogy az elvesztett lendületet felszólitó segitséggel ebben a szükebb összeállitásban ujra felélesszük. Ez épp olyan eredménytelen kisérlet marad, mintha pl. egy labdát rugalmasságát vesztett rúgóval akarnánk felröpiteni. Ezért ilyenkor az lesz az észszerű, ha vagy a munkát szüntetjük be és a lovat pihentetjük, vagy ha ujból élénkebb ütemet veszünk fel, hogy a kellő lendület elérése után egy újabb félfelvétellel alkalmat nyerhessünk az előbbi kisérlet megismétlésére.

Előfordulhat, hogy egy fiatal ló annál a kisérletnél — hogy pár pillanatig a szorosabb összeállitásban lovasa

közvetlen befolyása nélkül is megmaradjon és ütemét lendületből táplálja — lépésbe esik anélkül, hogy ezt lovasa meg tudná akadályozni. Ez főleg lusta természetű lovaknál fog előfordulni, melyeknek ugyan megfelelő ágyékizomzatuk van, de azt még nem tudják elengedetten használni, hanem arra hajlamosak, hogy ezt az izomtömeget erősebb munka közben görcsösen megfeszítsék vagy összeszorítsák.

Büntető vagy durva előrehajtó segítségek azonnali alkalmazása ily esetekben nagy hiba volna, mert ezek a baj okát, vagyis az elengedettség hiányát csak növelnék. Ebben az esetben csak a félfelvétel többszöri ismétlése vezethet eredményre.

Sikerült kisérlet esetén, — ha a ló a szerzett lendületével, szükebb összeállításban, röviditett ütemben is kitart, — a lovas meggyőződhetik arról, hogy a ló helyes előkészitése után, egyáltalában *nem szükséges* azt folyton hajtani vagy kezével igazítani. A ló — hajlamossága, valamint lovasának jó, vagy kevésbbé jó előkészítése szerint, — hosszabb vagy rövidebb időn át képes lesz arra, hogy az elért állapotban — a lovas befolyása nélkül is — erélyesen és lendülettel járjon. Az oknélküli állandó hajtás, vagy a kézzel való állandó tevékenység zavarja a lovat, vagy eltompitja azt, mely utóbbi csak arra vezethet, hogy a lovas fáradsággal lovagolható lovat nevel magának.

VI. FEJEZET.

A vágta, a vágtamunka kezdete.

Az eddigi gyakorlatok végrehajtásának megbeszélésénél szándékosan nem emlitettem határozottan az alkalmazandó jármódot és ha a megállításoknál néha említettem is az ügetést, ezt csak azért tettem, mert a fiatal ló idomitása kézdetben általában ügetésben a legkönnyebb. Lépésben hiányzik az egyensúly alapja, a lendület, vágtában pedig a fiatal, lovagolatlan ló csak kevés számu ugrás tartamára képes magát »hordani« és a sokszor elkerülhetetlen, hosszabb tartamú ismétléseknél ügyetlensége folytán könnyen kárt szenvedhet. Ha erőállapota megengedi, a fiatal lovat minél előbb vágtában is idomitás alá kell vennünk. Tapasztalataim alapján belovagolatlan lovaknál — amint csak lehet — szabadban való vágtázást ajánlok. A szabadban, jó talajon, hosszú egyenes vonalon való vágtázás a fiatal lovak részére elengedhetetlen és a lovardában végzett lépés és ügetésmunka mellett ezt hetenkint legalább két-háromszor gyakoroljuk. A lépés és ügetésmunkát kedvező talajon még rossz időjárás esetén is a szabadban végezhetjük. Ez a lónak csak előnyére válik. A fedeles lovardát csak akkor használjuk,

ha rosszak a talajviszonyok, viharos az idő és ha egészen nyers lovat lovagolunk, amelyen lovasa a lóra ható külső befolyások miatt a szabadban teljesen uralkodni még nem lenne képes.

Sok helyen, sajnos, lehetetlen a terepen való lovaglás. Ilyen esetben a fiatal lóra nagyon hasznos lépés- és ügetésmunkát az országutakon ajánlom végezni. Itt egyszersmind hozzászoktathatjuk a fiatal lovat mindama különböző benyomásokhoz, melyek reá hatást gyakorolhatnak.

A fiatal lovak vágtamunkája a szabadban eleinte csak az ügetésből vágtába való átmenetből és — az ügetésbevételből fog állni. Bármily egyszerűnek is látszik ez a feladat, ennek végrehajtása mégsem könnyű, ha az ilyen alkalmakkor előforduló és megismétlődő számtalan hibát figyelembe vesszük.

A fiatal ló idomitásánál ez a kérdés — nézetem szerint — nagyon fontos, és ezért, megkisérlem ennek részletesebb tárgyalását. Erre a célra először is a vágta lábsorrendjét ismertetem, ahogy ezt Koch Lajos festőművész a már emlitett nagyértékű tanulmányában kétségen kivül és elvitathatatlanul megállapitotta.

A jobbkézen vágtázó lónál:

1. mozzanat: Bal hátulsóláb ellökés előtt a földön, a többi három láb a levegőben, még pedig: a bal elülső és jobb hátulsóláb (a bal harántellenes lábpár) kinyujtás előtt, a jobb elülsőláb a test alatt, a bal elülsőláb mögött.
2. mozzanat: A bal hátulsóláb ellökés előtt a földön, a bal harántellenes lábpár a földhöz közeledik, a jobb elülsőláb emelve: tehát még három láb a levegőben.
3. mozzanat: A bal hátulsóláb ellökésben, a bal harántellenes lábpár földet ér, a jobb elülsőláb előrenyujtva: tehát egy láb a levegőben.
4. mozzanat: A bal hátulsóláb ellökött, a bal harántellenes lábpár földet ért és megterhelődött, a jobb elülsőláb közel a földhöz: tehát két láb a levegőben.
5. mozzanat: A bal harántellenes lábpár ellökött, a jobb elülsőláb földet ért, tehát mindkét hátulsóláb és a bal elülsőláb a levegőben van, az egész súly csak a jobb elülső lábon nyugszik.
6. mozzanat: A jobb elülsőláb ellökött, az egész ló lebeg.
7. mozzanat: Lebegés. A ló hátulsó lábait előretolja. A bal hátulsóláb előrenyujtva, a jobb hátulsóláb hajlítva, a bal elülső lábbal egyszerre előrenyul, a jobb elülső láb a test alatt erősen hajlitva. — A következő mozzanat az első mozzanattal azonos.

A vágta a meg nem terhelt ló legtermészetesebb jármódja, de egyben az a jármód is, mely leginkább megterheli a ló elejét, amely súlytöbbletet a lovas súlya még csak fokoz. Így tehát érthető, hogy a fiatal lovak kezdetben a vágtában sokszor ügyetlenek és mert mérsékelt ütemben magukat még hordani nem képesek, hajlamosak arra, hogy ügetésbe essenek és elguruljanak. Ebből őket csak fokozatosan tudjuk felvenni. Ez kizárólag a kiegyensúlyozottság hiányának következménye. Az ütem megválasztásánál kezdetben a lovasnak lova után kell igazodnia; a lóra kell biznia, hogy abban az ütemben vágtázzék, melyben önmagát és lovasát fáradság nélkül hordani képes. Az első időben teljesen hibás és céltalan tehát több lovagolatlan lóval zárt csoportban vágtázni, — pedig ezt sajnos nagyon gyakran láthatjuk. Elengedhetetlenül szükséges, hogy az egyes lovakat — a ló egyéniségéhez mérten — egyenként vegyük munkába.

Eleinte azt kell elérnünk, hogy a nyugodtan és szivesen ügető lovat vágtába való átmenetre késztessük.

Ennek előfeltétele az, hogy a fiatal ló már annyira előre haladott legyen, hogy az előrehajtó segítségekre reagáljon. Eme előfeltétel hiányában a lóval céltalan vágtamunkát végeztetni. Ilyen lovakat, — hogy a fejlődésükhöz szükséges mozgást, káros következmények nélkül, mégis elvégezzék — a napi munka befejezése után, megfelelő hosszú futószáron lovas alatt vágtáztathatjuk. Aki a futószározáshoz tökéletesen nem ért, inkább mondjon le arról, hogy lovát az első időben vágtáztassa, mert a hibás futószározás sokkal több kárt okoz, mint amennyi előny a futószáron való vágtázásból származhatna.

Az ügetésből vágtába való átmenet belovagolatlan lovaknál *mindig egyenes vonalon, egyenlő támaszkodás mellett,* egyenes nyakkal, nyugodt és a *hatás eléréséig állandóan fokozott* comb- és esetleg a szükséges pálcasegitséggel és nyelvcsettintéssel történjék. Teljesen hibás valamely jármódból egy másik sebesebb jármódba való átmenetnél a lovat határozatlan segitségekkel előremenésre nógatni. Épp ilyen hibás — sőt a lovashoz nem is méltó — azonban a lónak durva segitségekkel való váratlan megtámadása és megijesztése. Az egyedüli helyes eljárás az, ha a lóval világosan megértetjük, hogy előre kell mennie. Ettől a pillanattól kezdve azután semmiesetre sem szabad eltűrnünk, hogy a ló az előremenéstől huzódozzék vagy habozzék.

A lovas ülése legyen jól zárt. Épp ugy mint a kéznek, az ülésnek is készen kell lennie arra, hogy *már az első vágtaugrást követni tudja* és hogy a lovat az előremozgásban semmiesetre se zavarja.. A felsőtestnek a

beugrás pillanatában való elmaradása, de különösen hátraesése a szárak visszatartását és ezzel a ló hátának túlságos megterhelését idézi elő, ami a ló előremozgására zavarólag hat. Egyenes vonalon teljesen a lóra kell biznunk, hogy melyik lábra ugrik be.

A lovasnak kezdettől fogva arra kell ügyelnie, hogy a hátulsó lábaknak a vágta alapját képező erőteljes ellökését elősegítse és ne tűrje, hogy ez a vágtaugrás lusta és vontatott legyen. Ezért ha szükséges már az első ugrásoknál addig kell a lovat combsegítségekkel, esetleg pálcával előrehajtanunk, amig az hátulsó lábaival jól a súly alá ugorva löki el magát és amig a lovas a ló feltétlen »menőkedvét« nem érzi. A lovasnak ez esetben legtöbbször az lesz az érzése, hogy a lovát egy kicsit »fognia« kell. A hajtósegitségeket csak akkor szabad beszüntetnie, ha érzi, hogy a ló szivesen megy előre. Erélyesen és szorgalmasan vágtázó lovak előrehajszolásának nincs értelme és könnyen rosszindulatra és akaratosságra vezethet.

Mennyi ideig vágtázzunk fiatal lóval?

A szabatos választ erre a kérdésre két szempont határozza meg.

Amint az evést is akkor kell abbahagynunk, mikor a legjobban ízlik, éppúgy a fiatal lóval a vágtát is akkor szüntesse be a lovas, mikor érzi, hogy a ló teljes erővel halad előre és nyugodt, de határozottan érezhető támaszkodás mellett, a fáradtság legcsekélyebb jele nélkül, egyenesen és jóindulattal vágtázik. Előfordul, hogy oly lovakat, melyeknek természettől fogva nincs meg a menőkedvük, vagy amelyeknek különleges erősen fejlett ágyékizomzata van, a vágtamunka első napjaiban még jó lovasok sem képesek lendületbe hozni, azok visszatartanak, elhajlanak, sőt neveletlenekké válnak. Az erős pálcasegitség ilyen lovaknál nem tanácsos, mert az könnyen a ló és lovas közötti harcra vezethet és nagyon kétséges, hogy a harcban ki marad a győztes. Ne becsüljük alá azt a tényt, hogy a lovagolatlan ló, — amelyet nem lehet megfélemliteni és amely eltökélte magát, hogy akaratát keresztül is viszi, — a lovasával vivott harcból kivétel nélkül mindig győztesként kerül ki. Sok lovas előtt ismeretlen ez a tényállás, különben nem láthatnánk oly sokszor nyers lovakkal vivott teljesen céltalan »csatákat«, melyek a legjobb esetben is a ló és lovas közötti szégyenletes »kiegyezéssel« végződnek, — ha ugyan már előbb nem nyertek, a lovas kárára, sokkal drasztikusabb befejezést.

Akinek módjában áll, vezettesse inkább magát néhány napig egy megfontolt lovas által lovagolt, megbizható vezető lóval.

Az előbb emlitett esetekben ez a legmegbizhatóbb segitség, de természetesen csak akkor, ha a nyers ló lovasa nem bizza magát teljesen a vezető lóra és nem ül tétlenül lován, hanem ha fiatal lovát az előrehajtó segitségekhez ügyesen hozzászoktatni igyekszik. Ügyes lovaglás mellett már néhány nap mulva nem lesz szükség vezető lóra. Az a lovas, kinek nincs módjában vezető lovat igénybe venni, inkább halassza el a vágtamunkát mindaddig, mig lovára lépés- és főleg ügetés-munkában megfelelően több befolyást nyert.

Világos, hogy a vágtamunkát rendszerint nem mindjárt a napi munka elején végezzük, hanem csak megfelelő előkészitő ügetésmunka után, mert ez a legalkalmasabb arra, hogy a lovat a lehetőség szerint egyenesre állithassuk és az előrehajtó segitségek iránti engedelmességre neveljük. A szabadban tartott első vágtagyakorlatokat sohase végezzük az istálló irányába, mert majdnem minden ló húz az istálló felé, ez pedig a lovat könnyen neveletlenkedéshez szoktatja. Az istálló irányába való vágtának egy kevésbbé tapasztalt lovasnál még az a hátránya is lesz, hogy a hazafelé nagy igyekezettel vágtató ló lovasát könnyen tévedésbe ejtheti. Ha irányt változtatna azonnal rájönne arra, hogy lovánál ugy a menőkedv, mint a hajtósegítség iránti engedelmesség hiányzik.

A vágtába való átmenet ugy a lovas, mint a ló részéről nyugodt, de feltétlenül határozott legyen. A lónak az egyenestől való eltérését, vagy akár a legcsekélyebb visszatartást is azonnal helyre kell igazitanunk. Ezt a munkát — a ló mozdulatát az első vágtaugrástól kezdve puhán követő és soha el nem maradó — jól zárt ülés legcélszerűbben támogatja.

Sokaknak azt a szokását (köztük olyanokét is, akiket lovastekintélynek tartanak), hogy a lovat a vállaikkal, hátukkal és ülésükkel végzett és sokszor karjaikkal támogatott csavaró, dugóhuzószerű mozdulatokkal ugrassák be vágtába, semmiféle észszerű okkal nem lehet indokolni, tehát kétségen kivül el is kell itélni azokat. Ezek a mozdulatok hájas embereknél, reggel a szobában végrehajtva, soványítókúrául igen alkalmasak lehetnek, de lovon nincs helyük, a lovas részéről pedig annak a bizonyitéka, hogy a segitségek és a ló mozgásmechanikája közötti összefüggésről nagyon kevés fogalmuk van. Az ily fajta »testgyakorlatok« a ló mozgását zavarják és igy tényleges eredményre nem vezetnek. Esetleg idős és tapasztalt lovak mint »megszokott jelt« megérthetik. Ha eme »dugóhuzó irányzat« egyik hive azt állitaná, hogy ő lovait ezzel a módszerrel a legjobb eredménnyel ugratja be vágtába, ugy ezek számára a következő történetet mondhatom el:

1840-ben, midőn a lovasságnál még 8 év volt a szolgálati idő, az egyik századnál volt egy derék vén ló, melyet lovasa 8 évig lovagolt. Mikor őt szabadságolták, az egész ezredben senki sem volt képes azt a jobbkézre beugratni. Végre levélben a szabadságolt lovasához fordultak és tőle kérték a beugratás »receptjét«. A következő válasz érkezett: »Szurd meg a balvállát a balsarkantyuval«. Ezt a »csodaszer«-t rögtön kipróbálták és az elsőrangúan be is vált. Látható ebből, hogy különböző módon érhetünk el sikert, de az ilyen »háziszer«-eknek a »lovagláshoz« semmi köze nincs.

Az előbb említett csavarhuzószerű mozdulatok kétségkivül helytelenek ugyan, de a hamis alapgondolatból kiindulva. — indokolhatók. Sok lovasnak az a meggyőződése, hogy a campagne ló vágtájának két patanyomon kell történnie. Ez természetesen durva tévedés. Eszerint ugyanis a lovat a vágtamozgás megkezdése előtt két patanyomra kellene állitani. (Pl. balkézre való beugratás előtt — a ló farát — balra kellene állitani.) Korlát vagy fal mellett való gyakori lovaglás csak megerősíti a lovast súlyos következményekkel járó tévedésében. Az ilyen »dugóhuzó« mozdulatokkal sok lovas a hátulsó lábaknak — nézetük szerint elengedhetetlen — befelé való állitását akarja elérni. A dugóhúzó-elmélet híveinek gondolatmenetét a legjobban azzal a példával illusztrálhatjuk, hogy sima padlón egy széket, amelyiken ülünk, kezünk vagy lábunk segitsége nélkül, ülőcsontunk rövid oldalmozdulatával helyéből el tudunk mozditani. E téves eszme hívei módszerükkel kettős célt akarnak elérni: a hátulsó lábak befelé való állitását és a vágtamozgás meginditását. A ló hátulsó lábainak befelé állitása a fent leirt szék-elmozditás elvei szerint történik, az elinditást pedig az ismételt csavarmozdulatokkal járó nyugtalan ülés idézi elő. Idővel ez a csavarmozdulat szokványos »jel«-lé csiszolódik a vágtába való beugratásra. Ilyen indokolatlan szokványos jelek nem egyebek, mint az értelem nélküli lovas és intelligens lova közötti, alacsony szinvonalú gondolatközvetitő eszközök.

A használati (campagne) ló vágtaugrásának *egy* patanyomon kell történnie. Ezen alapszabálytól csupán a vágtában való eltolódásoknál és a »renvers« vágtánál (vágta »farat ki« állitásban) van eltérés. Nem sok lovast ismertem, akinek lova egészen egyenesen vágtázott; a legtöbb lovas a ló hátulját, különösen röviditett vágtában, ha csak kevéssé is, de befelé állitja. Ennek oka az, hogy a lónak az egészen egyenes rövid vágtában, hátulsó ízületeiben sokkal több rugalmas hajlékonysággal és hátában több elengedettséggel kell rendelkeznie, mint ha homorított

belső és domborított külső oldallal vágtázik, ami által legalább az egyik hátulsó lábát (a belsőt) némileg tehermentesíti. Ez állításom helyességét kipróbálhatjuk, ha egy lóval, mely mindig két patanyomon vágtázott, egyszerre egy patanyomon akarunk vágtázni. Ez a ló egyik hátulsó lábának megszokott tehermentesitését ismételt ugrásváltással akarja elérni. Az egész egyenes vonalon való vágtázás ilyen lóval csak alapos előkészitő munka után lesz elérhető.

Kissé előre kellett nyúlnom, hogy a fiatal ló vágtamunkájának célját tisztázhassam; most azonban újból visszatérek a vágtába való beugratásra. Mindenekelőtt ismételten hangsúlyozom, hogy a vágtába való beugrás és a lendület megtartása vágtában a ló menőkedvéből kell, hogy eredjen, amit — ha azzal a ló természettől fogva nem rendelkezne — az előrehajtó-segitségekkel kell életrekeltenünk. A menőkedv és a lendület elérésére semmiféle más segitséget sem szabad huzamosabban alkalmaznunk, mert azok később keserves csalódások okozójává válnának. Amint lovunk az előrehajtó segitségeknek eléggé engedelmeskedik, a vezetékló-nyujtotta segitséget is el kell hagynunk.

A ló kimondott lustasága vagy kedvetlensége esetén erélyes előrehajtó-segitségeket alkalmazunk, de csak akkor, ha biztosan tudjuk, hogy lovunk ezeket feltétlenül meg is érti. Lelkiismeretes figyelembevételre ajánlom azonban, hogy mielőtt a jó lovas lovát büntetésképen — tehát pálcával vagy sarkantyúval — buzditaná az előremenésre, győződjön meg előbb arról, hogy lova valóban lusta és kedvetlen-e és nem bágyadtság következtében vesztette el lendületét. Ez utóbbi fiatal lovaknál nem ritka eset és vagy kezdődő betegségnek a jele, vagy a fiatal ló erős igénybevételének következménye lehet.

Erélyes segitségeket és büntetéseket csakis indokolt esetekben alkalmazzunk, de akkor is mindig *hidegvérrel* és *nyugodt megfontolás* után. Ámde akkor addig, illetve oly sokszor, amig a kivánt eredményt elértük, annál azonban egy pillanattal sem tovább. Eredménytelen pálcaütést vagy sarkantyú-segitséget habozás nélkül meg kell ismételnünk, mig a kivánt eredményt el nem értük. Ennek tovább folytatása azonban — legyen az segitség vagy büntetés — a »lovastapintat«-nak megbocsájthatatlan megsértése volna. Ép ily megbocsájthatatlan a lónak düh diktálta verése is, mellyel sajnos még elég gyakran találkozunk. Különösen olyan lovasoknál észlelhetjük ezt az esztelen állatkínzást, akik azt hiszik, hogy a nézők ezért különösen megcsodálják őket. Az ilyen lovas sajnálatra sem érdemes.

Kezdettől fogva értelemszerűleg gyakorolt vágtamun-

kánál a lovas hamarosan azt érzi majd, mintha lova az ülése alól kivágtatna. A ló menőkedve a lovas kezére néha nagyon erősen ható, de mindig ruganyos nyomásban nyilvánul meg és napról-napra érezhetően fog növekedni. A lovasnak az az érzése támad, mintha mögötte lova testének csak egész kis része volna, de ez a testrész nagyon erélyes és szabályos munkát végez. A hátulsó lábaknak a földtől ellökő öntevékeny munkája szüli a lendületet és ez *az alapja a vágtázásnak.*

Az az ütem, melyben főleg a lendületet kiváltó első gyakorlatokat végezzük, természetesen az egyes lovak egyénisége szerint különböző, általában azonban 400—500 lépéses lesz.

Amint a fiatal ló vágtában szivesen és bátran megy előre, okosan teszi a lovas, ha az ütemet — épen úgy, mint ügetésben — átmenetileg többször rövidíti. Ezzel lovának alkalmat nyujt a vágtában való kiegyensúlyozásra és arra, hogy úgy saját, mint a lovasának súlyát a súlyvonalon hátrább vehesse. A ló felvétele (fél parade) vágtában is csak pillanatokig tarthat, de eredményt csak akkor várhatunk, ha esetleges ellenállás leküzdése után a lovat néhány pillanatra úgy sikerül felvennünk, hogy az *a lendület fenntartása* mellett, rövidebb ütemben, a lovas erősebb befolyása nélkül is hordja magát.

A vágta nagyobb lendülete következtében a ló a »felvétel«-lel szemben gyakran nagyobb ellenállást fejt ki, mint ügetésben. Ellenállása abban nyilvánul meg, hogy nem engedelmeskedik a felvevő száraknak és az ezeket támogató gerinc-segitségeknek. Ilyenkor a szárak kitartását, azoknak rövidrevétele által, — de anélkül, hogy a kezekkel hátrahúznánk, — kell a lóval erélyesen éreztetnünk és nyugodt, serkentő combsegitséggel élénkebb aláugrásra késztetnünk. E segitségek eredménytelensége esetén a vágtamunka tartamát hosszabbitsuk meg addig, amig a fiatal ló — menőkedvének csökkenésével — készségesen engedelmeskedik lovasa felvevő segitségeinek. Egészen biztos, hogy az ilyen elnéző bánásmód nem jár később káros következményekkel. Igy mindenesetre több eredményt érhetünk el, mintha túl erélyesen bánnánk a fiatal lóval akkor, amikor még nincs meg benne az engedelmességhez való teljes megértés. Egy idősebb belovagolt lónak a fél parade-dal szemben való ellenkezése esetén az ügyes lovasnak elég eszköz áll rendelkezésére ahhoz, hogy lovát a ló lábainak veszélyeztetése nélkül úgy ültesse, hogy az ismételt ellenállást meg ne kiséreljen. Ezt azonban a fiatal lónál tiltja a lovastapintat, — hacsak nem veszély elháritásáról van szó.

Ütem-rövidités.

Folyékony vágtából röviditett ütembe felvett ló vágtaugrásainak ütemességét — a zene ütemességéhez (taktusához) hasonlóan — meg kell, hogy tartsa, az ugrás térnyerése azonban csökkenni fog. A lendületnek az ütem helyes röviditésénél változatlanul meg kell maradnia. Az el nem veszhet és igy a vágtaugrások nyujtása helyett azok emelkedettebb voltában kell, hogy kifejezésre jusson. A vágta röviditése teljesen *értéktelen,* ha a lendületet egyidejűleg elveszítjük. Ezt a tényt a lovasvilágban általában nagyon kevéssé méltányolják. Igen gyakran tapasztaltam, hogy egyes lovasok a vágta röviditésénél a fősúlyt az ugrás rövidségére helyezik, azért lovaiknál teljesen hiányzik a feltétlenül szükséges lendület. Dijlovaglások alkalmával is sokszor láttam lovasokat, kiknek lova a szabad, lendületes mozgást kizáró összeállitásban és oly röviditett vágtában mozgott, hogy az »vágtának« már nem is volt nevezhető. A gyalogos könnyen lépést tarthatott ilyen »vágtázó« lóval, de ha azt kivánták volna tőlem, hogy eme lovak lábsorrendjét magyarázzam meg, a legnagyobb zavarba jövök, mert a jármód ügetés nem volt, de vágta még annyira sem.

Ilymódon bemutatott rövid vágta iskolapéldája annak, hogyan nem szabad ezt a jármódot lovagolni. Ne legyen az ember pápább a pápánál. A bécsi spanyol iskolában, ahol a magas iskolát jelenleg a világon egyedül ápolják, soha nem lovagolnak ennyire leröviditett vágtát. Ezt az ott eltöltött kiképzési időmből tudom. A lovaglásnak ebben a magas iskolájában is elsősorban a lendület a fontos, melynek a röviditéseknél ép úgy meg kell maradnia, mint az ütem fokozásánál és a közép ütemekben is. A lendület a jármód lelke és ahol a lendület hiányzik, ott jármódról nem lehet szó.

Ujból ismétlem: Az ütem rövidsége vágtában, vagyis annak a lehetőség szerinti csökkentése — ha abból a vágtaugrások lábsorrendjének tisztaságához szükséges lendület hiányzik — teljesen értéktelen és a lovaglás általánosan elismert szabályainak durva megsértése; ezért sem a campagne lovaglásnál, sem pedig a magas iskolánál mint teljesitményt nem értékelhetjük. Különös az, hogy nincs a világon olyan dijlovaglási bíró, ki a rövid, de lendület nélküli ügetést, mely egy sorozat rövid, merev és lapos lépésből áll, dijazásra érdemesitené, de a birák nagy része hajlandó dijazni egy ugyanúgy vágtázó lovat, azaz oly rövid vágtát, amely egy sorozat rövid, lendület nélküli merev ugrásból áll és melynél a természetes lábsorrendet már követni sem lehet, csak legyen a vágta oly rövid;

hogy a gyalogos is képes legyen a lóval lépést tartani. A biráknak ez a téves felfogása sajnos nagyon veszélyezteti a lovaglás művészetének fejlődését, mert ezáltal sok fiatal lovas téves fogalmakat sajátithat el.

A teljesség kedvéért mindjárt itt emlitem meg azt a feltűnő és különös tényt, hogy a lovasok, akiknek lovai ügetésben úgynevezett »megvesztegető járás«-t mutatnak, sok biró részéről még akkor is elismerésben részesülnek, ha ez az akció csak a lóban lévő mérték nélküli feszültség és a lovas befolyásával szemben kifejtett elkeseredett ellenállás következménye. Az ilyen lovak nagyon hamar kimerülnek, nagyobb teljesitményekre, anélkül, hogy kárt ne szenvedjenek, képtelenek és lovasukat idő előtt kifárasztják, — mégis sokszor még »szakemberek« is megcsodálják és díjazzák ezeket.

Ezzel szemben az ilyen birák sokszor semmi, vagy csak felületes elismerésben részesitenek lovakat, amelyek teljesen száron és combon mennek, lovasukat rugalmas háttal hordják és teljes elengedettség mellett, talán kevésbbé megvesztegető, de szabad, tértnyerő járást mutatnak.

Ezt a tényt csak azért emlitem meg, mert a lovaglásra nézve csak előnyös lehet az, ha bizonyos uralkodó előitéletek és szokások felett az eddigieknél többen gondolkodnak és azok logikus jogosságát többen vizsgálják felül.

Visszatérek a fiatal ló vágtamunkájára. Megfigyelhetjük, hogy az vágtázás közben önkényűleg átvált (átugrik). Ennek különböző okai lehetnek. Ha a fiatal ló a terepen, egyenes vonalon mind a négy lábával egyszerre ugrik át és nyugodtan tovább vágtázik, akkor ebben ne akadályozzuk. Azonban ha a ló zárt (fedett) lovardában, vagy a nagykörön külső lábaira vált át, úgy vegyük ügetésbe és ugrassuk újból be a helyes lábra. A nagykörön hamis lábon való vágtázást a fiatal ló lábai sinylenék meg. Ha a ló nem mind a négy lábával, hanem csak az elülső, vagy csak a hátulsókkal vált át, azt »*keresztezésnek*« nevezzük. Ez a helytelen jármód a lovasnak és lónak egyaránt kényelmetlen, könnyen bukást, versenyeken pedig gyakran letörést okoz, mert a keresztezés a ló lendületes mozgását zavarja s a hamis első lábakat előkészületlenül terheli meg. Az ügyes lovas keresztező lovát testsúly-segitséggel többnyire vissza tudja ugratni a hátulsó lábak vágtájának megfelelő kézre, azaz: pl. a jobb lábról az elejével átváltó lovat többnyire nem lesz nehéz a jobb lábra visszaváltani. Ugyanigy könnyű volna a hátulsó lábaival átugratott lovat elülső lábaival való átugrásra birni és igy a vágtát szabályosan folytatni, de a hátulsó lábával átváltott fiatal lovat arra késztetni, hogy hátulsó lábaival ugorjon vissza,

csak ritkán sikerül. Ilyenkor a lovardában vagy a nagykörön való lovaglásnál vegyük a keresztező fiatal lovat ügetésbe és ugrassuk azt újból át.

A vágtából ügetésbe való átmenetet az ügetésnél alkalmazandó félparade elvei szerint hajtsuk végre. Ne tartsuk azonban a lovat vissza, hanem lovagoljuk azt bele az ügetésbe, nehogy a helyes ütemben lovagolt vágta révén nyert lendülete megakadjon. Világos, hogy a ló »felvételé«-ről csak akkor lehet szó, ha a mozgás sebessége vágtában nagyobb a szándékolt ügetés sebességénél. Így pl. ha a lovas 500 lépéses ütemű vágtából 300 lépéses ügetésbe akar átmenni, úgy először a lovát 300 lépéses vágtáig veszi fel, ennek elérésével azonban a felvevő segitségeket beszünteti. A ló vágtában ugrásszerűen löki el magát hátulsó lábaival a talajtól, éspedig akként, hogy mindig az egyik hátulsó lábával a másik előtt löki el magát és teszi azt a másik előtt a földre. Az elülső lábak a hátulsók sorrendjének megfelelően átveszik az előre lökött terhet és csak akkor hagyják el egyenként a földet, amikor a ló előreugró hátulsó lábait már letenni készül. Ügetésben azonban mindig a földet ért és újból ellökni készülő diagonális lábpár van megterhelve, mig a másik diagonális lábpár a levegőben van s csak teljes lebegés után éri a földet. Ez ügetésben váltakozva ismétlődik; ezzel szemben a lábak mozgása vágtában egyoldalú.

A mozgás a hátulsó lábakból indul ki, igy a vágtából ügetésbe való átmenetnél mindenek előtt arra kell rábírnunk a lovat, hogy hátulsó lábaival — az eddigi egyoldalú ugrások helyett — az ügetés váltakozó lábsorrendjét vegye fel, ezért a vágtának megfelelő hátrább levő, külső, hátulsó lábra irányitott hatásával érje el, de anélkül, hogy ez a lendület rovására menne. A teljesen egyenesen vágtázó lovat a meghúzott derékkal támogatott combokkal arra késztesse, hogy külső hátulsó lábával jobban maga alá lépjen. Ha a segitséget helyesen adjuk, akkor a lónak — ha csak nem tart vissza — az első ügetéslépést meg kell tennie.

Sok lovas a vágtából ügetésbe való átmenethez a belső szár- és combsegitségeket erősebben használja, mint a külsőket. Ez teljesen hibás, mert az erősebb belső szárhúzás a kellő lendülettel menő lóban okvetlenül ugyanazon oldal erősebb hajlítását eredményezi, azonkivül ezzel csak támogatjuk a legtöbb ló azon hajlamát, hogy vágtában belső oldalát homorítsa; ép ezért a belső oldalon alkalmazott segitség fokozása a vágtamozgást, talán kevesebb lendülettel, de inkább elősegiti, mint gátolja. Az igy lovagolt lovak ügetésbe-esés előtt legtöbbször visszatarta-

nak és újabb serkentésre szorulnak, hogy a kivánt ügetésütemet újra felvegyék.

Céltudatosan végzett vágtamunka adta lendületet eredményesen arra használhatjuk fel, hogy az ügetésbe való síma átmenet után, — ha a ló a szárat már elfogadja, — élénk és feltétlen elengedett járás fenntartása mellett, megkiséreljük az ütem-rövidítést. Óva intek azonban minden lovast attól, hogy rövid ügetésben a lábak lendületes és élénk tevékenységét folytonos ösztökéléssel és előrehajtással akarja elérni és abban megtartani. Annak teljesen magától kell jönnie. Amilyen mértékben nyer a ló lendületében és erőben, olyan mértékben veszit feszültségéből és javul elengedettsége.

Mi készteti a lovat arra, hogy lábaival élénken és lendületesen mozogjon?

Nem a szakadatlan hajtás és ösztökélés, mert az csak feszültséget eredményezhetne, hanem főleg a ló nagyfokú menőkedve és a hátuljában lévő lendület. Ez most már nem csak a lovas kezére gyakorolt nyomásban jut kifejezésre, mint az idomítás kezdetén. A ló már ismeri a lovas kezének és derekának hatását és igy a nyers erő a kifinomultabb munkát fogja szolgálni. A ló menőkedve és hátulsó lábaiból eredő lendülete most már inkább a mozgás erőtartalékaként szerepel és nem az ütem vagy jármód fokozását szolgálja.

A vágta eddig megbeszélt gyakorlatait lehetőleg sokáig kell folytatnunk és mielőtt a fiatal ló ügyességével szemben fokozottabb követelményeket támasztanánk, ki kell azt fejlesztenünk. A munka felépitésének észszerűsége megkivánja, hogy a lovat az idomítás minden fokán alaposan iskolázzuk, mielőtt nagyobb követelményeket támasztunk iránta.

A lovas figyelmének most már arra kell összpontosulni, hogy lova minden jármódban készségesen menjen előre. Teljesen tisztába kell jönnünk az előrelovaglás fogalmával. A lovaglás terén alig van valami, melyről oly sok és annyira téves nézet lenne forgalomban, mint épen az előrelovaglás fogalmáról és alkalmazásáról.

Néhány évtizeddel ezelőtt az előrelovaglás fogalma — mint ezt az akkori lovasirodalom bizonyitja — általánosságban ismeretlen volt. Akkoriban főleg kézzel lovagoltak, combbal alig. A külalak volt a fő s ezért a lovasok zöme lovát minden hijábával és neveletlenségével együtt lovagolta, amennyire tudta. Ily módszer mellett lépten-nyomon találhatunk elrontott lovakat. Sajátságos, de tény az, hogy ma, mikor mindenki ismeri az előrelovaglás lényegét, legalább ugyanannyi az elrontott ló, mint azelőtt. Különbség csupán a hiba külső megnyilatkozásában van.

Régebben ez főként a lovaknak a művészi tökéletességig vitt ágaskodásaiban és bakugrásaiban nyilvánult meg, mig napjaink táltosai — az őket előrelovagló — lovasaik karjait akarják kitépni, egy száron világgá akarnak rohanni és csak »kedvenc« oldaluk felé akarnak fordulni, stb., stb.

VII. FEJEZET.

Az előrelovaglás fogalma.

Amikor az »előrelovaglás« jelszava elhangzott, én már minden, a lóval összefüggő dolog iránt érdeklődéssel viseltettem, de az a gyanúm, hogy az akkori lovasok zöme (sőt talán a későbbieké is) megelégedett a jelszóval és annak ~~még ma~~ is téves értelmezésével. Ennek a felfogásnak a legtöbb lovas úgy vél eleget tenni, hogy lovát a neki még meg nem felelő túlzott ütemben hajszolja előre. A legtöbb lovas kezével önkéntelenül visszatart, ez azonban nem tud érvényre jutni, mert combjai — a kiadott jelszónak megfelelően — nem ismernek irgalmat az előrehajtásban. A baj igy mindig csak növekedik. A meggondolatlan és rosszul értelmezett előrelovaglás szomorú eredménye mindig ugyanaz lesz: elhasznált lábú, lendület- és járás-nélküli, merev ló.

Ma a lázas sietés korszakában, különösen fontos volna az előrelovaglás lényegének végérvényes tisztázása. Bizonyára kevesebb bajt okoztunk volna a porondról már letünt négylábú barátainknak, ha *az előrelovaglás jelszava helyett a »lendületes lovaglás«* kifejezését használtuk volna.

Vajjon mikor állithatjuk azt, hogy a ló »előre megy«? A laikus azt mondaná, hogy »előre megy« minden ló, amelyik előre mozog. Egynémely lovas szerint csak akkor megy a ló előre, ha arra igyekszik, hogy egy nagyobb távolságot, rövid idő alatt, szapora léptekkel tegyen meg. Más lovasok megint azt az elvet vallják, hogy az előremenés csakis a sebesebb jármódokban juthat kétségtelen kifejezésre, stb.

Magától értetődik, hogy a fenti álláspontok lovasszempontból teljesen helytelenek, bár nyelvtani szempontból nagyjában egyeznek is az »előre« fogalmával. *A ló akkor »megy előre«, ha a hát és a hátulsó lábak lendületes tevékenysége révén nyert rugalmas támaszkodást, lovasának minden különösebb felszólitása nélkül is, mindenkor megtartja.*

Az előremenésnek a jármódhoz és az ütemhez semmi köze sincs, és bármily lehetetlennek hangzik is, teljes joggal beszélhetünk előremenésről a hátralépésnél is.

Nem abban rejlik tehát az előremenés lényege, hogy

a ló egyáltalán előre mozog, hanem abban, hogy igyekszik a száron menni.

Aki mindezt figyelembe veszi, az alig fog abba a végzetes hibába esni, hogy fiatal lovát állandóan hajszolja és nem fogja összetéveszteni az előrelovaglást azzal a tevékenységgel, amely kezdetben a fiatal ló lendületének fejlesztésére szolgál.

Azt ajánlom, hogy a lovas az »előremenés« szót törölje szótárából és helyette a »*lendülettel menni*« és »*száron menni*« kifejezéseket alkalmazza. Ezek nemcsak mint kifejezések különbözők, hanem időben is eltérőleg alkalmaztatnak és egymást csupán kiegészítik. A lónak ugyanis előbb lendülettel kell járnia, hogy szárra jöhessen.

VIII. FEJEZET.

Ütemváltoztatások ügetésben.

Ha a lovas elérte azt, hogy fiatal lovát ügetésben nem kell már ismétlődő felszólításokkal a lendületes mozgás megtartására ösztökélnie, ha a lova a többszöri fél parade-ok által nyert szűkebb keretben, lendületes járással, ez elleni védekezés nélkül is meg tud maradni, elérkezett az az időpont, amikor a lovas megkisérelheti lovával, — a rövidités által elért szűkebb keret fenntartása mellett — ismét ügetésbe átmenni anélkül, hogy az ütem fokozásához addig szükséges volt könnyitést megengedné. Az ütem fokozásánál az előbb emlitett kinyujtásra csak addig volt szükség, mig a ló hátulsó lábait nem tudta koncízületeiben hajlitottan testsúlya alá eléggé előre vinni. A félparade-ok eredményes gyakorlása a fiatal lovat arra képesiti, hogy koncízületeit akként hajlitsa és egyenesre igazitott nyakával akként illeszkedjék be a rövidebb szármérték-szabta szűkebb keretbe, — hogy ahhoz, úgy mint eddig a tágabbhoz, — minden zavaró hatás nélkül már ügetésben is alkalmazkodni tudjon.

Ha azt mondom, hogy az ügetést a rövid ügetésből kezdjük, éspedig anélkül, hogy a lónak a kinyúlást megengednők, ezzel nem azt akarom mondani, hogy a lovas kezei az átmenetnél ne engedjenek.

A lovaglásnak sarkalatos törvénye volt és marad, hogy minden előrehajtás engedést kiván.

Minél lovagoltabb a ló, annál kevésbbé lesznek észrevehetőek a segitségek. A fenti esetben ügetésbe való átmenetnél a lovasnak ugyan engednie kell a száron, de ennek az előrehajtás mértékéhez kell igazodnia.

Lelkiismeretesen előkészitett fiatal lovak a kisebb mérvű ütem-fokozásokat már a lovas első kisérleteinél is készségesen hajtják végre. Ha azonban erre nem vol-

nának hajlandók, ez annak a jele, hogy az előkészítés hiányos volt. Ezt tehát — mielőtt a munkát folytatnánk — pótolnunk kell.

Minden lelkiismeretes lovassal előfordulhat, hogy a már elértnek vélt eredményről átmenetileg le kell mondania, mihelyt észreveszi, hogy a lóra való befolyás logikusan egymáshoz fűzött pillanatainak láncolatából egyik vagy másik szem kimaradt vagy egy láncszem nem fűződik elég szorosan a sorban. Ez azonban lényegtelen, ha az idomítás befejezését nem kötjük határidőhöz. Józanul gondolkodó lovas ne is tegye ezt, mert sohasem tudhatja előre, hogy mikor milyen nehézségek támadhatnak és hogy azok orvoslása meddig fog tartani.

Az elmulasztott leckét pótolnunk kell, ennek elmulasztása a legnagyobb hiba. Az idomításban igy támadt hézag csak terjedni fog és végül is lehetetlenné teszi a reális eredményt.

Nagy eredménynek tekinthetjük, ha lovunk a rövidebb szárakon ügetésben is állandó, nyugodt és rugalmas támaszkodásban marad. Különösen arra figyeljen a lovas, hogy lovának az idomítás folyamán elnyert bizalma, — a követelmények túlgyors fokozása, a lovas figyelmetlensége, vagy a napi munka felépitésében mutatkozó hanyagság következtében — meg ne rezdüljön.

Az elért jó eredményt bőségesen jutalmazzuk meg még munka közben is és óvakodjunk attól, hogy azokat többször és huzamosan megismételjük. A napi munka kezdetekor nem szabad kiinduló alapnak vennünk azt az eredményt, amellyel az előző napi munkát befejeztük, hanem a munka bevezetéséül ismételjük át az eddig végzett gyakorlatokat hosszú száron.

IX. FEJEZET.

A lépés, lépésmunka.

A fiatal ló lépésmunkájáról eddig azért nem beszéltem, mert a fiatal ló menőkedve és lendülete lépésben oly csekély, hogy ezzel foglalkoznunk túlkorai lenne. A fiatal ló egészsége és fejlődése azonban megkivánja a lépésmunkát is. Az első időben ez csak abból fog állni, hogy a lovas hosszú száron, a szabadban, hosszú egyenes vonalakon lovával hordatja magát és csak arra ügyel, hogy lova egyenesen, készségesen és szorgalmasan menjen előre és hogy lábsorrendje helyes maradjon.

Semmiesetre se bízzuk ezt a munkát a meggondolatlan és érettlen lovászgyerekre. Ha már magunknak nem volna időnk arra, hogy két órát fiatal lovunknak szenteljünk,

úgy bízzuk ezt a munkát egy komoly és tapasztalt emberre, aki a lovat nem fogja elrontani.

A lépésmunkát csak akkor kezdhetjük meg, ha a ló ügetésben és vágtában már kellő lendülettel jár, ha e jármódokban száron marad, a felvételnek enged és bizonyos mértékben magát hordani tudja. Ekkor számíthatunk arra, hogy munkánk eredményes lesz.

Lépésmunka közben ne kivánjunk a lótól semmi olyat, ami zavarná menőkedvében. A helyes ügetés és vágta felébreszti a ló szunnyadó menőkedvét s ez azután később átragad a ló lépésére is. Lépésben azonban sokkal jobban kell ügyelnünk az előrehajtás és a kezek ellentartásának helyes viszonyára, mint a többi jármódokban, nehogy egy napon arra eszméljünk, hogy lovunk behúzott háttal jár. Végtelenül fontos pillanat és a lovastól sok ügyességet és tudást kíván: a hosszú odadobott szárakról — ugyancsak hosszú, de — állitott és a lovat vezető szárakra való átmenet. Hibás mértékű combsegitség, vagy helytelen szármérték oly zavart okozhat a lábmozgás sorrendjében, ami a munka további folyamán a legnagyobb nehézségek okozója lehet. A továbbiakban minden kétséget ki szeretnék zárni, ezért *Koch* Lajos festőművész páratlan tanulmányai alapján vázolni fogom a lépés helyes lábsorrendjét:

1. *mozzanat:* Bal hátulsó láb a földön alátámaszt; jobb elülső láb a földön, a test közepe alatt; bal harántátellenes lábpár a levegőben, még pedig a bal elülső láb majdnem a földre ért, a jobb hátulsó felemelve, közel a balhoz.

2. *mozzanat:* Bal hátulsó láb a földön; jobb elülső ellöknil készül; jobb hátulsó felemelve elhagyja a balt; bal elülső láb a földön.

3. *mozzanat:* Bal hátulsó láb a földön; jobb elülső ellökött; jobb hátulsó felemelve közeledik a földhöz; bal elülső földön és a bal hátulsóval együtt alátámasztja a testet.

4. *mozzanat:* Bal hátulsó a földön; jobb elülső az ellökés után erős hajlításban; jobb hátulsó mindjárt földre ér; bal elülső alátámaszt.

5. *mozzanat:* Bal hátulsó ellökés előtt; jobb elülső felemelve és előrelenditésben; jobb hátulsó földet ért; bal elülső a földön, de már a függőleges vonal előtt.

6. *mozzanat:* Bal hátulsó ellökött; jobb elülső további előrelendítésben; jobb hátulsó közeledik a függőleges vonalhoz a földön; bal elülső a földön mindinkább távolodik a függőleges vonaltól.

A mozgás következő mozzanata az elsővel volna azonos, de természetesen a bal láb helyett a jobb láb értendő és megfordítva.

Az előbb említett átmenetnél, azaz midőn a lovas az eddig természetes fesztelenséggel mozgó ló lépését kezdi rendezni, vegyen zárt ülést, meghúzott derék mellett, a ló testalkatának (nyers tartásának) megfelelő szármértéket, anélkül azonban, hogy ez visszatartást okozna. Fiatal lovak lovaglásánál a kezeket mérsékelten nyujtott karokkal jól elől, — a sörényélhez közel, tehát körülbelül egy arasznyira a mar előtt, — tartsuk úgy, hogy a kinyujtott kisujjakkal a sörényélt érinthessük. Ez a kéztartás legjobb ellenszere a hátrahúzó kéznek, mert a legkisebb »hátrafelé hatást« a kéznek a lónyaktól való távolodása azonnal jelzi s igy az ellentartás azonnal megszüntethető lesz. Helyesen szabott szármértéknél a ló könnyű támaszkodást talál és nem változtatja meg sem a lábak sorrendjét, sem azok ütemességét. Ekkor körívek és mindkét oldal felé végzett fordulatok lovaglásával adjunk minél több alkalmat a lónak arra, hogy az állitott szárakkal lépésben is megbarátkozzék.

Tegyük a lépésmunkát gyakori, de rövid ideig tartó ügetésekkel változatossá. Ez különösen az olyan lovaknál lesz üdvös, amelyek lépésben még nem mutatnak túl nagy menőkedvet.

A lépésmunkát kezdetben sokszor szakitsuk meg, mert a fiatal ló, — ha az egyhangú lépésmunka alatt oly tevékenységet kivánunk tőle, amit még nem ért meg — könnyen figyelmetlenné válik.

Amikor elértük már, hogy a ló lépésben szorgalmasan lép és egyenesen megy a szárnak, akkor néhány elővigyázatos félfelvételt — az ügetésnél felsorolt elvek szerint — kockázat nélkül végezhetünk. Félparade segitségei lépésben természetesen sokkal finomabbak, mint ügetésben, mert a felveendő tömeg lépésben kevesebb lendülettel mozog. A felvevő segitség legkisebb többlete már az előremenést gátolhatná. Természetes, hogy lépésben a helyesen alkalmazott felvevő-segitségek is kevésbbé lesznek érezhetők, mint ügetésben, mindaddig, mig a ló kellő lendületet nem nyer. Ügetésben és vágtában végzett célszerű gyakorlatok idővel segitenek ezen. Sok lovas követi el azt a hibát, hogy a kellő lendület hiányából eredő kellemetlen érzésén erősebb és állandó hajtással akar segiteni. Az ily lovas sohasem éri el célját, mert a lendület nem oly tevékenysége a lónak, melyet máról-holnapra segitségekkel kikényszeriteni lehetne: annak tisztán csak a helyes mozgásból kell adódnia.

A lendület a lábak ruganyos ellökéséből és biztos

földreérésből keletkezik, tehát inkább nevezhető a ló tulajdonságának, mint tevékenységének. Minden alkalmas hátaslónak — legalább szerény mértékben — ezzel rendelkeznie kell, hogy azt helyes lovaglással fokozatosan tovább fejleszthessük. Fiatal lóból lépésben hiányzó lendületet előrehajtó segitségekkel sohasem lehet kihozni, sőt megtörténhetik, hogy meggondolatlan hajtás végül is a kezek ellenhatását váltja ki, ami viszont a ló lábsorrendjét zavarná és a hát kezdődő rugalmas tevékenységét megint kikapcsolná.

Elkerülhetetlen, hogy a fiatal ló lépésben végrehajtott félparade-ok után az előbbi ütembe való újbóli előrehajtáskor néha ügetésbe megy át, vagy legalább is megkisérli ezt. Ez persze nem hiba. Gondolkodó lovas ilyenkor nem veszi lovát azonnal lépésbe, hanem az ügetést arra használja ki, hogy lovát ismét a szárhoz hozza és a következő lépésre lehetőleg minél több lendületet biztositson.

Több fiatal lovat lovagoltam, melyek már a lépésmunka kezdetén a lovagolt ló benyomását keltették és tapasztalataim alapján állitom, hogy jól előkészitett ló a lépésmunkánál alig támaszt nehézségeket, — hacsak nem olyan keretbe kényszeritjük, mely számára egyenlőre még túlnehéz követelmény.

X. FEJEZET.

Fordulatok és az ezeket előkészitő hajlitások.

Eddig csak a fiatal lovak *egyenes vonalon* való lovaglásával foglalkoztunk. Természetes, hogy a kb. három lépés hosszú, négylábú ló aránytalanul nehezebben fordul, mint a kétlábon járó ember. Ezért a lovat minden fordulathoz elő kell készíteni, vagyis meg kell teremteni az előfeltételeket arra ,hogy a ló, a jármód megtartása mellett, helyes lábsorrenddel és rendezetten fordulhasson.

A ló hátulja a mozgás lendületének forrása és az a szerepe, hogy időnként úgy a ló, mint a lovas súlyának nagyobb részét hordja, egyik-másik fordulatnál pedig különleges munkát végezzen.

Az iskola- és campagne-lovaglás általában kétféle fordulatot ismer: olyanokat, melyeket *egy patanyomon* és olyanokat, melyeket *két patanyomon* végzünk. Míg az előbbinél a hátulsó lábak az elülsők nyomát követik, addig az utóbbinál az elülső lábak a hátulsóknál nagyobb köríven mozognak. A fordulatnak lényege az, hogy a ló testének külső oldala oly mértékben hosszabbodjék, amilyen mértékben belső oldala megrövidül; vagyis a ló teste teljes hosszában meghajlik.

Képzeljük el a kört az egyenes vonal folytonos hajlí-

tásának sorozataként, — akkor a körön helyesen járó ló állandóan a fordithatóság állapotában kell, hogy megmaradjon, még pedig akként, hogy hossztengelyének minden pontja — orrától a farka tövéig — pontosan arra a körívre essék, amelyen a ló mozog. Elengedhetetlen ez akkor, ha a lónak egy patanyomon kell járnia.

A nem túlságosan nagy köríven helyesen ügető ló belső hátulsó lábával szükségszerüen a súlypont irányába alá kell hogy lépjen és az egyenes vonalon való járástól eltérőleg földre éréskor, azt a külső hátulsó lába elé kell helyeznie. Egyenes vonalon a hátulsó láb előre és a másik mellé lép, fordulatnál azonban nemcsak előre, hanem rézsút a test közepe alá is. A belső hátulsó láb patanyoma a tehetetlenségi nyomaték és a centrifugális erő következtében fokozottabb ütemben tér el rendes helyétől. Ezt a körülményt azonban most szándékosan nem veszem figyelembe.

A ló fordulatok alatt belső hátulsó lábával — lépésben és vágtában is — rézsút előre lép; de ez a jelenség a legszembetűnőbb ügetésben.

Ha az egyenes vonalon járásban már képzett fiatal lovat minden bevezetés nélkül körre vennénk, úgy a ló állandóan az érintő irányában igyekezne haladni, lovasa pedig a ló által eddig megismert fordító segitségekkel alig-alig tudná a köríven megtartani. Ilyenkor a patanyomok vonala is inkább sokszöghöz, mint körhöz hasonlitana. Ebből látható, hogy a fiatal lovat az ívelt körbenjáráshoz fokozatosan elő kell készíteni.

Vannak, akik azzal érvelnek, hogy a legtöbb fiatal ló, — akár futószáron való előkészítés, akár a bekerített llovardában való lovaglás által, — a fordulatokat úgyis eléggé megismeri, így tehát ez a körülményes munka felesleges. Igaz, hogy a legtöbb lovas fiatal lovát körön dolgozza, de a legtöbb lovas nem veszi észre, hogy ferde lovon ül, amely emiatt nem tud a körívhez símulni. Hogy annak, amit lovasa követel, pontosan eleget tehessen, gyakran még jobban elferdül, sőt járása is tisztátalanná válik. Az ilyen elferdülés rendszerint egyoldalú és ilyenformán érthető, hogy az igy előkészitett — jobbanmondva elő nem készitett — ló az egyik kézen több nehézséget fog támasztani, mint a másikon. A ló ferdesége okozta nehézségek az általános haladást erősen hátráltatják, — mindez azonban könnyen elkerülhető, ha a lovas lovát a körön való járásra megfelelően előkészíti.

Hosszhajlítás.

A körön járás előfeltétele a ló hajlítása és a belső hátulsó láb átlépése. Ez utóbbi az előbbinek önkéntelen

következménye, mihelyt a ló a szükséges ügyességgel rendelkezik. A hátulsó lábat a combsegitség lépteti át a kéz támogatásával, amely a továbbiakban a szükséges hajlítást végzi.

Körön (fordulatban) lendülettel járó és a jármód helyes ütemében megmaradó lónak megfelelően hajlítva kell lennie. Minden a megkövetelt hajlítással szemben kifejtett ellenállás, — ha csak átmenetileg is, — a lendület rovására megy és a tiszta járást veszélyezteti. A lendület minden vesztesége és a tisztátlan járás a munka előrehaladását veti vissza. Mint látjuk tehát: elkerülhetetlenül szükséges, hogy a fiatal lovat a hajlítás iránti engedékenységre tervszerüen megtanitsuk, mert addig nem nevezhetünk egy lovat »lovagoltnak«, amig az a hajlítással nincs tisztában.

Ajánlatos a fiatal lovat a belső hátulsó láb átléptetésével — eleinte lovas nélkül — megbarátkoztatni. Ha a lovas a bal hátulsó lábat akarja átléptetni: álljon fel szembe és valamivel balra a lótól és balkezével a bal szárat, közel a zablakarikához, úgy fogja meg, hogy a szárat vezető kéz mellmagasságba jusson. A jobbkéz úgy tartsa a lovaglóvesszőt, hogy annak vékonyabb végével, mérsékelten nyujtott karral könnyen elérhessük a ló testének azt a részét, amelyre lovas alatt majd a bal combnak kell hatnia: tehát a ló oldalát kb. egy tenyérnyire a heveder mögött. Eleinte a gyenge, de szükségszerint erősbödő vesszősegitségekkel a lovat a hátulsó lábaival való oldalzásra bírjuk. A mozgást a bal hátulsó láb kezdi, éspedig: a jobb hátulsó láb előtt, rézsút jobbra előrelép, majd a jobb hátulsó láb követi. A ló — ha nyugodtan bántunk vele — ezen oldallépés után meg fog állni. A lovas, vagyis az idomító, balkezének eleinte csak az lesz a feladata, hogy megakadályozza egyrészt a ló elsietését, — ha az a vessző alkalmazását csupán előrehajtó-segitségnek vélné, — másrészt a hátrakúszást, ha bal hátulsó lábával nem a jobb hátulsó előtt, hanem mögött akarna oldalt lépni. Mindjárt az első sikerült oldallépés után jutalmazzuk meg a lovat szavakkal és azzal, hogy a vesszővel érintett helyen megveregetjük. Ha a ló ezt az egyoldalú segitséget már megérti, a gyakorlatot lassú, de folyékony előremozgásban, nagy körön folytassuk. Ehhez a lovas lépdeljen hátra és belső karjaival való előrevezetés vagy feltartás által gondoskodjék arról, hogy a ló mozgása ha lassú is, de folyékony legyen és hogy a belső hátulsó lába mindig a külső hátulsó lába előtt lépjen oldalt.

Ha a ló e gyakorlatot már megértette, úgy a napi lecke végén ugyanezt lóháton is megismételjük. Az eddig földről alkalmazott lovaglóvesszőt most a belső comb he-

lyettesiti, de szükség szerint a vessző is támogassa. Először próbáljuk meg puszta combnyomással; ha ez többszöri ismétlés után sem volna elegendő, úgy a nyomást combütésig, majd végül sarkantyú-használatig fokozzuk. A földről helyesen végrehajtott gyakorlat után rendszerint a vesszővel támogatott combnyomás már elégséges lesz. A lovaglóvessző közel a comb mögött hasson, ne pedig a ló horpaszán, vagy különösen a hátulsó lábakon. Az első gyakorlatok lovas alatt, állóhelyben is végezhetők. Ha a ló ezeket helyesen fogta fel, akkor ezt — nem túlságosan nagy körön — folytassuk. A szármérték olyan legyen, hogy a lovat az elsietésben megakadályozhassuk és hogy az oldaltléptetést végző combot — a ló feje és nyaka befelé álllitásának fokozásával — megfelelően támogathassuk. A ló fejének és nyakának állitása természetesen nem a szár húzásával, hanem a külső szár utánaengedésével történjék. A külső szár megakadályozza, hogy a hosszhajlitás alatt a ló kiessen, vagyis hogy az egyforma ívelésben a ló vállainak kidőlése által »törés« keletkezzék. Ez nemcsak az egyensúlyt, és ezáltal a mozgás lendületét zavarná, hanem azt is meggátolja, hogy a hajlító szársegitség a lovon keresztüljusson.

Amikor a belső hátulsó lábbal való átlépés a fiatal lónak már nem okoz nehézséget, körvonalakat, illetve fordulatokat is lovagolhatunk. Mindennemű fordulat, valamint az egy patanyomon való lovaglás a körön, nagyjában ugyanazokat a segitségeket kivánja, mint amelyek a belső hátulsó láb átléptetéséhez szükségesek arra, hogy a ló olyan hajlítottságot vehessen fel, amellyel a fordulatok és a nagykör körvonalát követni tudja anélkül, hogy két patanyomra kerülne.

A belső comb a belső hátulsó lábat a vonalon tartja s egyúttal fenntartja a lendületet és az ütemet, amig a külső comb megakadályozza a ló hátuljának kiesését, azaz azt, hogy a hátulsó lábak a kör, illetve fordulat vonaláról kifelé eltérjenek. A belső szár fokozottabb hatással a ló belső oldalát rövidíti és a belső combot támogatja. A külső szár a lovat a kör vagy fordulat vonalán vezeti, kiegyensúlyozza a hajlító belső szár egyoldalú hatását és — mint már emlitettem, — megakadályozza a lovat abban, hogy a vállával kiessen, vagyis abban, hogy a külső oldal egyenletes ívelteségét vállának kidüllesztésével megtörje. A körbenjáró ló a lendület és támaszkodás révén elért hosszkerete mellett, az oldalhajlítások által — a lovas részéről gondosan ellenőrzendő — olyan tartást vesz fel, amely a tökéletesitéshez vezető fáradságos munka útján ismét jelentékeny előrehaladást jelent.

A fiatal ló lépésmunkája egyenlőre az egyenes vo-

nalon való rendezett, lehetőleg lendületes és nyugodt járásra, egész- és fél-parade-okra, nagykör és fordulatok lovaglására és a belső hátulsó láb átléptetésére szorítkozzék.

Ügetésben és vágtában igen hasznos lesz, ha a lendület, az egyensúly, valamint az egyenletes és egyenes járás megszilárditását célzó legelemibb gyakorlatokat gyakran nagy körön hajtjuk végre. E gyakorlatoknál a kör legyen elég nagy és átmérője fedett lovardában se legyen kisebb a lovarda szélességénél.

Ha a fiatal ló megtanult már nagy körön helyesen járni, ajánlatos az ügetésmunkába rövidítéseket és fokozásokat váltakozva beleszőni, hogy ezzel a lovat oly helyzetek elé állitsuk, melyek eddig elért egyensúlyának megszilárditását szolgálják. A gyakorlatok alatt állandóan maradjon meg a körnek megfelelő hajlításban.

Egyik kézről a másikra való gyakori átmenet az egyenletes kiképzést segiti elő. Körön lovaglásnál elvileg a belső comb az előrehajtó, mig a külső arról gondoskodik, hogy a ló hátulsó lábaival a vonalon helyesen megmaradjon. Ha azonban erélyesebb előrehajtás válik szükségessé, akkor a hajlítás kérdése átmenetileg háttérbe szorul és az előrehajtáshoz mindkét combot, szükség esetén a lovaglóvesszőt, sőt esetleg a sarkantyúkat is igénybe kell vennünk addig, mig a kivánt eredményt elértük.

XI. FEJEZET.

Kiképzés sebes ügetésre.

Az ügetés ütemének fokozásánál az előrehajtó segitségekkel egyidejüleg a ló hátára derekunkkal nyomást gyakorolunk, ugyanekkor a kéz is könnyebb lesz. A segitségek sohase legyenek meglepetésszerüek, de mindig határozottak és csak akkor gyengüljenek, illetve szünjenek meg, amikor a ló hátulsó lábaival teljes erélyel, de nyugodtan és helyes lábsorrendben, rugalmas ellökéssel még jobban súlya alá lép, ami a hát hosszabb lengéséből azonnal érezhető. Fokozottabb ütemben az elengedetten ügető ló hátulsó lábainak munkája az elülső lábak tértnyerőbb mozgását eredményezi. Ez azonban sohase fajuljon el az elülső lábaknak a porosz »díszlépés«-re emlékeztető előrerúgásáig, mert ez helytelen, céltalan és többnyire a lóban rejlő feszültség megnyilatkozása.

Tökéletes sebesügetésben az elülső lábak teljes kinyujtása ama pont felé, melyre a ló lábait majd letenni szándékozik, természetes és kivánatos csúcsteljesitménye mindannak, amit a ló mozgásában el kell érnünk.

Az ütem fokozásánál eleinte gyakran megtörténik, hogy a ló vágtába megy át. Ha ez nem a ló visszatartásából ered, akkor nem bír jelentőséggel és legcélszerűbb, ha a lovat vágtában való élénk előrehajtás után nemsokára ismét ügetésbe vesszük, hogy az ütemfokozást újból megkisérelhessük. A fokozáshoz szükséges erélyt és menőkedvet a fedett lovardában leginkább az átlóvonalon fejleszthetjük ki, mert egyrészt a lovardában ez a leghosszabb egyenes vonal, másrészt mert a korlátok nem zavarják a lovat teljes mozgásszabadságának kifejtésében. Emellett az az előnye is megvan, hogy a kéz állandóan váltakozik és hogy a lovas lovát egyenes vonalon vezetni kényszerül.

A fokozás alatt felvett mélyebb nyaktartás semmi hátránnyal sem jár. Oka legtöbbször a fokozással együtt járó hosszabb szármérték, ami azonban fokozatosan megszünik akkor, amikor a ló fokozódó ügyessége folytán a szárak oly nagymérvű utánaengedése már nem szükséges.

Jól előkészitett ló aligha tart vissza, ha azonban az ütem fokozásánál ez mégis megtörténne, ugy hajtsuk a lovat erélyes segitséggel vágtában mindaddig előre, mig nyakát eléggé ki nem nyujtja. Visszatartó lovak nyakukat vagy összegömbölyitik és ezáltal a lovas ülésének hatása alól hátrafelé próbálnak kitérni és a szár mögé kerülni; vagy pedig nyakukat felemelve, behuzzák és a szár fölé kerülnek. *A lovas igyekezzék mindkét esetben elsősorban lovát teljesen kinyujtani és ezáltal ismét abba az állapotba (tág keret) hozni, mint az az idomitás kezdetén volt. A kinyujtott állapotból remélhetjük leginkább a hiba kijavitását.* Az ütemfokozás eredményének legjobb biztositéka a befolyásos ülés. Ha a ló közepes ütemekben lendületesen száron jár, — azaz pl. ügetésben hátulsó lábaival magát erélyesen és rugalmasan ellöki, — egy határozottan felismerhető lebegési pillanatot idéz elő. Ha a menőkedvéből fakadó rugalmas lépéseit hátának lengése kiséri, — ami a ló eleje és hátulja közötti rugalmas összműködéséről tanuskodik és abban is megnyilvánul, hogy a lovas a ló mozgásával mintegy összeolvad, — akkor az előremenésnek tetszés szerinti fokozására, azaz a hátulsó lábak tértnyerőbb lépésekre való ösztönzésére elegendő lesz, hogy a lovas ülését a ló testére gyakorolt erősebb nyomás mellett előbbre tolja, magát tehát úgyszólván a ló testéhez szívja.

Az ütemfokozás gyakorlatainak kezdetén néha még teljesen egészséges lovak sem tartják meg járásuk tisztaságát. Mieőtt ezt orvosolni akarnánk, — mint mindig a lovaglásnál, — először a hiba okát kell megállapitanunk. Nem egyszer a ló fejletlensége az oka annak, hogy még

nem képes az ütemet a kivánt mértékig fokozni. Nem kell bővebben magyaráznom, hogy ez esetben az ütemfokozásnak a ló teljesitőképességéhez kell alkalmazkodnia. Rendezetlen járást okozhat a lónak az ütemfokozás közben való elferdülése is. Ha a járás tisztátlanságának tényleg ez az oka, — amit egyébként a lovas ülésében is érezni fog, — akkor maradjunk a megkezdett ütemfokozásban, de vezessük a lovat gyengén ívelő kígyóvonalakon, mert ezzel hátulsó lábaival való egyenletes lépésre késztetjük. Abból az elvből kiindulva, hogy a belső hátulsó lábat minden fordulat erősebb alléptetésre serkenti, a kígyóvonalak váltakozó fordulatai a ló járásában egyenletességet kell, hogy hozzanak. Ha azonban a rendezetlen járás egyenes vonalon, vagy nagy körön is megismétlődik, akkor erélyes előrehajtás és a hátulsó lábak ösztönzése lesz a ló lustaságának legjobb ellenszere.

Ütemrövidités.

Éppúgy, mint az ütemfokozáshoz, a rövidítéshez szükséges felvétel is fokozatosan, de határozottan és kellő nyomatékkal történjék, ami által a ló kénytelen lesz a fokozással kifejtett mozgási energiáját arra felhasználni, hogy saját és lovasa testsúlyának nagy részét hátulsó lábaira helyezze át.

Hogy egy hasonlattal éljek, ez körülbelül ugyanaz, mint mikor a kerékpáros gépét lefékezi és nem hagyja szabadon »kifutni«, amig az a fizikai törvények folytán magától meg nem áll. A jól végzett ütemfokozással nyert rendületet a lovas a felvétel után mindig használja fel, mert ezzel úgy önmagát, mint lovát sok felesleges fáradságtól kíméli meg.

XII. FEJEZET

A hátasló feligazitása (mesterséges tartása) s biráló megjegyzések ennek téves felfogásáról.

Mielőtt a lovaglás e fázisában előforduló kritikus tünetek tárgyalását megkezdeném, ki kell térnem egy fogalomra, melynek félreértéséből úgy a fiatal, mint az idősebb lovakkal való munkánál végzetes balfogások fakadnak. Lovaséletem alatt e téren sok oly dolgot hallottam és láttam, ami a logikáról és értelmiségről alkotott nézeteimmel egyáltalában nem egyeztethető össze.

A ló fej- és nyaktartásának a kéz és szár által való közvetlen befolyásolásáról és ezzel kapcsolatosan a »feligazitás«-ról és a »segitségszár«-ról van szó.

A »feligazitás« kifejezés legalább annyit ártott a lovaglásnak, mint a már letárgyalt »előrelovaglás«. Itt is

főleg a kifejezésen múlik, hogy a ló »feligazitását«, — ami kétségtelenül csak mint »*állapot*« létezik, — logikus gondolkodás hiányában nagyon sok lovas *a kéz aktiv tevékenységének* fogja fel. A megfelelő alkatú ló hosszabb és értelmes munka eredményeképen összeszedett állapotában feligazitott tartást vehet fel, vagy »feligazitott« lesz. A ló nyakának úgynevezett feligazitása és a ló fejének tartásbahozását célzó kézsegitség (*Beizäumung*, szintén veszélyes kifejezés!) nem eredményezhet mást, mint a járás, a lendület és a nehezen elért támaszkodás megzavarását.

Mi is az a »feligazitás« és mi az előfeltétele annak, hogy ez az állapot egyáltalában előállhasson? Megfontolt gondolkodás mellett sohase juthat eszünkbe, hogy egy mély nyaktartásu ló nyakát, a menőkedvére fékezőleg és lendületére zavarólag ható szársegitségekkel hozzuk egy bizonyos, a szemnek tetszetős helyzetbe vagy tartásba. Sajnoos, ez mégis hihetetlenül gyakori. Felejthetetlen marad előttem egy tekintélyként elismert lovas a kb. 5 hónapja munkában volt lovára vonatkozó kijelentése: »Ugy, most már a jövő héten egy kicsit feligazitom, azután be is lesz lovagolva.« Nem csodálkoztam volna ezen a kijelentésen, ha azt valami cirkuszlovastól hallom, akinek a szemnek kivánatos látszateredményekkel kell beérnie, mert lovának mielőbb meg kell keresnie a zabot, amit megeszik; de ezt olyan lovasembertől kellett hallanom, akinek nevét az ujságokból és hallomásból, mint elsőrendü lovasszakértőét, már régóta ismertem! Meg vagyok azonban győződve arról, hogy ez az úr, akivel a lovaglásról azóta is sokat beszéltünk, a *feligazitásról* ma már egészen másként vélekedik, mint akkor.

Feligazitás egy *alaki állapot*, mely a megfelelő alkatú lónál — az erőállapot növekedésével és az energia fokozódásával, a mozgás növekvő lendületével és a hátulsó ízületek jobb hajlithatóságával, az egyensúly elérése és a hát elengedettségének beálltával, lassan és fokozatosan — magától fejlődik. Képtelenség arra gondolni, hogy a lovas pár nap vagy hét alatt, puszta kézsegitséggel helyes feligazitást kikényszerithet. Minden egyéb ennek ellentmondó októl eltekintve, a kéz közvetlen befolyása a fenti tényezőkre nem lehet fejlesztő, hanem azokat keletkezésükkor legfeljebb csak hátráltatja.

A ló hypológiai szempontból való helyes megitélése — amit minden lovasnak tudnia kellene — megadja a feligazitásnak azt a várható mértékét, amit a ló belovaglása után elérhetünk. Természetesen a jó alkatú, jól illesztett nyakú és rézsútos vállú, kifejezett erős marú, jó hátú és jó szögelésű, erős hátulsó lábú ló magasabban fogja hordani magát, mint pl. egy túlnőtt ló, melynek vállai meredekek,

csánkjai gyöngék és nyakillesztése mély. Nem állitom ezzel azt, hogy egy magas feligazitásban járó ló feltétlenül jobban lovagolt, mint egy kevésbbé feligazitott. A feligazitás mindig egyéni és nemcsak a nyak magasabb hordásában, hanem inkább a ló ama képességében rejlik, hogy saját és lovasa súlyának legnagyobb részét szükség esetén gyorsan és fáradság nélkül át tudja venni hátulsó lábaira.

Segitségszár.

A segitségszárakat illetőleg jól tudom, nem egy helyen ellenkezésre talál az az állitásom, hogy azok fiatal lovaknál, — bármily alkatúak legyenek, — egyáltalán soha, utóidomitásra szoruló lovaknál pedig csak kivételesen alkalmazhatók. A segitségszár ugyanis nemcsak a lovas kezének (gerincének) ellenálló erejét erősiti, hanem a szárak hatását is más pontra irányítja, mint ahová azt a kéz vezetné.

Évtizedes lovaséletem alatt egyetlen egyszer alkalmaztam egy Weyrother-módszerű segitségszárat, de villarész nélkül és azt is egy teljesen elrontott lovon. Martingált, ugratószárat és ehhez hasonlót sohasem használtam, mert nézetem szerint ezek a segédeszközök csak zavarják a kéz hatását, ahelyett, hogy azt támogatnák. Villarészen átvezetett szárak csak a ló fejének lehúzására vagy esetleg még arra sem alkalmasak. Ha a villa rövid, úgy a szár megtört vonalban halad a kéztől a ló szájáig s igy onnan kb. a ló melle felé és nem a hátulsó lábakra hat, tehát céltalan. A kezdetben mutatkozó látszólagos eredmény az okozott fájdalomnak tudható be. A hosszú villát pedig nyugodtan a nyergesben hagyhatjuk, mert teljesen hatástalan.

Sokan azt állitják, hogy a martingál a fejüket felvágó lovaknál elengedhetetlenül szükséges. Ezzel szemben azt mondom, — és ezt eddig még mindig be is tudtam bizonyitani, — hogy a segitségszárnak a fej dobálásához semmi köze sincs és a fej dobálása kivétel nélkül minden lónál megszűnik, amint ez száron kezd menni. Ezt azonban a segitségszár egész biztosan nem mozditja elő.

Évekkel ezelőtt több lovasmérkőzésen láttam egy lovat, melyet minden alkalommal változó, kevéssé irigylésreméltó lovasa hat száron vezetett. A feszitőszárak rendesek voltak, a csikószárak martingálon vezettek át, mig a harmadik pár szár a kényszerkötőfék orrszijától vezetett a lovas kezébe. Mivel több hely a ló fején nem volt, több szárat a legjobb akarat mellett sem lehetett alkalmazni. Ez a meg nem szelidited oroszlán a sok szár ellénére — vagy talán éppen ezért, — többnyire a két hátulsó lábán

sétált ide-oda és csak ritkán volt arra kapható, hogy az ugrópályára lépjen. Egyízben azonban mégis a pályára tudták hozni, mikor is tartás nélkül rohant át az akadályokon és a hat szár ellenére sem engedte magát lovasától sem az ütemben, sem az irány megváltoztatásában befolyásoltatni. Jelenvolt lovas barátaimmal azt a benyomást nyertük, hogy ugyanazt az eredményt egyszerü csikószárral is el lehetett volna érni. Ennek a sok műszernek ugyanis a legkisebb hatását sem észleltük.

Ilyen elrontott lovak nyilvános mérkőzésekre nem valók, mert az ország lovasainak tekintélyét ássák alá.

Bárhogy is gondolkodnak az emberek a segitségszárak használatáról és előnyeiről, elvitathatatlan az, hogy a villán át vezetett segitségszárak csak a ló szájára gyakorolhatnak helyi hatást és hogy igy okszerüen tartós javulást nem hozhatnak. Számtalan fiatal lovat lovagoltam és képeztem ki, különböző lovasok alatt, a csapatnál és iskolákban, de nem találtam köztük egyet sem, amelynél valamilyen segitségszár használata igazolt lett volna. Útóidomitásra szoruló lovaknál is csak egyetlen egyszer kellett villa nélküli segitségszárat alkalmaznom.

Tartás.

Mihelyt a fiatal ló megtanulta, hogy egyenes előremozgásban, a fordulatok alatt, az ütem fokozásánál és röviditésénél egyenletes ruganyos támaszkodást keressen, magát a száron puhán felvegye és utána nyúljon, akkor hamarosan önmagától kerül a legtöbb lovas által türelmetlenül várt »tartás«-ba. A hátulsó lábakból kiinduló, állandóan újból éledő lendület és a növekvő menőkedv a helyesen előkészitett fiatal lónál azt eredményezi, hogy az eredetileg helyes szármérték fokozatosan rövidül, anélkül, hogy a lovas a szárat az ütem szabályozásához, valamint a fél- és egész felvételek végrehajtásához szükséges mértéknél rövidebbre venné.

Ez a jelenség legjobban ahhoz hasonlitható, amikor a gyermek régi ruháját kinövi. Mint ahogy a gyermekruha nem lesz kisebb, hanem a gyermek nő ki belőle, a fiatal lónál sem a szár lesz rövidebb a jó lovas kezében, hanem a ló mozgása és lendülete lesz mindig kiadósabb és nagyobb. Az eddigi szármérték mellett ugyanis a lónak nem lesz elegendő mozgási szabadsága, a szár tehát látszólag rövidebb lesz. A valóságban csak a támaszkodás válik erősebbé, mert amint a ló idővel a lovas kezéhez bizalmat nyer, növekvő lendülete mellett több, illetve erősebb támaszkodást kell, hogy felvegyen.

A száraknak ezzel a látszólagos megröviditésével a lóra az a feladat hárul, hogy testét, illetve tartását akép

változtassa meg, hogy úgy lendületét, mint a lovas keze iránti bizalmát nehézség nélkül megőrizze. A ló fejének a nyakhoz való hozzátűzése, a nyakcsigolyák nagy száma, a hát rugózása és a hátulsó ízületek hajlíthatósága, egyszóval a ló e felsorolt testrészeinek rendkivüli rugalmassága elegendő arra, hogy a ló idomitottságának ezen a fokán a szűkebb szár által kiváltott kényszerhelyzeteknek fájdalom nélkül engedni tudjon. Ilyen esetben azt mondják, hogy a lovas a szárral »a lovon keresztül jutott«. Természetesen ehhez a szárral való »keresztüljutás«-hoz a belovagoltság előrehaladott foka szükséges, mert a nyers ló az ilyen esetben — a szűkebbre vett szárral szemben kifejtett ellenkezésből — leggyakrabban összes ízületeit megmereviti. Ennek oka, hogy az ilyen lónál hiányzik még a folyékony járás lelke: a lendület; ez a ló még nem »átengedő«.

Ne akarja a lovas fiatal lovát az első időben arra befolyásolni, hogy a szárnyomásnak teste egy bizonyos pontja engedjen, hanem csak akkor segitsen, ha a ló önmagától nem találná meg az átengedettséghez vezető helyes utat. Helyesen előkészitett lovak a látszólag rövidebb szár nyomását testük több pontjának rugalmas engedékenységével ellensúlyozzák. A konc-izület rugózó engedékenysége a nyak rugalmas hajlithatóságát eredményezi; ez epdig a szár megrövidités teszi lehetővé. Ez a rugalmas engedékenységgel járó átengedettség sohase következik be, ha a megkivánt fej- és nyaktartást hátrafelé ható szárakkal akarjuk kikényszeriteni és siettetni, mielőtt a fiatal ló a helyes utat önmagától meg nem találja.

Itt ismét olyan témakörhöz jutottunk el, amelynél a legsúlyosabb következményü alapvető hibákat észlelhetjük. Ezek a legszebb kezdőeredményeket is megsemmisithetik; igy ezekkel a hibákkal a leglelkiismeretesebben kell foglalkoznunk. A legtöbb lovas legnagyobb hibája az, hogy megpróbálja lovát tartásba kényszeriteni akkor, amikor ennek felvételéhez a megfelelő előfeltételek még hiányoznak; és anélkül, hogy megvizsgálná, illetve meg tudná itélni azt, hogy lova a megkivánt tartást egyáltalán fel tudja-e valaha venni. Azok a lovasok, akik az ilyen helytelen igyekezet közben kezükkel előlről hátrafelé dolgoznak, az esetleg meglévő természetes lendületet már csirájában elfojtják és lehetetlenné teszik az egészséges, tértnyerő járás kifejlődését. A ló háta merev ellenállásra vagy passziv tétlenségre kényszerül, a feszültség a lóban fokozódik és a lónak csak egyetlen igyekezete lesz: szabadulni ebből a —legtöbbször a rövid szár okozta — kényszerhelyzetből. Ha ez neki nem sikerül, a lovas helytelen befolyásával szemben legalább is makacs ellenállásra törekszik.

A lovaglásnak ez a teljesen helytelen módja még egyéb nehézségeket is szül, amelyek ezután később a lovasnak sok fejtörést okoznak. Az ilyen lovas szemében mindig csak a ló fej- és nyaktartása a fontos, a ló mehet ahogyan akar; ha azonban nem sikerül, vagy nem elég gyorsan sikerül ilyen munkával az óhajtott fej- és nyaktartást *(kakast)* elérniök, akkor a hibát a ló tarkójában, pofacsontjai alkatában és fültőmirigy tájban *(ganasche-jában)* keresik. Elfelejtik azonban ezek a lovasok azt, hogy a ló szügyére erősitett zabos-zacskó a képzelt hibát azonnal megszüntetné, és hogy a legrövidebb időn belül, ha csak átmenetileg is, hasonló eredményt érne el néhány a ló szügyére telepedett kellemetlen bögöly, mert a ló szájával ezek után kapkodna. Ezek a lovasok, ahelyett, hogy tisztába jönnének a beképzelt nehézségek okaival, nem átalják sajnálatraméltó lovaikon — a szárak kiadós húzása következtében — pofacsontjaik mögött kidagadó fültőmirigyeket visszamassziroztatni és erőszakosan visszanyomni. Ez a kinzás csak akkor ér véget, amikor a benyomott mirigyek a légcsőre okozott nyomás következtében hörgő hangot váltanak ki.

Minden képzett lovas előtt világos és érthető, hogy a belovaglás különböző mozzanataiban elért mindenkori tartás nem kizárólag a lovas kézmunkájának eredménye. Segitségek vagy egyéb közvetlen befolyások a lónál csak ténykedést válthatnak ki, azonban sohasem többé-kevésbbé tartós állapotot. Már pedig a »tartás« olyan állapot, melybe a ló csak idővel, a meglévő előfeltételek alapján és kellő előkészités után juthat.

Fentiekkel a lovasok többségének tisztában kellene lennie, akkor a sok segitségszár és legraffináltabb különböző szerszámok nagy választéka az ócskásokhoz kerülne. Nem fordulna elő akkor, hogy egyik-másik lovas — mielőtt dijlovaglásnál a biró elé lovagolna, — lovaglóvesszővel lova füle közé ütöget, amivel nyilván azt szeretné elérni, hogy lovát legalább 10 percig az elért tartásban megtarthassa. Mert ilyen elszomorító látványnak is tanuja voltam már.

Amilyen esztelen és indokolatlan a ló lovagolatlan állapotában tartást kierőszakolni, éppen olyan elitélendő a belovaglás előrehaladottabb állapotában a ló önmagától ffelvett tartását erőszakkal rögziteni. Ne feledjük el, hogy a tartás a lónak nem kellemetlen, ha az ehhez szükséges összes feltételek adva vannak, — de csakis addig, amig azok mind fennállnak, különben a ló természetesen, önmagától nem venné azt fel. Ha a ló a felvett tartást feladta, ez annak bizonyitéka, hogy a szükséges feltételek egyike vagy másika hiányzik vagy megszünt. A tartás

sohasem a kéz közvetlen hatásának eredménye, ezért az elvesztett tartást a kéz sohasem tudja tartósan helyreállítani. A kéznek feladata a ló vezetése és a támaszkodáshoz megkivánt szármérték megadása. A tartás a menőkedvnek, a mozgás és a hát elengedettségének és lendületének következménye és ezért annak megtartásáról az üléssel és combokkal gondoskodunk. A sokszor felhánytorgatott és csak hosszú munka árán kiküszöbölhető egyoldalú támaszkodás szintén leglöbbször a helytelen időben alkalmazott aktiv szársegitség folyománya. Akár arra használjuk a szárat, hogy az úgynevezett tartást felvegyük és megtartsuk, akár pedig a hajlitások elérésére hátrafelé dolgozunk vele, a hosszabb ideig tartó és a kéz hátravétele következtében erősbödő szárhatás a lovat túlszűk keretbe kényszeriti és a lóból ellenállást vált ki s azt a helyes szármérték mellett biztosított szabad mozgásában gátolja — ha hiányzanak az előkészitő munkával kifejlesztendő előfeltételek, melyek a rövidebb szárhatás pillanatnyi felvételére képesítik. — Ezek a feltételek a lónál csak a belovaglás előrehaladottabb időszakában képzelhetők el.

A komoly lovasoknak nem köthetjük eléggé a lelkére, hogy különösen fiatal lovaknál tartózkodjanak minden hátraható szársegitségtől és sohase próbálkozzanak a fiatal ló tartását a kéz hatásával vagy bármely más e célból alkalmazott segitőeszközzel idő előtt elérni. A tartás magától állandósul. A ló fejének a kéz hatásával létrehozott »tartásba hozása« — nem ér semmit.

Sok lovas azt a téves hitet vallja, hogy a lónak helyes tartásban fejét akként kell hordania, hogy homlok- és orrvonala merőlegesen álljon a földre. Ez a követelmény logikusan semmivel sem indokolható. A jól előkészitett és megbizhatóan száron menő ló, a lehetőség szerint hordott nyakon, annyira ejti le fejét, hogy a szárakat kellemetlennek ne találja. Jó lovasoknál a ló fejtartása mozgás közben nem egészen merőleges, hanem a ló orra oldalról nézve határozottan a homlok vonala előtt lesz. Csak ez a fejtartás ad módot a lónak arra, hogy olyan pillanatokban, midőn a segitségek és szár képezte keret megszűkül (pl. parade-oknál), a szár átmenetileg erősebb hatásának akként engedhessen, hogy a szár további hatását teljesen ne zárja ki, illetve azt ne csökkentse. Igy az a ló, amelyik orrát egy kevéssé a merőleges *előtt* tartja, fenti esetekben a szár hatásának a merőlegesig engedhet anélkül, hogy a szár mögé kerülne. Hogyan és mikor engedhetne egy teljesen merőleges fejtartással járó ló pl. egy megállitás alkalmával a hátuljának lendülete és az ellentartó lovaskéz okozta szárnyomásnak? Nem tehet szegény mást, mint hogy fejtartásával a vonal mögé tér ki, vagy

ahogyan népiesen mondják »szügyébe harap« és igy szükségképen, ha csak pillanatokra is, de elveszíti a támaszkodást (szár mögé kerül). Aki valaha a lovasművészet nagy mesterét, *James Fillis*-t lovagolni látta, vagy ismeri ennek a mintaszerű lovasnak lovasképeit, tudhatja, hogy az ő lovai járás közben mindig határozottan a merőleges előtt tartott orral jártak és csak erősebb összeszedéseknél vettek fel merőleges fejállitást, — sőt időnkint lovai szájuk kitátásával kisérleték meg, hogy a száron engedjenek. Ezek a lovak, amint ezt többször volt alkalmam látni, nyakukat és orrukat a szár hosszának megfelelően azonnal előre nyujtották, amint lovasuk hosszabb szárat engedett és ezt mindig anélkül tették, hogy a szárat — akár csak egy pillanatra is — elvesztették volna. Ez a bizonyitéka annak, hogy ezeket a lovakat nem a kéz hatása kényszeritette tartásba.

XIII. FEJEZET.

Vágta nagy körön.

A fiatal ló vágtamunkájának további leirása előtt hangsúlyozni kivánom, hogy bár elengedhetetlennek tartom, hogy a fiatal lovakkal eleinte a szabadban akár egyenlőtlen, de jó talajú terepen is vágtázzunk, — mégis az a véleményem, hogy a vágtát a fiatal ló erőállapotának és ügyességének növekedésével ugyan a *szabadban, de körvonalon* és végül a *lovardában* gyakoroljuk. Megjegyzem azonban, hogy emellett az egyenes vonalon való vágtázás továbbra is állandó gyakorlat legyen, mert ezzel a ló engedelmes és lendületteljes előremenését fejlesztjük és szilárditjuk meg.

Amint a fiatal ló az egyenes vonalon a lovasától megkivánt ütemben, engedelmesen, egyenesen és száron vágtázik és könnyen fel hagyja magát venni, a nagy körön való vágtamunkánál nyilik alkalma arra, hogy sok egyebet megtanulhasson. A vágtába való átmenet természetesen, mint eddig is, rendezett ügetésből történjék, de most már nemcsak a vágtába való engedelmes beugrás a fontos, hanem az is, hogy a ló a körvonalon az ügetésben megtanult helyes hajlitás folyományaként a *belső lábra* ugorjék be és a szükséges hajlitást a vágta alatt is megtartsa. Ennek előfeltétele a körön való simulékony járás. E célból a lovas rendezze előbb a körön lovát ügetésben és csak ha ez megtörtént, ugrassa be azt — a belső comb határozott hajtósegitségeivel — vágtába.

Fontos a beugratásnál, hogy a belső combbal ne akkor adjuk a segitséget, amikor a ló törzse a meghajlitásnak

éppen ellenáll és hogy a hajtósegitség ne hasson meglepetésszerűleg a lóra. A segitségeket azért mindig teljes és minden kételyt kizáró határozottsággal adjuk. A lovas helyezze súlypontját a kör közepe felé s ülése kövesse puhán a ló mozgását. Ha a ló a beugrásra felhivó belső combsegitséget meg nem értve az ügetés ütemét erősiti, nyugodtan vegyük fel az előbbi ütembe, rendezzük azt és hajlitsuk a lovat, mielőtt a vágtába való beugratást újból megkisérelnénk. Ha elképzeljük a ló lábai tevékenységét az ügetésből való beugrás pillanatában, akkor meg is fogjuk érteni, hogy a vágtába való átmenet előtt a ló mozgását feltétlenül rendezni kell. Ha az ügetés ama pillanatát vesszük, amelyben a ló a belső harántátellenes lábpárral földet ért: a lónak a beugráshoz súlyát az első pillanatban egyedül az alátámasztó belső mellső lábra kell helyeznie, mert a külső hátulsó lábát, — amely még szintén a földön van — vágtában előbb löki el, mint ügetésben és majdnem egyszerre a belső hátulsó lábbal ugrik előre az első vágtaugrásba. Az ezalatt a levegőben lévő külső elülső láb megkezdi az előrenyujtást, hogy a külső hátulsó láb után, de a belső hátulsó lábbal egyidejűleg érhessen földet.

Ne türelmetlenkedjék a lovas, ha a fiatal lónál eleinte tovább tart, mig az — a belső combja vágtába beugró — segitségének engedelmeskedik. Amint egyszer ez a lábszár a belső hátulsó lábat helyes előreugrásra késztette, a vágtában való beugrás magától adódik és a következő beugratásoknál nehézségek rendszerint már nem támadnak, — ha a lovas nyugalmát megtartja és lova ügetését előbb rendezte.

Elterjedt szokás a beugratás előtt — annak előkészületeként, — a ló hátulját külső combbal befelé állitani. Ez ellenkezik a ló lábainak a beugrásnál végzendő természetes tevékenységével és megakadályozza, vagy legalább is megneheziti a lónak a beugratáshoz szükséges súly-áthelyezését. A ló farának befelé állitása azonkivül elősegiti a helytelen két patanyomon való vágtázást. Egyesek szokása, hogy a fiatal ló beugratásához annak fejét és nyakát kifelé húzzák. Ennek magyarázataként rendesen azt adják indokul, hogy ilyenmódon a belső váll előrenyúlásának szabad teret adnak és igy a ló belső lábra való beugrását biztositják. Ez az elmélet úgy hiszem, nem éri meg, hogy vita tárgyává tegyük, mert az olyan lovas, aki csak azt látja, ami előtte történik, de még csak nem is sejti, hogy mi történik alatta és mögötte, jobb, ha nem állit fel semmiféle elméletet.

A vágtába való átmenet befejeztével arra ügyeljen a lovas, hogy a vágtaugrások lendülete — azaz a hátulsó

lábaknak ellökése — egyenlő és ütemes maradjon. A hátulsó lábak munkájának a feltétlen menniakarással párosult erélyes és határozott tevékenység benyomását kell keltenie. Ha a hátulsó lábak ellökése nem ilymódon történne, a lovasnak serkentő nyelvcsettintés által támogatott lábszár-, pálca-, sőt esetleg sarkantyú-segitségekkel is fáradhatatlanul arra kell törekednie, hogy a hátulsó lábak, minden jármódnak, de különösen a vágtának alapját képező ama hivatásukat teljesitsék, hogy: szorgalmas, ütemes ugrásokkal, azaz erős ellökésekkel és biztos földreéréssel olyan munkateljesitményt nyujtsanak, amelyet a lovasnak nem »megteremtenie«, hanem csak szabályoznia kelljen.

Főleg fiatal lovasok gondoljanak mindig arra, hogy a ló eredményes hajlitása addig nem jöhet számitásba, mig a járás lendülete nem biztositja a hajlitó szárnak visszatartás nélküli elfogadását. A körön való vágtázásnál nem szabad addig hajlitással foglalkozniok, mig a ló mozgása nem vált lendületessé és mig a ló a nyert lendületet legalább egy ideig — a lovas serkentése nélkül is — megtartani nem képes. Ismét nyomatékosan hangsúlyozom, hogy a lendületnek az ütemhez semmi köze sincs. Egy lónak rövid vágtában is nagyon sok lendülete lehet, mig egy másiknál az sebes vágtában sincs meg. A lendület tehát nem a mozgás sebességében, hanem annak határozottságában és rugalmasságában rejlik.

A helyes szármérték a fiatal ló körön való vágtamunkájánál nagyon fontos. Ez képesíti a lovat arra, hogy lendületes vágtaugrások zavartalan végrehajtása mellett, fel tudja magát venni és ezzel az eddig az elején lévő súlytöbbletet a hátulja irányába át tudja helyezni. Szűkebb keret felvételénél kezdetben a ló ellenállást fog kifejteni, ami legtöbbször a hátában és a hátulja izületeiben jelentkező feszültségekben mutatkozik. Ezt a lovas óvatos és meggondolt eljárással a vágtaugrás erélyével hamarosan leküzdheti, mert a ló — az ügetéshez hasonlóan — vágtában is olyan tartást vesz fel, amely mozgásszabadságát a szűkebb keret ellenére is biztosítja. A ló tapasztalni fogja, hogy ameddig lendülettel vágtázik, hátát elengedetten hordja és hátulsó izületeit eléggé hajlítja, egy szűkebb keretbe — reá zavarólag haló kényszerérzés nélkül is — bele tud illeszkedni. Gyakori lesz még a nehézség, amíg a ló ezekhez a tapasztalatokhoz eljut. A meggondolt lovas ilyenkor ne riadjon vissza a már szűkített keret ujra történő bővitésétől, vagyis hosszabbítsa meg a szár mértékét, nehogy a lóban önmaga iránt bizalmatlanságot keltsen. A szárakat csak ismételt alapos előkészítés után szabad újra rövidebbre vennie.

Egyik kézről a másikra való gyakori átmenet a gyakorlatok folyamán hamarosan fokozni fogja a fiatal ló ügyességét és fejlődését s a lovas vágtában többféle ütemmel fog rendelkezni. Ha a jóindulatú fiatal ló a vágtából való felvételnél mindjárt helyes rövidítést kínál fel, ne engedjen a lovas semmi szín alatt sem ama kísértésnek, hogy visszatartó szár segítségével a ló ilyen önként felajánlott rövidítését tovább fenntartsa, mint arra a fiatal ló — lovasa támogató segítsége nélkül — önmagától képes. A jóakaratú fiatal ló ilyenkor addig fog kifogástalan rövidítésben megmaradni, amíg a felvétel eredményezte súlykiegyenlítés összhangban áll meglévő lendületével. Amint a két állapot között a legcsekélyebb egyenetlenség támad, — ami a fiatal és tapasztalatlan lovaknál nagyon hamar megtörténik, — a ló a rövidítés öntevékeny fenntartására képtelen, tehát nagyobb ütemben lesz kénytelen menedéket keresni és megfelelően kinyúlni, hogy a súlypont elhelyezését a lendülettel újra összhangba hozhassa. Ha tehát a lovas ezt a meglepően kedvező pillanatot arra akarná kihasználni, hogy a rövidítést mindenféle visszatartó és felélesztő segítségekkel hosszabb ideig fenntartsa, ezzel csak zavarná és feszessé tenné igyekvő lovát. Mivel a rövidítés a fiatal ló számára már magában véve is nehéz feladat, az ilyen állapot meghosszabbítását célzó lovassegítségekre még nem érett.

A lónak a fél-megállítások alkalmával önként végrehajtott rövidítései, — ha a lovas ezekkel nem él vissza, — rövidesen szép eredményeket hozhatnak. Alkalmat nyújtanak a lónak arra, hogy lovasa közvetlen befolyása nélkül, önmagától jusson pozitiv eredményre, ami a ló önbizalmára felbecsülhetetlen jó hatással lesz.

XIV. FEJEZET.

A combra való engedékenység, mint az oldaljárás első foka. — Oldalhajlítás.

Mint már említettem, fordulatoknál és a kör vonalon való mozgásnál a ló helyes tartásának elengedhetetlen feltétele: az oldalhajlítás. Ez azonban csak akkor lesz eredményes, ha a ló egyenesen és lendülettel előre tud menni. Az oldalhajlítások korai megkezdése azzal a következménnyel járhat, hogy a ló nem kerül szárra és nem veszi fel a kívánt hajlítást, legfeljebb — elhajlik. Ezzel pedig fáradságos javítómunkát tesz szükségessé.

A hajlítás mértéke rendesen a lovagolt kör nagyságától függ. Megfelelőleg előkészített lóval szükség esetén a hajlításokat egyenes vonalon is alkalmazhatjuk, így pél-

dául oldaljárásoknál vagy pedig ha elferdült lovak hibáit kell helyrehoznunk.

Egyhelyben eszközölt hajlításoknak semmi értelmük nincs, mert ezek csak a nyak elhatárolt részére, legjobb esetben a ló bordáira hatnak. A nyak és bordák merevsége sohasem lehet előidézője a ló féloldalúságának, hanem ez rendszerint a járásmechanika rendellenességének következményeit tükrözi vissza. Ennek ellenére sokszor tapasztaljuk, hogy egyes lovasok ökleiket rövidre fogott szárral, felváltva vagy egyszerre a nyeregre támasztják és a ló fejét egyik oldalra rángatják. Ennek eredményeképp a szegény, sajnálatraméltó ló, — szabadulni akarván ettől az előtte teljesen érthetetlen, egyoldalú kényszertől, — gyakran kétségbeesésében, hátuljával az eleje körül forog. Tiszta rejtély, hogy ezek a lovasok közben mit gondolnak, ellentétben azzal, amit minden gondolkodó lovas ilyen látványnál magában megállapít.

Az a lovas, aki az előkészítő munkánál a kéz hátrafelé-hatásától szigorúan tartózkodott, szabályos alkatú, egészséges lónál hajlítások alkalmával sem fog nehézségekkel találkozni. Nehézségek főleg akkor lépnek fel, ha a ló esetleges szervi hibái vagy betegségei a hátulsó izületek erősebb hajlítását megnehezítik, vagy fájdalmat okoznak: avagy akkor, ha a lovas a hajlító-szárat hátrafelé húzza és megrövidíti, anélkül, hogy az ellenkező száron megfelelőleg engedne és így a kiegyenlítést helyreállítaná. Ilyen erőszak ellen a ló elsősorban a lendület megszakításával, sőt a szártól való szabadulással, majd a hajlító-szár ellen gyakorolt nyomással, a váll kitérésével és a hát lengésének beszüntetésével próbál védekezni.

A hajlításra a belső hátulsó láb átléptetésének gondos gyakorlásával készítjük elő a lovat. Kezdetben a hajlítást csak nagyon csekély mértékben követeljük a lótól; azért, hogy fáradság nélkül teljesíthesse. A hajlítás megkísérlése egyetlen esetben sem történhet a lendület rovására. Az átléptetés kezdetben csak nagyon kismérvű legyen, így természetesen a bordák hajlítása majdnem észrevétlen marad. Munkánk mégis eredményes lesz, — azaz a szándékolt hajlítást elértük, — ha a ló a belső száron, bár csak csekély mértékben, de észrevehetőleg hajlítva, lendületében megmarad és az egyoldali erősebb szárhatást nem érzi egyoldalú kényszernek. Mindenesetre a kezek az eddigi szármértéket tartsák fenn és a kiegyenlítést egymás közt végezzék el. A két szár hatóerejének összege ugyanannyi kell, hogy legyen, mint az egyenes vonalon. A hajlítás tartama alatt a külső szár a lovat a vonalon vezeti és megakadályozza, hogy a külső vállal kidüljön. A lendületet mindkét lábszár és a jól zárt ülés tartja fent.

A belső comb emellett a szükséges hajlítást, illetve a megfelelő hátulsó láb átléptetését is eszközli, míg a külső lábszár a ló hátuljának a vonalon való egyenes előremozgásáért felelős. A »kéz« gyakori váltása, — az esetleg jelentkező nehézségekre való tekintet nélkül, — feltétlenül előnyös és már gimnasztikai okokból is ajánlatos.

Még az olyan gyakorlott lovasoknál is, akik az egyes lólábak járásközbeni tevékenységével tisztában vannak, el van terjedve az a tévhit, hogy a belső hátulsó láb átlépése az erősebb hajlítással és a lábnak a ló súlypontja irányában történő erősebb *előreléptetésével* szorosan összefügg. Ez a nézet a következő okoknál fogva téves: Az egyik hátulsó lábnak a másikhoz viszonyított erősebb hajlítása annak erősebb megterhelését eredményezné — ez azonban az egyensúly fogalmával egyenesen ellenkezik. Egyensúly nélkül hajlítást vagy oldaljárást lovagolni viszont lehetetlenség. A hátulsó láb sohasem léphet a »súlypont« alá és ha azt a hajlításnál vagy oldaljárásnál átlépésre késztetjük, úgy az nem fog hosszabbat lépni, mint az egyenes vonalon, hanem csak más irányban fog előrelépni; ha hosszabbat lépne előre, mint eddig, úgy a ló járása tisztátalanná válna. Mindez tehát ellenkezne egyrészt az egyensúly törvényével, másrészt elveszítené annak alapfeltételét, a lendületet. A hátulsó láb átlépésének ezek szerint nem az a célja, hogy az egyik hátulsó láb erősebb hajlítását érjük el.[6] Ez eszköz arra, hogy megtanítsuk a lovat a combra való engedékenységre, miáltal a lovas képes lesz lovát oldalra hajlítani és azt két patanyomon olyan helyzetbe hozni, hogy egyensúlyát és lendületét nehéz viszonyok közt is be tudja bizonyítani.

Ez a téves felfogás nemcsak a szóbeli hagyománynak köszönhető, hanem gyakran a lovaglásról írt komoly könyveknek is részük van ebben, amikor különös hangsúllyal, részletesen tárgyalják. Mozgófénykép-felvételek képkockái és szorgalmas tanulmányok kétségkívül bebizonyították már ennek a téves elméletnek tarthatatlanságát s így az ilyen tévtan-okozta nehézségek nagyrésze a gondolkodó lovas számára kiküszöbölhetővé vált.

A hajlítás célja nem merül ki abban, hogy a ló a fordulatokat megfelelően venni tudja, hanem a hajlítás, — bármilyen furcsa ellentmondásnak hangzik is, — az egyenes vonalon való lovaglás elengedhetetlen eszköze. Ha megpróbálunk a frissen boronált pálya hosszú középvonalán lépésben, egyenes vonalon végiglovagolni, meggyőződhetünk arról, hogy a patanyomok legtöbbször *nem*

---

[6] Az itt mondottak azonban az egyenesben végzett munkára vonatkoznak, megkülönböztetésül a körvonalon végzett munkától.

két párhuzamos vonalat adnak, mint ahogy ennek lennie kellene, (természetesen jó alkatú, hibátlan, egyenes, helyes lábsorrendű lovakra gondolunk) hanem az egyenes vonaltól rendszerint egész tekintélyes mértékben eltérnek. Ennek oka — a lovast terhelő vezetési hibáktól eltekintve — a ló ama gyakori törekvése, hogy kisebb-nagyobb egyoldalú elhajlásokkal a teljes engedelmességet kívánó egyenes vonalon való járás alól magát kivonja. A jóérzésű lovas ellenhajlításokkal azonnal megszüntetheti ezeket az elhajlásokat és ezzel elérheti azt, hogy lova teljesen egyenes vonalon fog járni. Ez azonban csak igen tapasztalt lovasoknak — az idomításban már jól előrehaladott lóval — sikerülhet.

A kisebb és gyorsan végrehajtott hajlítások iránti érzékenység jellemzi a jól lovagolt lovat. Természetesen ezeket a javító hajlításokat minden jármódban alkalmaznunk kell; igen gyakorlott lovas ezeket már ösztönösen hajtja végre. Jó lovasok által sokat, a szabadban lovagolt és mindig pontosan vezetett lovak sokkal kevésbé szorulnak ilyen javításokra, mint azok, melyek állandóan a lovardára vannak kárhoztatva és falak nélkül mozogni nem mernek. Sokszor maga a lovas hibás abban, ha a lova nem tud egyenes vonalon menni, mert sajnos sok az olyan lovas, ki a lovarda falát tartja a legcélravezetőbb segítségnek.

Egyenes vonalon lovagolni csak egyenesre állított lóval tudunk. A ló egyenesre állításához annak önkényes elhajlásait ellenhajlításokkal kell kiegyenlítenünk. Az elhajlások legjobb ellenszere mindig a mozgás lendülete volt és marad.

Ha a ló az enyhébb hajlításokkal szemben már nem fejt ki többé ellenállást, lovagoljunk ismételten kisebb köröket és szűkebb fordulatokat, a ló alaposabb kiképzése céljából. Igazítsuk az ütemet e fordulatok mértékéhez, nehogy a gyakorlat nehézségeit ok nélkül növeljük. Különösen a rövid vágtában lovagolt kisebb körök fejlesztik a ló azon képességét, hogy magát egyensúlyban hordani tudja, ha a követelmény az előkészítő munkával összhangban áll. Az ütem fokozásába és csökkentésébe, a körről egyenes vonalra és egyenes vonalról vissza a körre való átmenetek gyakorlása, ügetésben és vágtában — igen hasznos és ezért ajánlatos.

XV. FEJEZET.

A sebes ügetés és a vágta jelentősége és az arra való kiképzés.

Sebes ügetés.

A fokozott és sebes ügetés a ló hátulsó lábainak egyenletes, váltakozó, erőteljes és rugalmas ellökésével,

a ló hátulját tevékenységének teljes kifejtésére készteti. A hátulsó lábak kifejtette lendületi erőt a hídul szolgáló elengedett hát az elülső lábakra viszi át. A hátulsó lábak térfnyerő és erélyes mozgásának megfelelően a ló teste hosszabb ideig leng; ebben a kinyújtott elülső lábak messze előrenyúló lépéssel vesznek részt. A lépés hossza részben a váll alkatától, részben a hátulról jövő lendülettől függ.

Ügetésben való teljes lendületnél a ló tartásához természetesen kevesebb összeállítás szükséges, ha nem akarjuk, hogy az feszültséget idézzen elő. Lendülettel járó ló egyensúlyban van, ennélfogva a szükséges tartást önmagától veszi fel; nem szabad tehát a lovasnak megkísérelni azt, hogy lovát szűkebb tartásba kényszerítse.

Sebes ügetésben sokszor elkövetjük azt a hibát, hogy a lovat folytonosan hajtjuk. Ha az állandó hajtósegítségekre tényleg szükség van, úgy ez annak a jele, hogy a lóban nincs elegendő menőkedv és lendület és számára a sebes ügetés gyakorlása még túl korai. Csupán szokásból alkalmazott hajtósegítségek zavarják a ló járását és a lovas ülését, — pedig mind a kettőt el kell kerülnünk. Elengedhetetlenül szükséges, hogy a ló, — mielőtt vele az ügetés fokozását megkezdenénk, — koncizületei hajlításában már gyakorlott legyen. Olyan lovaknál, amelyek még nem tanulták meg koncizületeik kellő hajlítását és melyek még nem elég gyakorlottak abban, hogy magukat hátuljukra fáradság nélkül felvenni és súlyukat ügetésben mind a négy lábukra egyenletesen elosztani tudják, sebesíthetjük ugyan az ügetés ütemét, de az utántólás merev és szétterpesztett hátulsólábakkal és koncizületben mereven fog történni. Ez a mozgási mód csak kevés lendületet ad és azt soká megtartani nem képes, — veszélyezteti tehát az egyensúlyt és így hibás.

Ütemfokozás vágtában.

Miként a sebes ügetés lendítő *erélyét* a hátulsó lábak határozott és erőteljes ellökéséből meríti, úgy a vágta fokozását is a határozottan és erőteljesen ellökő hátulsó lábak idézik elő. Vágtában a külső harántellenes lábpár egyszerre, — a külső hátulsó láb és a belső elülső láb pedig külön-külön ér földet. A helyes vágtánál ezáltal mindig *három* patadobbanást hallunk. Csak versenyütemben lesz egy »negyedik« patadobbanás is hallható, mert a lábsorrend — vagy pontosabban, az egyes lábak földreérésének időpontja — kissé változik. A használati ló vágtaütemeinél mindig csak három patadobbanás észlelhető. A vágta ugrásainak ütemessége teljesen azonos a rövid

vágtáéval; a vágta és rövid vágta közti ütemkülönbségeket az egyes ugrások hossza adja meg. Fokozott ütemben vágtázó ló tartása, — a sebes ügetésben haladó lóéhoz hasonlóan, — szükség szerint szabadabbá válik, mint a rendezett rövid vágtánál, de sohasem szabad azt az engedelmesség és a támaszkodás rovására feladnia. Az előrehajtást illetőleg ugyanaz érvényes, mint amit erre vonatkozólag már a sebes ügetésnél mondottam. A vágta fokozásánál a ló a lovas felszólításának szívesen és határozottan tegyen eleget. A rövid vágtaugrások ütemességének fenntartása mellett az ütemet a hátulsó lábak növekvőleg erősbödő ellökésével addig fokozzuk, míg azt nem érezzük, hogy az ütem a lábsorrendben nemcsak tiszta, de nyújtottabb ugrások mellett elég erőssé is vált. Az előrehajtó segítségeinket ekkor a ló menőkedve szerint vagy szüntessük be egészen vagy pedig mérsékeljük. A ló lendülete sebes vágtánál legyen teljes és azt ruganyos háttal folytatólagosan vigye át a hátuljáról az elejére. Ezt a biztos és jól zárt ülés lényegesen elősegíti. A vágtaugrásoknak a rövidítésnél észlelt emelkedettsége a fokozásnál eltűnik, mert az ehhez szükséges energiát a ló az ugrások meghosszabbításához használja fel.

Ha a fiatal ló sebesített vágtában bármily okból rendetlenségbe jut, legjobb a lovat, — amint arra alkalom nyílik — megfelelő nagy körre venni. Rendezzük a vágtát előbb mérsékelt ütemben és annak fokozását csak akkor újítsuk meg, ha a ló ismét teljesen engedelmessé vált. Büntetések vagy büntetésként ható segítségek fokozott ütemben a fiatal lónál ritkán vezetnek célra és könnyen nyugtalanságot és feszültséget idéznek elő.

XVI. FEJEZET.

A helyes támaszkodás lényege.

A száron való támaszkodás az idomításban előrehaladott lónál nem egyéb, mint a menőkedv és lendület, valamint a lovas vezető keze által előidézett szárfeszültség. Ezt a feszültséget olyan mértékben kell fenntartanunk, hogy egyrészt a ló megfelelő tartásban mozgását kifejteni képes legyen, másrészt módot nyújtson a lovasnak arra, hogy lovát nehézségek nélkül vezethesse. Ha ez a szárfeszültség — a ló tulságos előretörekvése következtében — a szükséges mértéket túllépné, úgy a lovas félés egész-paradokkal tegye a támaszkodást könnyebbé. Sok lovas tévesen értelmezi a »könnyű támaszkodás« fogalmát, sőt összetéveszti azt az »elengedettség« állapotával és a talán egészen helyesen támaszkodó lovat — a ló szájának a kéz munkájával való állandó nyugtalanítása

által — a »zablától« való elmaradásra készteti. Ez az elmaradás abból áll, hogy a ló száját a zablától többé vagy kevésbé hirtelen elkapja, ami természetesen csak a lendület egyidejű megszűnése és a háttevékenység beszüntetése mellett lehetséges. Ennek a zablától való elmaradásnak a következménye — a lazán lógó, hatástalan szár mellett — a kéz mögött menő ló. Egyik-másik lovas még büszke is erre a kétes eredményre és nem sejti emellett, hogy lovát semmi egyébre nem tanította meg, mint arra, hogy hogyan vonja ki magát legkönnyebben a szár hatása alól. Az a ló pedig, amelyik ezt megtanulta, sokszor alkalmazni fogja a tanultakat akkor is, amikor pedig ez lovasának nagyon is kívánsága ellen történik.

Minden fiatal lovasnak azt a jóindulatú tanácsot adhatom, hogy inkább válassza a kissé nehezebb támaszkodást, minthogy lovát, kezének mindenféle kísérletezésével, a zabláról levegye. Az a ló, amelyik megtanulta ennek a védekezési eszköznek használatát, örökké megbízhatatlan marad és ha kellő ügyességre tesz szert, lovasával szemben minden ellenállásra képes lesz.

Fiatal lovasok, ne hagyjátok magatokat az »elengedettség« kifejezéssel félrevezettetni! Az elengedettség nem a ló vezetésére egyáltalában alkalmatlan, teljesen laza szárt jelenti, hanem ez a kifejezés a ló mozgásának, hátának és összetartásának teljes fesztelenségére vonatkozik. Bizonyos, hogy az elengedett ló támaszkodása is könnyebb, mint a kevésbé elengedetteké, de azért az »elengedettség« fogalmát nem szabad a szár elengedésével összetéveszteni. A lovas ülése és a vezetés támpontja közti összeköttetést nem szabad lógó szárral megszakítanunk. A támaszkodás lehet esetleg *nagyon könnyű* is, de a kéz és a ló szája közötti rugalmas összeköttetés — amíg a ló rendezetten jár — nem szakadhat meg.

XVII. FEJEZET.

A rövid ügetés és a rövid vágta jellemzése és az arra való kiképzés.

Rövid ügetés.

A rövidített ügetésről uralkodó felfogások igen különbözőek. Így díjlovaglásoknál ennek a jármódnak összes változatait láthatjuk, a lusta csoszogástól egész a hamis passageig. (Sok lovas egyébként ez utóbbival véli teljes tudását bebizonyítani.) Szerény véleményem szerint a rövid vagy rövidített ügetés a campagne lovaglásnál egy az *ütemben lecsökkentett ügetés* kell, hogy legyen. Ügetésben a lótól tértnyerőbb, szabad és a hátuljából eredő lendületteljes mozgást, alkatának megfelelően feligazított és

elengedett tartást és előremenést követelünk. Rövid vagy rövidített ügetésnél ésszerűleg ugyanezt kívánjuk, csak lassúbb előrehaladásban. Hogy ezt a lendület elvesztése nélkül elérhessük, a lovat olyan állapotba kell hoznunk, amelyben a hátulsó lábakból kiinduló lendület, — az elengedettség megtartása mellett — a ló magasabbra való feligazítását váltja ki. Ezáltal a lábak tevékenysége kevésbé lesz ugyan tértnyerő, de ezzel szemben *magasabbá* válik. Más szóval: a belovagolt lovat a rövid ügetésben »összeszedjük.« Ilymódon a rövid ügetés az ügetést legjobban megközelíti.

A rövidített ügetésben való lusta csoszogás a lendület hiányának és annak bizonyítéka, hogy a lovasnak lovára semmi befolyása sincs. A rövidített ügetés helyett oly gyakran bemutatott »hamis passage« rendszerint nem egyéb, mint a ló fogása, amivel a becsületes munka elől magát kivonni és a ló helyes járásához érzékkel nem bíró lovasát evvel a »kápráztató teljesítmény«-nyel megtéveszteni próbálja. A »hamis passage«-ra — erre a minden lendület nélküli járásra — az a jellemző, hogy a ló harántellenes lábai nem egyszerre érnek földet, mint a helyes passage-nál, hanem a földre érés, tisztán ki nem vehetően mind a négy lábbal külön-külön történik, mert a lustán vonszolt hátulsó lábak egy kissé később érnek földet, mint a harántellenes elülső lábak. Ezt sajnos még mindig sokszor megcsodálják és díjlovaglásnál előnyben részesítik, annak ellenére, hogy éppen a Campagne-lótól megkívánt főkövetelménnyel ellenkezik. Ugy látszik, hogy a hivatott bírák sincsenek teljesen tisztában a ló természetes járásmechanizmusával.

Előbb az »összeszedés« szót — csak a már belovagolt lóval kapcsolatban — idő előtt említettem, mert fiatal lóval összefüggésben ezt a kifejezést sohasem használom és a fiatal, igyekvő lovasoknak erről csak később akarok beszélni.

Ügetésből rövid ügetésbe való helyesen és gyakran alkalmazott átmeneteknél, — mint már említettem, — a fiatal lovak tehetségük szerint előbb vagy utóbb magukban annyi lendületet gyűjtenek, hogy mindig hosszabb és hosszabb ideig lesznek képesek saját erejükből is megmaradni lendületes rövid ügetésben, anélkül, hogy lovasuknak többet kellene csinálni, mint a zárt ülést megtartani és arról gondoskodni, hogy a lovat kézzel ne zavarják. A belovagoltság eme átmenetileg teljesen kielégítőnek látszó állapotában lovagoljon a lovas nem túl kis köröket és fordulatokat, csináljon lovával mérsékelt hajlításokat és törekedjék arra, hogy lovát ebben a már tartósan felvett tartásban és az esetenkint elért koncizi-

let-hajlításokban lehetőleg állandósítsa. Ügetésbe és sebesügetésbe való ismételt átmenetek nagyon hasznosak lesznek.

Ebben az időszakban a rövid vágtának gyakorlása (melyet eddig mindig a vágtából történt felvétel után hajtottunk végre) most már hosszabb ideig is tarthat, ha a felvétel a lónak már nem okoz nehézséget és ha a lovas tartós segítségének igénybevétele nélkül, rövidebb ütemben könnyen képes magát hordani. Tartsa azonban minden lovas szeme előtt azt, hogy a *rövid vágtában végzett minden munka és teljesítmény csak akkor ér valamit, ha a ló vágtája a tiszta vágtaugrások megszakítás nélküli sorozatából áll, melyek mindegyikénél három patadobbanás hallható.*

Azt hiszem, minden gondolkodó lovassal egyazon álláspontón vagyok abban, amit előbb a rövidített ügetésre vonatkozólag vázoltam. A lovasnak sem joga, sem oka nincs arra, hogy az ép ló természettől szabad mozgását a *lábsorrend megzavarásával* befolyásolja, amint az — az oly gyakran bemutatott, németül »Dreischlag«-nak elnevezett — »darabos rövid vágtá«-nál történik. A »Dreischlag, rövid vágta« elnevezés különben sem helyes, mert ennél a vágtánál nem három, hanem határozottan négy patadobbanást hallhatunk. Csak ismételhetem: a teljesítmény értéke nem az ugrások rövidségében, hanem a természetes vágtaugrások lendületes tisztaságában rejlik. A rövid vágta és a vágta egyes ugrásairól készült mozgófénykép lassított felvételeit összehasonlítva különbség csak a vágtaugrás hosszúságában és emeltségében, de sohasem a lábsorrend tekintetében mutatkozik.

A sajnos annyira elterjedt túlhajtottan rövid vágtát lendülettel lovagolni egyáltalán nem lehet, mert a ló ebben a jármódban természetes lábsorrendjét betartani már nem képes és ezért lendülettel ellökni sem tudhat. Csak egyes, különösen ügyes lovak képesek arra, hogy ebben a túlságosan rövid vágtában a követelményeknek — szakértő bíró előtt is — meg tudnak felelni.

A lendület nélkül röviden vágtázó ló már a laikusnak is feltűnik, azáltal, hogy minden ugrást fejével és nyakával jelez. Így akarja ugyanis pótolni hiányzó lendületét, hogy természetellenes mozgásán könnyíteni tudjon. Erősen sánta lovak vágtáznak ehhez hasonlóan. Ezek midőn sánta elülső lábukra lépnek, elejük súlyát fejük és nyakuk felvetésével próbálják másik lábukra áthelyezni. Lendülettel vágtázó lovaknál a fejjel és nyakkal való bólingatást nem fogjuk látni és náluk határozottan három patadobbanást fogunk hallani, míg a túlhajtott, lendületnélküli rövidítéssel vágtázó lónál mindig négyet.

Ha a fiatal ló a rövidítésben elvesztené lendületét, úgy ezt — a ló nyugtalanná tétele nélkül — pár élénkebb vágtaugrással könnyen visszaadhatjuk. Az idomításnak ebben az időszakában — ha csak lehetséges — a lendület újítására a rövidítés alatt, ne használjunk ösztönző segítségeket, mert a fiatal lovat ily segítségek könnyen megzavarják és nála feszességet idéznek elő. Tapasztalatának és biztonságának növekedésével azonban a ló megérti már az ily ösztönző segítségeket és nagyobb lendülettel fog vágtázni, anélkül, hogy zavarba jönne.

Beugratás lépésből.

A lovas most már megkezdheti a lépésből vágtába és később rövid vágtába való átmenet gyakorlását. Miután a ló ügetésben a nagy körön megtanulta azt, hogy a belső lábszár előrehajtására és a testsúlysegítségre be kell ugrania, az ugyanezen segítségekre való beugratás lépésből sem fog neki nehézségeket okozni. Az első kísérleteket megkönnyíthetjük, ha a lovat a beugratás előtt lépésben, egy kisebb körön rendezzük úgy, hogy az erősebb hajlítást legyen kénytelen felvenni. Ennek megtörténtével a lovas belső lábszár-segítségére és testsúlyának a kör közepe felé való áthelyezésére a ló hamarosan be fog ugrani vágtába, különösen akkor, ha a lovas a beugratás megtörténtéig lovát a kis körön való fordulatban állandóan megtartja.

A felsőtest nyugtalansága, annak hátramaradása, túlzottan kilengő combsegítségek, a karok röpködése, stb., a vágtába való átmenetet aligha fogják jobban támogatni. A tapasztalatlan ló kezdetben beugrás helyett gyakran ügetni fog. Egy-két ügetés-lépés a beugrás előtt lényegtelen. Ha azonban a ló ügetésben »elszaladna« és amellett egyensúlyát vesztené, — ami könnyen előfordulhat, — úgy vegye a lovas lovát nyugodtan ujra lépésbe és rendezze azt újra, hogy a beugratás kísérletét megismételhesse. Ha a vágtába való átmenet sikerült, célszerű lesz a kört fokozatosan nagyobbítani, nehogy a feladatot a lónak megnehezítsük. A lépésből vágtába való átmenetnek ilyen módja nagyon alkalmas arra, hogy a ló felvevő képességét, valamint ügyességét nehéz helyzetekben fejlessze. Ez az idomítás későbbi mozzanatainál is rendkívül hasznosnak fog bizonyulni.

XVIII. FEJEZET.

A hátralépés, mint a fokozottabb konchajlítás előgyakorlata.

Ugy az engedelmesség kipróbálására, mint hasznos gyakorlati okokból is, — fokozottabb konchajlítás elő-

gyakorlataként, — kívánatos, hogy a fiatal lovat a hátralépéssel megbarátkoztassuk. A hátrafelé való lépés, — mint nem természetes mozgás, — a fiatal ló előtt idegen és egész kivételes esetektől eltekintve a ló nyers állapotában nem is használja. A hátralépés lábsorrendje nem egyezik a lépés lábsorrendjével. (Ez a körülmény is annak bizonyítéka, hogy a hátralépés a lónál természetellenes.) Csak az állandó rossz lovaglás birja a lovat arra a gondolatra, hogy önhatalmú visszakúszással igyekszik a lovas befolyása alól szabadulni.

Elővigyázatlansággal vagy a túlkorai hátraléptetéssel annak a veszélynek tesszük ki magunkat, hogy a fiatal lónak alkalmat nyújtunk olyan rossz szokás elsajátítására, melyet lovasa ellen minden alkalommal felhasználhat. Ezért nagyon fontos, hogy a hátraléptetés mibenlétét teljesen ismerjük.

A hátralépésnél a ló lábsorrendje, az ügetés lábsorrendjéhez hasonlóan, a harántátellenes lábpárnál egyidejű úgy, hogy a hátralépésnél két patadobbanás hallható. Az idomításban előrehaladott ló, ha azt lovasa lépésből megállítja, saját és lovasa súlyát a hátsó izületekben (főleg a koncizületekben) hajlított hátuljára viszi át és — amint a súlykiegyenlítés azt megengedi — beszünteti mozgását. Ha a lovas a felvevő segítségeket folytatja, úgy ezek következménye a belovagolt lónál egy további hátrafelé való súlyáthelyezés lesz. A lónak lábait fokozatosan a súlya alá kell hátrahelyeznie, ha nem akar leülni. Ebből láthatjuk, hogy a ló engedelmes hátralépése a belovagoltság megfelelő fokát kívánja meg, tehát sohasem szabad azt a lótól túlkorán követelnünk. A lónak feltétlenül biztosan kell száron, combon és kielégítően kell egyensúlyban lennie, hogy azt lovasa hátralépésre késztethesse. A hátramozgás alatt a lónak feltétlenül a száron kell maradnia és támaszkodásában az előrefelé való törekvést kell mutatnia. A combok vezetik a lovat a megkívánt irányban hátrafelé, gondoskodnak a hátramozgás beszüntetéséről, majd az előremozgás megkezdéséről. A hátramozgásnak rendszerint lassú ütemben kell történnie, mert ez a jármód szokatlan a lónak és a gyorsabb hátraléptetés többnyire olyan segítségeket igényelne, amelyeknek inkább büntető jellegük van s épp azért a ló menőkedvére nem volnának a legjobb hatással. Egyes lovasok, de különösen egyes — magukat indokolatlanul lovaglótanárnak nevező — egyének esztelensége a hátraléptetésnek valamely okból ellenszegülő lovakat kínzással akarja hátralépésre kényszeríteni. Rendszerint azzal kezdik, hogy a hátralépésre egyáltalában elő nem készített lovakat mindkét szárral teljes erővel hátrafelé húzzák; ha ez nem vezet ered-

ményre, meggondolatlanul a szárakba rántanak; ha pedig ez sem használ, úgy egy pár erős ütést mérnek pálcával az előbbi műveletek alatt mereven a földhöszszegezett elülső lábakra azon célból, hogy azokat a földtől elválasszák; ha azonban ez sem használ, úgy rendesen a »tanár« kerül sorra, akinek ama feltétlenül biztos módszerhez van kiváltsága, hogy sarkával a sajnálatraméltó ló mellső lábainak pártájára taposson. Az oktalan és szívtelen kínzás alatt a kétségbeesett ló rendszerint szétvetett és földbegyökeredzett lábakkal áll s így ezen állapotában legjobb akarata mellett sem képes lovasa kívánságának eleget tenni. Ez a körülmény azonban úgy látszik, messze túlhaladja kinzóinak látókörét.

Azok a lovasok, akik a hátralépés lényegével nincsenek teljesen tisztában, okosabban teszik, ha lovaikat egyáltalán nem léptetik hátra. A lovas helytelen eljárása a ló további idomításánál könnyen olyan tartós nehézségeket okozhat, amelyeket a tapasztalatlan lovas aligha tud majd leküzdeni. Ezzel szemben az erre kellőleg előkészített lovaknál a hátralépés majdnem sohasem okoz nehézséget, ha a lovas kívánalmait kezdetben kis mértékre szorítja. A hátralépés kikényszerítésére alkalmazott, az észszerűséggel ellenkező minden külső eszköz eredménytelen marad. Az esetleg mutatkozó látszólagos eredmény sohasem lesz tartós és sokszor a legrosszabb következményekkel jár.

A hátralépés alatt a lovas a gerincét jól húzza meg, kerülje felsőteste ingaszerű mozgatását, ülését jól zárja és a kezeivel csak addig és oly sokáig hasson, ameddig azt a ló hátramozgása megköveteli. Fiatal lovaknál tanácsos a hátralépést lépésenként követelni és minden sikerült hátralépés után, — mielőtt a lovat a következő hátralépésre felszólítanánk, — a kézen könnyíteni. A támaszkodást azonban meg kell tartanunk és a ló részéről se engedjük ezt megszakítani. Ha a ló gyorsabban menne hátra, mint azt lovasa kívánja, úgy hajtsuk azonnal előre és állítsuk a szárhoz, mert csak az a ló siet önhatalmúlag hátrafelé, amelyik a kéz mögé került.

XIX. FEJEZET.

Az oldaljárás lényege és jelentősége a hátasló kiképzésénél.

A koncizület hajlításának fokozására, az egyensúly további fejlesztésére és kipróbálására, az engedelmesség vizsgájára és a lendületnek nehéz helyzetekben való biztosítására a legjobb és legcélravezetőbb eszköz úgy a lovas, mint a ló számára: az oldaljárás.

Az elmondottakból már kiviláglik, hogy az oldaljárások az idomítás kezdő fokán lévő lóval eredményesen nem lovagolhatók. Az oldaljárás lényege ezt teljesen kizárja. Nagyon jól tudom, hogy sok lovas — ellentétben azokkal, akik az oldaljárást, hogy úgy mondjam »túlhaladott álláspont«-nak tekintik, — teljes egészében elismeri ennek az iskolázásnak fontosságát és azon a nézeten van, hogy az oldaljárásokat minél korábban kell gyakorlatba venni. Ezt a véleményt egyáltalán nem osztom és ellenkező nézetemet röviden a következőkkel indokolom: Az oldaljárás két patanyomon történő mozgás. Tudjuk, hogy már az *egy* patanyomon történő mozgásnál is a lendület a főtényező, az egyensúly pedig ennek természetes következménye. Ugy a tartós lendület eléréséhez, mint az egyensúly állandósításához a koncizület hajlítása okvetlen szükséges, ez pedig csak többé-kevésbé hosszadalmas munkával, a fordulatok, kis körök, fél és egész megállítások, hátralépés, stb. gyakorlásával érhető el. Miután azonban nincs észszerű és elfogadható megokolás arra, hogy az oldaljárást lendület és egyensúly nélkül kell lovagolni, viszont a lendület és egyensúly, — mint minden jármódnak alaptényezője, — csak az idomítás előrehaladottabb állapotában képzelhető el kielégítő fokon, világos tehát, hogy az idomítás kezdő állapotában oldaljárások jó eredmény reményével nem lovagolhatók.

Valamikor általánosan azt hitték és sok embernek még ma is az a nézete, hogy az oldaljárások a belső hátulsó láb hajlítására és erősebb megterhelésére szolgálnak. Az egyik hátulsó láb egyoldalú hajlítása és erősebb megterhelése észszerűleg legfeljebb szűkebb fordulatoknál — a belső hátulsó lábra vonatkozólag — jöhet tekintetbe. Az egyenes vonalon akár egy, akár két patanyomon lovagolunk, az egyik hátulsó láb egyoldalú megterhelése és erősebb hajlítása tisztátalan járást eredményezne és az egyensúly fogalmával egyáltalán nem egyeztethető össze. Ezt már a hajlításnál említettem.

A gondolkozó lovas minden erejével igyekezzék az ilyen tévhiteket a lovasok gondolatvilágából mielőbb kiirtani, mert ezek a fiatal lovas-generációt félrevezetik és káros következményekkel járnak. Az ilyen tévhit gyakorlati alkalmazása csak nehézségeket és hamisan járó lovakat eredményezhet.

Az oldaljárás helyes lovaglásának alapelve, hogy a ló az ütemet, a lendületet és a koncizületi hajlítást olyan mérvben tartsa meg, mint azt az egyenes vonalon teszi. Az az oldaljárás, mely a mozgás ezen három tulajdonságának egyikét nélkülözi, céltalan és többet árt, mint amennyit használhat. Ha pl.: Rendezett rövid ügetésben a jobb

kézen menő lóval lovasa »vállat be« oldaljárásba szándékozik átmenni: fokozza a ló hajlítását jobbra és elejét egy kis lépéshosszal a patanyomról vezesse befelé. A két patanyomon a belső comb vegye át a ló vezetését, éspedig úgy, hogy a ló hátuljával az eredeti patanyomon maradjon, míg elejével egy ehhez párhuzamos vonalon haladjon. Mivel a fokozott hajlítást fenntartjuk, így magától adódik ,hogy a ló mellső lábaival észrevehetően, a hátulsókkal pedig csak kis mértékben át fog lépni. Az egész lótest jobbra-hajlítása folytán, a belső hátulsó láb az átlépést az egyenes vonalon csak jelzi, mert a hátulját a hajlítás legkevésbé érinti és így az oldaljárásban csak egész kis mértékben vesz részt. A »farat be« oldaljárásnál ennek ellenkezője történik. Ennél a ló hátuljával sokkal kifejezettebben lép át, mint elejével, mert a ló mellső része az eredeti patanyomon marad. Míg a ló eleje a hajlításban csak kismértékben vesz részt, — addig a hátulját a hajlítás következtében előálló oldalállítás legerősebben érinti.

Vannak, akik az oldaljárásokat egészen vagy majdnem minden hajlítás nélkül lovagolják. Ez az elülső és hátulsó lábak egyenlő átlépéséről nyomban felismerhető. Ilyenfajta oldaljárások értéktelenek, mert ezeket a ló megfelelő koncizületi hajlítás nélkül is végre tudja hajtani.

A fél- és egész-oldalzással az átlépésben ugyanolyan része van a ló elejének, mint a hátuljának, de a lónak emellett a menetirányba hajlítva kell lennie.

A lovas az oldaljárás megkezdése előtt vizsgálja meg ülését, zárja azt jól és helyezze testsúlyát arra az oldalra, amerre az oldaljárást lovagolni akarja. Ezek után hajlítsa a lovát megfelelően és vezesse a ló elejét, illetve hátulját kezével illetve combjával az alapvonalhoz párhuzamos vonalra. A belső comb az ütem és a lendület fenntartásáról gondoskodik, míg a külső a ló hátulját a vonalon tartja. A koncizületi hajlítást a kéz, mindkét comb és az egész ülés szabályozó segítsége tartja fenn.

A ló oldaljárásban, felülről nézve, egyenlően és nem túlságosan hajlított legyen. Az oldaljárás alatt a lendületes járásnak minden körülmények között kifejezésre kell jutnia. Lendület nélkül haladó lónál a hajlítás teljesen hatástalan marad, mert a hajlítószár egyáltalában nem hat a ló hátuljáig, hanem — a hátulsó lábak lendületes összhangja hiányában — hatása útközben valahol elvész és a ló mozgását legfeljebb akadályozza. Az asztalon fekvő tekercsrugot sem lehet összenyomni, ha csak az egyik végére gyakorolunk nyomást és a másik végén hiányzik az ellennyomás.

Ha a fiatal ló az oldaljárás alatt lendületéből vagy

ütemből veszítene, úgy lovasa azonnal állítsa egyenesre és rendezze járását; semmiesetre sem szabad az ilyen irányú helyesbítéseket az oldaljárás alatt végrehajtani.

A ló és lovas számára az oldaljárás alatt minden fordulat különösen nehéz. Az oldaljárásban haladó ló a fordulatoknál nehéz helyzetbe kerül, mert nem egyforma hosszú az út, amelyet a ló lábainak az oldaljárás alatti fordulatban meg kell tenni. Ez a nehézség már az egy patanyomon való lovaglásnál is kifejezésre jut, természetes tehát, hogy a két patanyomon való lovaglásnál még nagyobb lesz. Az oldaljárásban való fordulatnál az elülső és a hátulsó lábaknak két különböző nagyságú párhuzamos körvonalon kell mozogniok, mely *körvonalak nagysága különböző* és a külső lábaknak még a ló szélességével is nagyobb utat kell megtenniök mint a belsőknek. Így aztán érthető, hogy az oldaljárásban való fordulat a lovat bonyolult feladat elé állítja, ha lendületét és a lábsorrendjét meg akarja tartani. Például, ha ügetésben, balkézen »vállat be« lovagolunk: a fordulatban az elülső lábak szűkebb köríven mozognak, mint a hátulsók; ha tehát az ütemet és lendületet fenn akarják tartani a fordulat alatt, rövidebbeket kell lépniök, mint az egyenes vonalon, de a lépéseknek emeltebbeknek kell lenniök, mint az egyenesben, hogy az összhang megmaradjon. Ezenkívül a jobb mellső és hátulsó lábaknak nagyobb utat kell megtenni, mint a bal lábpárnak, tehát hosszabbakat kell lépniök, mint a belső lábaknak. Tiszta járás mellett, az egyensúly elvesztése nélkül ez csak akkor lehetséges, ha a ló belső mellső lábát térdizületben jobban meghajlítja, hogy ez a legnagyobb utat megtevő külső hátulsó lábbal egyszerre érjen földet. A belső hátulsó lábat pedig a fordulat tartamára jobban kell hajlítania és megterhelnie, hogy a mellső külsőlábbal való egyidejű földreérést biztosíthassa.

A fordulatoknál a lovas lovát pontosan vezesse. Oldaljárásban végzett fordulatokkal kapcsolatosan sokszor hallunk beszélni a ló elejének visszatartásáról és hátuljának előrehajtásáról. Meggondolatlanul tett kijelentések ezek, amelyek követése az ütem és lendület megszakítására vezet. Gondoljunk csak arra, milyen következményekkel jár az, ha oldaljárásban a ló elejét visszatartjuk, hátulját pedig egyidejűleg előrehajtjuk! Tulozva, mint valami végletet azt mondhatjuk, hogy a ló eleje megáll, hátulja pedig sebes ügetésben átlép! Ilymódon egyre jobban és jobban eltávolodunk a rendes lábsorrendtől, ütemtől és lendülettől. Az oldaljárásokban való fordulatok alatt a lovas vezetőtevékenysége csak az legyen, hogy a ló elejét és hátulját pontosan a betartandó vonalon vezesse és gondoskodjék

arról, hogy lova az ütemet és a lendületet minden körülmények között megtartsa. Azt meghatározni, hogy a ló az oldaljárásokban való fordulatoknál miként ossza be lábait, a lovas nem lesz képes, de ülésével és vezető-segítségeivel a ló ügyességét mindenképp fokozhatja vagy zavarhatja. A lábmozgás sorrendje természetalkotta törvényen alapszik. Azt az ember — az egymást gyorsan követő lépések alatt — nem tudja befolyásolni. Vagyis nem tudja meghatározni azt, hogy például meddig maradjon meg egyik láb a lebegésben. Az előkészítő időszakban helyes lovaglással elért, minden rendellenességtől megtisztított, természetes, lendületteljes, kiegyensúlyozott járás lábsorrendje az egyedüli komoly biztosíték arra, hogy a ló nagyon nehéz helyzetekben is úgy tudja lábait használni, hogy ütemét és lendületét még átmenetileg sem veszíti el.

Renvers.

Vágtában a vezetésre ugyanazok az alapelvek érvényesek, mint ügetésben. Vágtában a »campagne«-iskola legtöbbet használt oldaljárása a »*renvers*«. (»Farat ki« állításban lovagolt vágta.) A ló kifelé hajlítva két patanyomon vágtázik. Renversvágtánál a »belső« és »külső« jelző nem arra vonatkozik, hogy a lovas melyik kezén lovagol, hanem arra, hogy a vágtában melyik a vezető láb. Az oldalhajlítással két patanyomon vágtázó ló hátulsó lábaival az alapvonalon marad, míg az eleje egy kissé beljebb vágtázik. A belső comb gondoskodik a vágtaugrás, ütem és a hajlítás fenntartásáról, a külső comb pedig a ló hátulját az alapvonalon tartja. A belső szár tökéletesíti a hajlítást, míg a külső szár a külső combot támogatja feladata végrehajtásában. A ló túlerős hajlítása »renvers« vágtánál a tiszta, lendületteljes vágtaugrást és a kiegyensúlyozottságot károsan befolyásolja. A »renvers« vágtában való fordulatoknál általában ugyanazok az alapelvek érvényesek, mint az oldaljárásoknál ügetésben. A ló elejének a fordulat alatt rövidebben, de emelkedettebben kell ugrania, hogy a vágta ütemét a laposabb, de hosszabb ugrásokat végző hátulsó lábakkal összhangban tudja fenntartani.

A »renvers« vágta gyakorlása a kígyóvonalon — egy patanyomon való vágtával váltakozva — a ló ügyességét és a lovas vezetési biztonságát erősen fejleszti. A kígyóvonal íveit a belovagoltság előrehaladásának mérve szerint laposabban vagy meredekebben lovagoljuk, de itt is az a fő, hogy a lovas lovát pontosan vezesse a betartandó vonalon és hogy az egyes vágtaugrások ütemessége egyenletes maradjon.

Féloldalzás.

A külső lábak egyenlő átlépése a fél- és az egész oldalzásnál érvényesül. Féloldalzásnál a ló az alapvonalat mindkét lábpárral elhagyja, azt csak a ló közepe tartja be. Képzeljünk egy négyszöget, melynek átlóvonalán kell a lónak féloldalzásban mennie: A ló közepe az átlóvonal mentén fog haladni, míg a ló eleje és hátulja ez előtt, illetve mögötte fog átlépni. A lovat homorúan hajlítva úgy kell a négyszög hosszúfala felé vezetni, hogy elejével egy kissé hamarabb érjen oda, mint a hátuljával.[7] A mindenkori külső lábak átlépése féloldalzásnál majdnem egyforma. Ezt az oldaljárást is feltétlenül az előremozgás kell, hogy jellemezze, mert különben elvész a lendület és a tiszta lábsorrend sem lesz tovább betartható. A féloldalzás a többi oldaljáráshoz hasonlóan, nincs a lovardához kötve, a szabadban, képzelt vonalon is lehet, — sőt kell is — lovagolni. A ló megfelelő előkészítése mellett az összes oldaljárások és eltolódások a lendület megtartására, a koncizület-hajlítás és az egyensúly kipróbálására nagyon alkalmasak és mind kiváló eszköz a fiatal ló ügyességének és belovagoltságának fokozására, — tehát ezeket előnyös terepen és megfelelő talajon, a szabadban is sűrűn gyakoroljuk. Helyesen lovagolt oldaljárás a lovasnak a legjobb alkalmat nyujtja arra, hogy a ló határozott lendülete és tiszta járása iránti érzését fejlessze, ezért tanácsos ezt a már megfelelően belovagolt lovon minél többször gyakorolnunk.

Egész oldalzás.

Míg a féloldalzás lépésben, ügetésben és rövidvágtában is lovagolható, a campagne-iskolában az egész oldalzást legtöbbször csak lépésben és rövidügetésben lovagolják. Jól belovagolt lovon ügyes lovasnak az egész oldalzás ügetésben sem okoz nagyobb nehézséget. Az oldalzás lényege és főcélja az oldalmozgás; ezért lépésben könnyen elveszítheti lendületét. A lovasnak tehát arra kell törekednie, hogy az oldaljárásra a meglévő lendületet amennyire csak lehet kihasználja, a ló elejét *mindig* a ló hátulja *előtt* vezesse és ezzel — az oldalmozgás ellenére, — az előremozgás jellegét fenntartsa. A folyékony mozgás minden körülmények közt való fenntartása mellett természetesen mindig a külső lábak lépnek át a belsők előtt.

Munkámnak nem az a célja, hogy elmélyedjek az oldaljárások tárgyalásába, mert ennek anyaga összes rész-

[7] A többszöri eltolódásoknál (zick-zack) a ló hossztengelye mindenkor majdnem párhuzamosan haladjon a lovardanégyszög hosszúfalával.

leteivel olyan terjedelmes, hogy azt kimerítően tárgyalni e kötet keretében lehetetlen. Elengedhetetlen azonban, hogy egyrészt minden igyekvő lovas gyakorlatban a lehető legbehatóbban foglalkozzék az oldaljárásokkal és sokat gondolkozzék ezekről; másrészt, hogy mindazok, akik a díjlovaglásoknál mint bírák szerepelnek, kifogástalan és szakszerű ítéleteikkel az oldaljárások lényege iránt teljes megértést tanúsítsanak. A bírói döntés a lovas és ló teljesítményének zárókritikája, tehát legtöbbször hosszú, fáradságos munka fölötti ítélkezés. Ennek folytán a lovasnak joga van elvárni azt, hogy munkáját szakszerűen, alapos tudással és helyesen bírálják el.

XX. FEJEZET.

A ló hátulja körüli fordulatok és a perdülés. (Pirouette.)

A ló ama képességét, hogy súlya zömét átmenetileg a hátuljára tudja helyezni, hogy lendületét és egyensúlyát szűkebb fordulatok közben is meg tudja tartani és hogy szükre határolt helyen is ügyesen fordul a *ló hátulja körüli fordulatok* próbálják ki és igazolják. E fordulatok végső tökéletessége: a »pirouette.« A ló hátulja körüli fordulatot úgy helyből, mint mozgás közben is végrehajtjuk. Lényege abban áll, hogy a ló a hátulsó lábaival ügyességéhez mért nagyságú kis kört ír le, míg elejével egy ennek megfelelő nagyobb körön mozog. A ló hátulja körüli fordulatok 180, de 360 fokúak is lehetnek.

Ha a lovas a ló hátulja körüli fordulatot ügetésben akarja végrehajtani: rövidítse előbb az ütemet félparadokkal, majd hajlítsa lovát és azután úgy fordítsa azt, a hátulja körül, hogy a hátulsó lábak eme rövidebb ütemben lehetőség szerinti kis körön mozogjanak, míg az elülső lábak az ennek megfelelő nagyobb körön átlépjenek. A lovas meghúzott gerincének teljes befolyását latba kell vetnie, hogy a hátulsó lábakat egy — a lehetőség szerinti — kis körön rögzítse és azokat úgy a jármódban, mint ütemességben megtartsa. A belső comb vezeti a ló hátulját és szükség esetén felélénkíti; a külső meggátolja a hátsórészt a körnek kifelé való elhagyásában. Mindkét kéz résztvesz a fordításban, éspedig: a belső szár a hajlítást tartja fenn és fordít, míg a külső a hajlítás mértékét szabályozza és a ló vállát vezeti.

A ló hátulja körüli fordulat alatt a járás, illetve a vágtaugrás tiszta lábsorrendje és lendülete minden körülmények között fenntartandó. Ez csak akkor lesz lehetséges, ha a ló kellő elengedettséggel rendelkezik. A ló mindennemű feszültsége, mellyel a fordulat ellen »védekezik«, meghiúsítja a szűk fordulatokban a járás fenn-

tartását. Az elengedettség azonban nem elegendő, ha a ló által kifejtendő teljes erélyről van szó. A fordulat megkezdése előtt a lovas hozza tehát lovát a szükségszerinti feszültségbe, azaz — súlyának a ló hátuljára való áthelyezésén kívül — felszólító segítségekkel a ló járását élénkítse fel, de anélkül, hogy az ütem erősítését megengedné. A járás e felélénkítésének a lóban annyi lendületet kell támasztania, hogy ez a fordulat alatt úgy a jármódnak, mint az ütemességnek fenntartására elegendő legyen. A lovas által szándékosan kiváltott ezen feszültség nehéz helyzetek előtt a ló számára elengedhetetlen és a lovat a legnagyobb engedelmesség és ügyesség kifejtésére képesíti.

A ló hátulja körüli 360 fokos fordulatot »*perdülés*«-nek (pirouette) nevezzük. Ez a ló engedelmességének, kiegyensúlyozottságának és egész kis térre korlátozott mozgásnál is megmaradó lendületének, valamint a lovas vezetésének, ülésének és finom érzésének fokozott mértékű próbaköve. A ló hátulja körül végzett olyan kettős fordulatot, amelynél a hátulsó lábak a természetes lábsorrendnek meg nem felelő mozgást végeznek és mikor azok nem mozognak az elülső lábak ütemességével, továbbá, amelynél a ló eleje szabálytalan ugrásokkal kíséri a fordulatot, nem lehet pirouette-nek nevezni és ezt díjlovaglásoknál a bíró nem is minősítheti annak.

A helyes pirouette előfeltétele, hogy azt csak kellően előkészített lóval végeztessük.

XXI. FEJEZET.

Az összeszedés, annak lényege és célja.

Az előbbiekben szó volt arról a feszültségről, amelyet — bizonyos körülmények között — a lóban azért váltunk ki, hogy a legnehezebb feladatok elvégzésére is képessé tegyük. Ha a jól előkészített ló hátuljára felvenni hagyja magát, ha már lendülettel egyensúlyban tud járni, ha képes arra, hogy a száron minden körülmények között megmaradjon és a hátát lovasa rugalmas hordására, valamint a hátuljából kiinduló lendületnek elejére való átvitelére tudja felhasználni, — akkor a lovas, lovát időnkint, de mindig csak átmenetileg, úgy állóhelyben, mint mozgás közben mérsékelt feszültségbe hozhatja. Ez a belovagolt lovat arra képesíti, hogy saját erejéből járásában, lendületében és feligazított tartásában gyarapodjék és így olyan nehéz helyzeteket is meg tudjon oldani, melyeket fesztelen járásban és elengedett tartásban nem tudna leküzdeni. Azt a mesterséges műveletet, amellyel

ezt a feszültséget megteremtjük, a ló »*összeszedés*«-ének nevezzük.

Gyakrabban, mint bármely más közvetlen behatást, az összeszedést sohasem elkésve, hanem majdnem mindig túlkorán követeljük. Ha az összeszedést ahhoz kellően elő nem készített lótól kívánjuk, abban mindig olyan feszültségeket idézünk elő, amely a lónak a védekezésre irányuló törekvéséből fakad. A ló ez ellen a lovas követelte feszültség ellen mindaddig védekezni fog, amíg meg nem tanulja azt, hogy a lovasa előidézte ezen kényszert rugalmasan hajlított, felvevőképes, hátulsó izületeivel fogja fel. Tapasztalat szerint a fiatal ló a lovas keze és a lendület által meghatározott keret minden megszűkítése iránt bizalmatlan és csak nagyon lassan törődik bele abba, hogy azt jóakarattal tűrje. Ezt csak akkor teszi, ha meggyőződött arról, hogy tartásának megváltoztatásával ezt a megszűkítést hatástalanítani képes. Minden ujólagos megszűkítés tehát a ló tartásának megváltoztatását, illetve magasabb feligazítását kívánja; ehhez pedig amint tudjuk, hosszabb idő szükséges.

Sok oktató tanítványaihoz intézett és lovuk összeszedésére vonatkozó, megszokott megjegyzése rendszerint hiábavaló figyelmeztetés, egyrészt, mert a tanítványok rendszerint még nem haladtak annyira, hogy lovukat össze tudják szedni, másrészt mert lovaik sincsenek a belovagoltság olyan fokán, amelyben összeszedésről szó lehetne. Az eredmény — ha eredményről egyáltalán beszélhetünk — legtöbbször az, hogy a tanítvány görcsösen húzza a szárakat, egyidejűleg combjaival lovát préseli, ez pedig a lónál egy minden irányban feszes védekezési állapotot vált ki.

Készakarva nem tárgyaltam előbb az összeszedés fogalmát, hogy azokkal a lovasokkal, akik az én tapasztalataimból hasznot kívánnak meríteni, megértessem, hogy az összeszedés csak az idomítottság olyan fokán lehet eredményes, amelyben a gondolkodó lovas — kimondottan nehéz helyzetekben — a ló mesterségesen előidézett feszültségére van ráutalva. Ha a lovas eddigi munkáját, illetve a lóval szemben támasztott követelményeket logikusan építette föl, úgy az összeszedést aligha nélkülözte és nem fog nehézségekre akadni, ha most alkalmilag, nehéz helyzetekben az összeszedést megköveteli. Ha a lovat túlkorán akarják összeszedni, ez a fent felsorolt okok következtében kivétel nélkül ellenállást és nehézségeket idéz elő, amelyeknek beláthatatlan következményei lehetnek.

A lovas gondoljon mindig arra, hogy nem lehet minden lovat egyenlő mértékben összeszedni, még akkor sem,

ha erre jól elő is készítettük. Egyes lovak, — amelyek bár egészségesek és különben kiváló hátaslovak — az összeszedés ellen mégis mindig ellenállást fejtenek ki.

A ló összeszedése az ülés és kéz nagyfokú érzékenységét kívánja meg. Nem tanulhatjuk meg sem könyvből, sem képről — legyen az bármilyen kiváló is, — miként szólítsuk fel a lovat idejében arra, hogy lendületét mozgásában való legnagyobb erély kifejtésére használja fel, anélkül, hogy elszaladjon. Ugy ez, mint a ló elejét kifejezetten emeltebb tevékenységre serkentő kéz érzése és a lovasnak ilyen hatalmas mozgást kiegyensúlyozni tudó ülése mind sok évi, kiváló tanárok által irányított, lelkiismeretes munka eredménye. Ez az a tudomány, mely az idomítólovaglást művészetté finomítja és a jó idomítólovast magasan kiemeli ama lovasok közül, akik lovaikat — a hozzá nem értők csodálatára — erőszakos eszközökkel olyan teljesítményre kényszerítik, melyeknek végcélja csak az, hogy lovukat minél drágábban varrhassák valami másik tudatlannak nyakába.

XXII. FEJEZET.

Váltások vágtában; ugrásváltás.

Az egyik kézről a másikra való átmenet vágtában fiatal lovaknál úgy történik, hogy a lovat ügetésbe veszszük és a másik kézen ujból beugratjuk. Ez az eljárás oly engedelmességi próba, melyet belovagolt lovakkal is többször kell gyakorolnunk. Ez a lovasnak a szabadban való lovaglásnál is a legjobb alkalom arra, hogy lovát csökkentett jármódba vegye fel és rögtön utána vele sebesebb jármódba menjen át. Egyik kézről a másikra való közvetlen átmenet vágtában ugrásváltással, »*changement*«-al történik.

Az, aki a lovakat a legelőn, vagy a lovasokat a mozgófénykép-felvételeken ugrásváltás előtt, alatt és után megfigyelte, a lovak lábsorrendjét tanulmányozta s a sokszori megfigyelés és *komoly gondolkodás* után az ugrásváltásról tiszta képet nyert — az az ugrásváltás gyakorlati kiviteléből is azt a tapasztalatot szűrheti le, hogy a lovasok zöme lovaglás alatt nagyon keveset gondolkodik, hanem minden gondolkodás nélkül utánoz. Az ugrásváltás előtt visszatartó hátulját egyik oldalról a másikra dobáló, az ugrásváltásig merev lábakkal osonó, utána pedig elrohanó, az ugrásváltás előtt a lovas által nyugtalanul ide-oda rángatott *ló* és az a *lovas*, aki ugrásváltás előtt ide-oda mozog és súlyát a changement pillanatában egyik oldalról a másikra veti, az ugrásváltás előtt a külső lábszárát messze előre feszíti, ülését szellőzteti és görcsösen

és sóvárogva várja az első láb »kijövés«-ét, stb. — mind olyan képek, melyeket már gyerekkoromban is láttam és különböző formában azóta is naponta láthatok.

Lehetséges, hogy különösen az ugrásváltásnál majdnem általános gondolkodáshiánynak a cirkusz az oka. — A cirkuszlovaglás az eszménye minden laikusnak és sajnos hihetetlenül sok lovas-embernek is. Előrebocsájtom, hogy vannak cirkuszlovasok, akiktől kiváló teljesítményeket láttam már. Egy európai hírnevű cirkuszigazgató és iskolalovas bebizonyította előttem, hogy iskolalovaival a porondon kívül is kimagasló szép ugrásváltásokra képes, hozzáfűzte azonban magyarázatképen, hogy a cirkuszi porondon, a nézőközönség előtt az ugrásváltást ilyen pontosan nem hajthatja végre, mert csakhamar híre menne, hogy lovait a zene taktusaira tanította be. A laikus nézők kedvéért — összes hivatásbeli társaival együtt — az ugrásváltásnál olyan hatásos segítségadásokra kényszerül, hogy azokat a vak is meglátthassa.

Teljes mértékben belátom e magyarázat helyességét. Azt azonban, hogy sok lovas a gyakorlati életben miért köti mindig össze az ugrásváltást bonyolult testgyakorlatokkal — bíráló nézők nélkül is, — azt a mai napig sem tudom megérteni.

Mi az ugrásváltás lényege? Tegyük fel, hogy egy a jobb lábra vágtázó lóval akarunk ugrást váltani. Annak megítélése érdekében, hogy az ugrásváltás hogyan folyik le és milyen segítségeket kell ahhoz alkalmaznunk, a lábmozgás helyes sorrendjét tartsuk szem előtt. Az ugrásváltás közvetlenül a lebegés *előtt* történik, amikor a ló a belső mellső lábbal földet ér. Ebben a pillanatban a ló a belső hátulsó lábát visszatartja, miáltal az külső hátulsó lábbá válik. A másik hátulsó lábat a közben ellökött, most már külső mellső lábbal együtt — mint külső harántellenes lábpárt — előre hozza, míg az eddig külső mellső láb — egy pillanatig feltartva, — most már vezető lábbá válik.

A mi esetünkben az ugrásváltás másodpercében a jobb hátulsó láb egy pillanatig kitart, míg a bal hátulról előre lendül és ezért hosszabb utat kell megtennie, mint az eddigi vágtánál. Ehhez a lendület feltétlenül szükséges, tehát a lovat visszatartani semmiesetre sem szabad, hanem előre kell hajtani.

Az ugrásváltás lábsorrendjének széttagolását sok évi tanulmányozás és mozgófénykép-felvételek alapján állapították meg. Az ugrásváltás egész egyenes vonalon történik; a ló elejének vagy hátuljának az egyenes vonaltól való eltérését seholsem észlelhetjük. A fentiekből látható,

hogy a lónak az ugrásváltás előtt való felvétele helytelen. Mivel a lónak a külső harántellenes lábpárt előre kell hoznia, az ehhez szükséges lendület megszerzéséhez az ugrásváltás előtt a lovat egy kissé biztatni kell. A hátulsó rész átdobása már azért sem lehet helyes, mert azt bizonyítja, hogy a ló az ugrásváltás előtt már eleve helytelenül, két patanyomon vágtázott. A lovat ugrásváltás előtt még akkor is egy patanyomra kellene hozni, ha különben a két patanyomon való vágtát fogadnánk el helyes vágtának.

A lónak az ugrásváltás utáni elrohanása azt mutatja, hogy: a ló ugrásváltás előtt nem volt egyensúlyban; az ugrásváltáshoz szükséges lendületet önmagától szerezte meg és utána — az egyensúly hiánya folytán — eredeti ütemét nem tudta megtartani.

Miként hajtja végre az ugrásváltást egy, a legelőn szabadjára eresztett ló? A lovastól nem befolyásolt ló egyenes vonalon vágtázik és ha lábait bármily okból váltani akarja, a lábsorrend váltását teljes nyugalommal és az ütem lényeges változtatása nélkül, akként hajtja végre, hogy a gyakorlatlan megfigyelő aligha lesz képes azt észrevenni. A jó megfigyelő azonban látja, hogy a ló az ugrásváltást egy kissé meggyorsított vágtaugrással végzi; ez a lovasnélküli, minden befolyástól mentes lónál a lendületszerző pillanat. Az ugrásváltásnál észszerűen nem tehet tehát okosabbat a lovas, mint hogy a teljes szabadon vágtázó ló ugrásváltását vezérfonalul fogadván el, lovát szorosan a természet törvényeire támaszkodva támogatja.

Az ugrásváltás előtt, alatt és után okvetlenül el kell kerülni minden nyugtalanságot, minden feltűnő mozdulatot és minden észrevehető ülésváltoztatást, mert mindezek teljesen feleslegesek és zavarólag hatnak. A lábszársegítségeket is teljes nyugodtsággal kell adnunk, annál inkább, mert hiszen az egyenes vonalon vágtázó lovat is a ló törzséhez jól tapadó lábszárakkal kell vezetnünk. Semmivel sem indokolható tehát az, hogy a lovas az ugrásváltás alatt messziről látható mozdulatokkal cseréli lábszársegítségeit. A rendezett ugrásváltásig a lónál a lábszártevékenység csak annyiból fog állni, hogy az ugrásváltás után belsővé vált lábszár az eddigi külső hátulsó lábat idejében előrelendülésre készteti. Ezáltal az új külső harántátellenes lábpár előrelendült és ezzel megtörtént az ugrásváltás alapja. A felsőtest ide-oda dobálása, mindenféle karmozdulat, stb. teljesen indokolatlan és legfeljebb csak nyugtalanítani fogja a lovat az ugrásváltás végrehajtása közben. A kezek a lovat az egyenes vonalon vezetik és az üléssel összhangban az ütemet és az egyensúlyt tartják fenn.

Fiatal lovaknál ajánlatos kezdetben az ugrásváltást élénkebb rövid vágtában gyakorolnunk. Így szükségtelen lesz közvetlenül az ugrásváltás előtt — esetleg zavart okozható — újabb lendületről gondoskodnunk. Főkövetelmény az, hogy a ló az ugrásváltás *előtt* mindkét száron egyenesen, egyensúlyban és elengedetten vágtázzék, mert bármilyen a száron fellépő feszesség az ugrásváltás sikerét tenné kétségessé. Ez ugyanis korlátozza a megfelelő hátulsóláb szabad mozgását és így a lónak módot nyújt a keresztezésre.

Nem csatlakozhatom sok lovas ama nézetéhez, hogy fiatal lóval az ugrásváltást csak »körök váltásánál« szabad gyakorolni, (mikor a lovas egyik kézről a másikra megy át). A ló a körvonalon a körnek megfelelően hajlítva vágtázik, tehát, hogy az ugrásváltást eszközölhessük, a lovat előbb egyenesre kell állítanunk és utána megint hajlítanunk, hogy a körön továbbvágtázhasson. Ennél a módszernél tehát a lóra nézve semmiféle könnyítést nem látok. Egyik-másik lovas az ugrásváltást úgy hajtja végre, hogy egészen kis körön vágtázva — lovát hirtelen a másik körre dobja át. Bár e műveletnél a lónak kell valamit csinálni, hogy saját lábaiba meg ne botoljon, de nem akadhat józan lovas, aki ezt »lovaglás«-nak minősíthetné.

Szolgáljon a gondolkodó lovas mintaképéül mindig a természetben szabadon mozgó ló és a lovas céljai elérésére egyedül a ló természetes mozgását és alkalmasságát használja ki. A lovaglás maradjon *művészet* és sohase fajuljon erőmutatvánnyá.

A díjlovaglások bíráinak különösen érdemleges feladata, hogy hozzáértő megfigyelő létükre, főleg olyan kritikus pillanatokat, mint az ugrásváltás, világosan gondolkodva és minden természetellenestől mentesen ítéljenek meg és ezzel hozzájáruljanak ahhoz, hogy a gondolkodás nélkül átvett sok hiba és érthetetlen utánzás a lovasvilágból kiirtható legyen.

XXIII. FEJEZET.

A kantározás és vezetés.

Fiatal és észszerűleg előkészített vagy már belovagolt campagne-lónál — a vadászat és terepmunka során és a lovardában is, — a ló vezetésére és rendezésére a legkönnyebben kezelhető, legalkalmasabb szerszámzat: a pálcákkal vagy karikákkal ellátott csikózabla. A nagykantár rendszeresítését a katonaságnál a fegyverhasználat, a lovak teljes belovaglására szükséges idő hiánya és az a körülmény tették szükségessé, hogy a lóanyag kiválasz-

tásánál nincsen sok alkalom a válogatásra. A feszítő-zabla segítségével a legtöbb esetben lehetségessé válik a kevésbé jó alkatú és nem tökéletesen belovagolt lovak felett, egy kézzel való szükségképpeni uralkodás. A régi »magas iskola« feszítő-zablát a kapicánnyal együtt már régóta használt. Ennek oka ugyancsak abban rejlik, hogy az akkori »magas iskola« lovasai legtöbbször egy kézzel vezettek, míg a másik kezükkel az akkor elengedhetetlen lovaglóvesszőt forgatták. A legtöbb nép, mely a lovaglást csak a célhoz vezető eszköznek tekinti, a feszítőkantározást alkalmazza, (sokszor még csikózabla nélkül is). Így például az amerikaiak (cowboyok), arabok, beduinok, spanyolok, stb. Ennek oka valószínűleg az, hogy ezek a népek lovaikat formára és a ló lábára való tekintet nélkül lovagolják és tőlük csak vak engedelmességet követelnek. A bármely okból meg nem felelő lovat egyszerűen kicserélik. Ló van elég azokon a vidékeken és nem olyan drága, mint nálunk.

Művelt államokban, ahol öncélból is lovagolnak, a legtöbb lovas azért kantározza fel (feszítőzablával) lovát, hogy kezébe könnyebb érzést kapjon, mint a csikózablával való kantározásnál; továbbá gyakran azért is, hogy egyik keze felszabaduljon. Ezek az igazi lovasok, akik a lovaglást kizárólag kedvtelésnek és sportnak tekintik.

Különböző hadseregek lovasított fegyvernemeinek tisztjei a feszítőzablát legnagyobbrészt szintén használják, mert kénytelenek erre, de a legtöbben azt a nézetet vallják, hogy a lovat előbb csikózablán teljesen át kell dolgozni, hogy szükség esetén felkantározható legyen. Ezek voltak mindig a becsületes lovaglás oszlopai, bármely nemzethez tartoztak is és a campagne-lovaglásra ezek lovaglási utasításai voltak általában mértékadók.

A különböző lovasiskolák a hadsereg tagjai részére a lovaglás tanulmányozását mindig lehetővé tették. A nemzetközi mérkőzések — még a háború utáni időkben is, — ha nem is teljes mértékben, de mégis hozzájárultak ahhoz, hogy az elérendő céloknak megfelelő irányelveket adjanak, amelyek megállapításában, kidolgozásában a különböző országok hadseregeinek tagjai vettek főleg részt.

Sok az olyan lovasember is, aki nem sokat töri fejét a csikózablán és kantáron, hanem ha lovát csikózablával már nem képes fogni, egyszerűen felkantározza. Ezek részére idővel nem marad más hátra, mint istállójuk feloszlatása: ha egyszer elérkezik az az idő, amikor lovaikon már kantárral sem képesek uralkodni.

Tudatosan lépek egy sokat vitatott területre, amikor azt állítom, hogy a jól belovagolt lónál rendszerint szükségtelen a feszítőzabla ahhoz, hogy a campagne-ló fel-

adatainak teljes egészében megfelelhessen. Ezt a szabályt természetesen szigorúan csakis a kérdés szigorúan lovasszempontból való megítélésére és nem a katonai fegyverhasználatra vonatkoztatom. Még a bécsi spanyol-iskola ménjeit is többnyire csikózablával lovagolták, bár ezek jórészt a magas iskolára is teljesen ki voltak képezve. Abban az időben, amikor az a megtiszteltetés ért, hogy a lovaglás e legmagasabb iskolájába voltam vezényelve, ezeket a lovakat nagykantáron csak az akkoriban még nagyon ritkán megtartott bemutatásokon lovagolták elő; pedig ezeknél a lovaknál a magasiskolának még a »földfeletti« munkája is naponta lelkiismeretes gyakorlat tárgya volt.

A logikus és a jó lovaglás lényege rendes körülmények között nem engedi meg a támaszkodás olymérvű túlhajtását, aminek következtében a lovas — főleg a még el nem rontott lovak lovaglásánál — a ló feletti hatalmát elveszítheti. A csikózabla az a szerszám, amely egyrészt fájdalomkeltés nélkül, hatásosan viszi át a lóra a lovas kezeinek befolyását, másrészt pedig szükség esetén esetleg átmenetileg a ló keményebb megfogását is hátrány nélkül megengedi. A jó lovasnak tehát csak az egész kivételes esetekben lesz szüksége a feszítőzablára; így például olyan lovaknál, amelyek társaságban vagy kutyák mögött a rendes mértéket meghaladó menőkedvet mutatnak.

Jóérzésű lovas a feszítőzablát — a csikózabla mellett — rendszeresen csak segédeszközként alkalmazza, mert merevsége és emeltyű-jellege következtében helyes hatása csak egyenes vonalon érvényesül, míg pl. hajlításoknál többet zavar, mint használ.

A volt bécsi katonai lovaglótanárképző-intézet vadászlovaglásain résztvevő kb. 200 ló — egész kivételes esetektől eltekintve — csikózablával volt kantározva és vezetésük mégsem okozott nagyobb nehézséget. Emlékszem, hogy az egyik vadászaton egy Angliából importált kiválóan jó kancát lovagoltam, amely az egész mezőnyben az egyetlen feszítőzablával felkantározott ló volt. A meethez menet a lovat nyugodtan kézhez igazítottam és a feszítőzablát már a vadászat kezdetén hatáson kívül helyeztem, mégis felejthetetlen jó vadászatot élveztem végig nyergében.

Mindig érthetetlen marad előttem az, hogy miért követelik a belovagoltsági vizsgáknál a vezetést egyedül a feszítőszáron. Elfogadható okot arra vonatkozólag eddig még senkitől sem hallottam, hogy miért kell a kiválóan belovagolt lovat, — mert az ily vizsgáknál természetesen csak ilyenekről lehet szó, — egy élesen ható, emeltyűs

szerszámmal vezetni és lovagoltságának fokát ilyen vezetéssel bizonyítani.

Véleményem szerint díjlovaglásokon a lovakat csikózablán kellene lovagolni, mert a jól figyelő és hozzáértő bíró előtt a csikózablán vezetett lónál nem lehet a helyes tartást, támaszkodást, átengedettséget, egyenesre igazítást, hajlítást, de még az engedelmességet sem szinlelni. Meg vagyok győződve arról, hogy ha valami díjlovaglás díjazott lovasainak a díjlovaglást követő napon az előző nap feladatát csikószáron kellene ujra végiglovagolniok, a biráknak erős meglepetésben lenne része.

Egyetlen eseket említek csak, amely igen alkalmas arra, hogy tiszta képet nyújtson a felkantározott ló belovagoltságának megítéléséről. Egy ízben feltünően szép lovat mutattak nekem Bécsben, amellyel a »Campagne—Reiter—Gesellschaft« által ott évente rendezett díjlovagláson akartak indulni. A díjlovaglás előtti utolsó napokban a lovat a lovaglótanárképző-intézetben dolgozták, melynek én abban az időben hallgatója voltam. A nagy vizsga napja nem juttatott díjat a szép ló tulajdonosának. A díjlovaglás után az illetőnek el kellett utaznia és engem kért meg arra, — mint aki napi munkáját érdeklődéssel szemléltem, — hogy lovát visszatértéig lovagoljam. Ezt természetesen szívesen elvállaltam. Két napig lovagoltam a pompás pejlovat és ekkor túlhajtott jókedvemben néhány bajtársamnak a következő fogadást ajánlottam: »Kötelezem magamat arra, hogy a lóval a díjlovaglás összes követelményeit laikus szem részére hibátlanul és helyes fejtartással, mindkét kézen helyes állítással, de csak a *bal kantárszárral* vezetve fogom bemutatni.« A fogadást tartották és én másnap megnyertem azt. A ló tulajdonosa természetesen sohasem értesült a fogadásról. Bővebb magyarázatot feleslegesnek tartok. Igy aztán érthető, hogy a szép ló díjat nem nyert.

Más alkalommal láttam lovat a díjlovaglás után az álladzólánc által véresre feltört állal. Ez a körülmény nem éppen alkalmas arra, hogy valami jó fényt vessen a ló átengedettségére.

Mindez és még sok más ujra és ujra megfigyelhető eset azt bizonyítja, hogy a felfogások sokszor nem egységesek a felkantározott ló lovagoltságának megítélésében és hogy az ítéletnél igen gyakran a természetellenesen túlzott fejtartásban (kakas) csúcsosodó külsőségek a mértékadók.

A kevésbé belovagolt és feszítőzablával felkantározott ló gyakran olyan tartást vesz fel, amely a felületes vagy nem eléggé gyakorlott szemű megfigyelőben a belovagoltság látszatát keltheti. A ló a feszítőzabla emeltyűhatása

elől kitér, éspedig vagy ellöki magát attól, vagy pedig a szár mögé megy. Nagyon hamar felismeri a ló azt, hogy e szerszám hatása a szár mögött sokkal enyhébb, ami természetes is, mert ekkor a támadó szár ereje a feszítőzablára (alsó ágra) már nem merőlegesen hat. A ló ebben a túlhajtott tartásban néha erős támaszkodást is vesz fel és így hátuljával nem dolgozik eléggé. A díjlovaglás programmjának naponta történő lelkiismeretes gyakorlásával nyugodt és közömbös természetű lónál elérhető az, hogy feladatát a díjlovaglás napján is feltünés nélkül és laikus részére a hibátlanság látszatával végezze el. Az ilyen lovak hiányos tudása gyakran még a bírákat is tévedésbe ejti. Őszintén szólva, ennek az ügy érdekében nem volna szabad előfordulni. A nem mindíg hibátlan bíráskodásról alkotott véleményem nem egyedülálló. Ezt bizonyítja az a kísérlet is, hogy kétséges esetekben a bírák jogosítva voltak a kérdéses ló tudásáról személyes lovaglás alapján meggyőződni.

Ezek a kísérletek bírák és lótulajdonosok, illetve lovasok között nem egyszer kellemetlen jelenetek forrásai lettek s a vitába néha még a nézőközönség is beleavatkozott, — rendszerint azonban nem a bíráló pártján. Joggal, vagy jogtalanul — ezt nem akarom vitatni. Ilymódon a bíró a legtöbb esetben megismerhette a vizsgázandó ló tudását; előfordult azonban az is, hogy kellő gyakorlat hiányában nagyon jól lovagolt ló lovagoltságának megítélésére már nem volt képes és így a mindenesetre alkalmas ló elesett a díjazástól.

Nézetem szerint ezek a visszásságok megszünnének, ha a díjlovaglások alkalmával a lovakat csikózablán lovagolnák. Hogy minden kívánságnak eleget tegyünk, a kérdés akként is megoldható volna, ha a lovat az elbírálás után ujból, de feszítőzablán kellene előlovagolni. Csikózablán előlovagolt lónál a jó megítélő azonnal megállapítja, hogy lovagolt, vagy csak összeállított lóval van-e dolga. Az ülés és szárvezetés már lépésben elárulja, hogy a ló kellő lendülettel, egyenesen és száron megy-e és hogy a ló tartása a tartós feligazításnak vagy csak pillanatnyi kéztevékenységnek eredménye-e. Csikókantáron előlovagolt lónál a lónak az a képessége, hogy fél- és egész-paradoknál hátuljára felvegye magát, sokkal határozottabban jut kifejezésre, mint a feszítőzablával kantározottnál és így a bírálónak könnyebb lesz megítélni azt, hogy a hátuljára való felvétel a lovas helyes segítségeinek következménye-e, vagy a ló egyszerűen a szárak hátrahúzására vette fel magát. A hátraléptetésnél hasonlót észlelhetünk. A csikózablán kantározott lónál a ló háttevékenységét és lendületét — egyik jármódból a másikba való átmenetnél —

csak a legritkább esetben lehet szinlelni. Bizonyos gyakorlatok elvégzésére — rövid időtartamra — elrendelt egy kézzel való vezetés a ló tudását a legjobban meg fogja mutatni.

Alaposan átlovagolt lónál nem tesz különbséget az, hogy csikózablán vagy feszítőzablán lovagoljuk-e. Tekintettel arra, hogy a résztvevők nagyrésze katonakörökhöz tartozik és így részükre a feszítőzabla szükségletet képez, célszerű volna a díjlovaglás bemutatását két napra kiterjeszteni, azért, hogy a lovakat az első napon csikózablán, a másikon pedig nagykantárral mutassák be. Kétséges esetekben az első nap eredménye lenne a döntő. Feszítőzablán való vizsgánál mind a négy szárral való vezetést kellene követelni, mert csupán a feszítőszárral való vezetés nem jelenti a lovagoltságnak magasabb fokát és annak bizonyítására nem is alkalmas olyan mértékben, mint a négy szárral való vezetés.

Az előlovaglás ezideig szokásos programmjának eltörlését — az idomító lovaglás érdekében — elengedhetetlennek tartom, mert az idomítás végcélja: a ló használhatóságának és teljesítőképességének fokozása — lábainak legnagyobb kímélete mellett. A programmszerinti előlovaglás eltörlését azért tartom szükségesnek, mert így a gyakran rég ismert programm »betanítását« már olyan időpontban kezdik meg, amikor a ló ezeknek a követelményeknek teljesítésére még nem eléggé érett. Ennek további következményei: a ló egyoldalú merevsége, az esetleg már meglevő lendületének, menőkedvének, a tartásának és járásának elvesztése; a lovas részéről: a lendületnélküli, érzéketlen és görcsös lovaglás, az ülés elhanyagolása és a lovasérzék elvesztése.

A jó lovas, aki lovát becsületesen és teljesen belovagolta, a comb és szár között menő lovával nem fog zavarba jönni, ha azt parancsszóra kell előlovagolnia, vagy a campagne-lovaglás keretén belül bármily nehéz programmot kell bemutatnia s ugyanakkor ezt az utolsó pillanatban adják tudtára. Viszont, nézetem szerint, kevésbé jó lovasok, kevésbé jól belovagolt lovakon nem valók a díjlovaglás bírái elé. Az egyesületeknek különben is joguk van több csoportvizsga kiírására, így a kevésbé előrehaladott lovasok és lovak is alkalmat nyerhetnek teljesítményük elbíráltatására.

A kantározás kérdéséhez még azt kívánom megjegyezni, hogy a csikózablán alaposan előkészített és a hajlításokkal teljesen megbarátkozott ló, jól felillesztett feszítőzablán akkor is jól fog menni, ha főleg csak csikószáron vezetik és a feszítőzablát csak alkalmilag használják. A feszítőzablán való vezetésnél még jobban érvénye

sül az az alapelv, hogy a vezető kezünk sohase hasson hátrafelé, hanem vegyünk a lónak megfelelő szármértéket és ennek fenntartása mellett mindig a lovat igazítsuk a szárhoz. Meg kell gondolnunk, hogy a kantáron lovagolt lónak olyan tartásának kell lennie, hogy a feszítőszárak helyesen illesztett álladzólánc mellett merőlegesen hathassanak a feszítőzabla alsó ágára. A kéz minden hátrahúzása a ló szájára húzólag hat ugyan, de a feszítőzabla emeltyűhatása a szár erősbödő húzásánál csak addig hat fokozódó erővel, amíg a ló eredeti tartását megtartja; ha azonban a ló a szár hatását úgy ellensúlyozza, hogy fejét mind jobban behajlítja, úgy a feszítőzabla emeltyűhatása olyan mértékben csökken, amennyire a feszítőzabla alsó ágai a vizszintes vonalhoz közelednek.

Számtalanszor halljuk a mindennapos lovagló-oktatásnál azt a megjegyzést: »Húzni-engedni«. Fiatal lovaknál ennek a monoton felszólításnak természetesen az az eredménye, hogy a szárt többé vagy kevésbé meghúzzák, majd a következő pillanatban teljesen hatáson kívül is helyezik és ezzel rendszerint megszerzik a tanár dicsérő elismerését. Kérdem: »mire való ez a gyakorlat és milyen eredményt várhatunk ettől?« Azt hiszem, hogy az eddig elmondottak alapján e szólásmondás oktalanságának bizonyítását megtakaríthatom. Ha ugyanis a fentebb említett lovaglótanároknak nem jut okosabb eszükbe, úgy ez a rejtelmes »húzni-engedni« mondás segíti őket át agyuk ezen zökkenőjén és sajnálatraméltó tanítványaiknak csak az a választása maradhat, hogy vagy megfejthetetlen szfinksznek tartja tanárát vagy pedig azon töri fejét, miért kellett neki épp most húzni és engednie. Ha a tanítványok az ilyen alkalmakkor mindig megkérnék tanáraikat, hogy magyarázza meg megjegyzése okát, úgy az ilyen oktatók sokkal kevesebbet beszélnének, — ez pedig tagadhatatlan előnyt jelentene a tanítványok számára.

A szárak gépies húzásának és engedésének sem értelme sem célja nincs és ezen elmélet apostolai, akik azt vallják, hogy a szárak meghúzása és engedése által a »ló száját frissen tartják,« teljes mértékben tévednek. Éppen úgy, mint ahogy kötött járású lóval gimnasztikus lábmozgásokat végeztetni teljesen oktalan, hasonlóképp annak nincs semmi értelme, hogy egy érzéketlen szájú lovat a szár húzása- és engedésével, — tehát a szájra történő közvetlen behatással — akarjuk érzékenyebbé tenni. Aki nem tud a lovaglásnál előforduló hibák velejére hatolni, hanem a közbelépést mindig csak ott kísérli meg, ahol a hiba laikus számára is látható és érezhető, annak a lovaglás terén tartós eredménye soha sem lesz. A száj érzéketlenségének mindig a ló hátában és hátuljában jelentkező

feszesség az oka. A száron való érzékeny és puha támaszkodás a ló bizalmának jele lovasával szemben. Így a szárba való tompa beledülés sohasem fordulhat elő, ha a lovas a lovát élénken tudja tartani. Az érzékeny támaszkodás nem a ló szájának frissentartásából származik, mint ahogy azt sok »tudós« állítja, hanem egyedül a lendületes járás, az elért feligazítás és a lovas helyes ülésének következménye.

Felkantározott lóval végzett hajlításoknál főleg arra ügyeljen a lovas, hogy a két zabla a ló szájában ne tolódjék el. A hajlítást tehát a csikószárral kell eszközölni és a kantárszárakat ennek megfelelően a kézben utána kell igazítani, éspedig akként, hogy a két zabla egymáshoz mindig egyforma viszonyban maradjon.

A nagykantár csikózabláinak fajtáját illetőleg azt tapasztaltam, hogy az a csikózabla a legalkalmasabb, amelynek felfelé álló rövid pálcikáját kis szíjak rögzítik a pofaszíjhoz. Ez biztosítja a csikózablának a feszítőzablához való helyes fekvését és megakadályozza, hogy a csikózabla izülete a feszítőzabla szájvasának patkója alá — vagy fölé kerüljön. A feszítőzabla a lovaglásnál általában használt feszítőzablától ne térjen el, engedjen a lónak nagy nyelvszabadságot és legyen lapos álladzólánckamokkal ellátva, (úgynevezett amerikai,) amellyel az ajak becsípését elkerülhetjük. Nézetem szerint az egysoros álladzólánc alkalmasabb, mint az úgynevezett kettős lánc, mert az utóbbinak érintkezési felülete nem oly síma, mint a jól csavart egysoros álladzóláncé. Gumi- vagy bőrbetét a zablalánc alá nem célszerű, mert míg az előbbi nagyon átmelegszik, addig az utóbbi, — ha nem konzerválják lelkiismeretesen, — könnyen megkeményedik és így többet árt, mint használ. A lóvak álladzólánc-nyomástól való megóvására legjobb módszer, ha a lovainkat csak akkor kantározzuk fel, ha erre érettek; akkor nem fognak olyan támaszkodást felvenni, ami az áll feltörését okozhatja.

II. RÉSZ:

AZ UTÓIDOMITÁS (Redressur)

I. FEJEZET.

Alapelvek és általános utalások.

A helytelen lovaglás vagy más körülmény miatt engedetlenné vált lovakat, amelyek azért az irántuk jogosan támasztott követelményeknek megfelelni nem tudnak, erre alkalmas lovasokkal utóidomítás alá vonhatjuk. A helytelenül lovagolt vagy elrontott ló átidomítása rendszerint sokkal több türelmet, tudást és időt követel, mint a nyers ló belovagolása. Az utóidomítást igénylő ló lovasának ritkán sikerül, hogy fárasztó és odaadó munkájával biztos és tartós eredményt érhessen el. Azokra a lovakra, amelyeknek utóidomítása eredménnyel is járt, mindig különös figyelmet kell fordítanunk, mert a ló kitünő emlékezőtehetsége következtében nagyon könnyen állhat be visszaesés.

Az utóidomításnál fokozott mértékben érvényes az az alapelv, hogy először a lovaglás közben előforduló nehézségek okozóját kell kiküszöbölnünk. Az utóidomítás alatt álló lónál nem elég magát a hibát vagy neveletlenséget megszüntetni, hanem ki kell kutatni a hiba, avagy a neveletlenség indítóokát és gyökerében kell javítani. Igy pédául a gondolkodó lovas egy minden alkalommal ágaskodó lónál természetesen nem a sokszor emlegetett háziszerekkel (pálcával a füle közé ütni, meleg vérrel telt edényt a fején széttörni, stb.) próbálja ezt a neveletlenséget kiküszöbölni, hanem először azt igyekszik megállapítani, hogy mi a ló ágaskodásának oka és hogyan képes erre? A válasz legtöbbször az lesz: a ló ágaskodás előtt magát visszatartja és ehhez lovasa nyújt neki alkalmat. Ez esetben tehát nem egyedül csak az ágaskodásról kell a lovat leszoktatni, hanem a gondolkodó lovas már az ágaskodás előkészületeit is meghiúsítja azáltal, hogy megakadályozza lovát abban, hogy visszatartson. Ezt a ló lendületes járásával már el is éri; akkor pedig már nem is kell többé az ágaskodással foglalkoznia, mert erre a lónak előreláthatólag sem oka, sem módja nem lesz.

Utóidomítás alatt álló lovakat, bármilyen bűnösök is

legyenek azok, kapicányon, sarkantyúval vagy két ostorral elővenni teljesen hibás eljárás. A hibák okai rendszerint nem is olyan túl nagyok, hogy ezeket a kivételes segédeszközöket okunk legyen alkalmazni; viszont kimondottan rosszindulatú lónál valószínűleg az erőszak sem fog tartós eredményre vezetni. Tapasztalatból tudom, hogy olyan esetekben, amikor a lónak a kéz ellenállóképessége és a lovas ülése ellen irányuló ellenszegülését kell kivédenünk, illetve akaratunkat végrehajtanunk, a villarész nélküli, egyszerű segítségszár (*Weyrother*-féle) jó eredménnyel használható. Sohasem láttam egyéb segítőszerszámot, amely tartósabb eredményt hozott volna. A segítségszár, amelyet mindkét oldalon a csikózabla karikáján húzunk át és amelynek végeit a kápa mindkét oldalához csatoljuk, éppen úgy hat, mint az egyszerű csikószár, de csigasorszerű alkalmazása folytán hatása sokkal erősebb lesz és így az ügyes lovast arra képesíti, hogy az erősen szárra dülő lónak a kézzel szemben tanúsított ellenállását hirtelen, rángatásszerű segítségek nélkül is leküzdhesse. Ilyen segítségszárt természetesen *kizárólag* a közönséges csikószár mellett használjunk és annak vezetőszárrá átváltoznia sohasem szabad.

Gyakran eredményesebb lesz valamely neveletlenségre rászokott ló átidomítása, mint az olyané, amelyet egy, bár igen ügyes, — de meggondolatlan — lovas eleinte megvesztegető eredménnyel kezdett lovagolni. Ily lovaknál majdnem kivétel nélkül eljön az a pillanat, amikor minden eddigi eredmény semmivé lesz és a ló úgyszólván teljesen felmondja a szolgálatot. Az az aránylag nagy befolyás, amelyet egy ügyes, de egy cseppet sem előrelátó lovas fiatal és jóindulatú lovára gyakorol, azt fogja eredményezni, hogy a ló egy ideig látszólag megfelel lovasa követelményeinek; de mivel az ezt a látszólagos eredményt komoly haladásnak tekinti és így a lovával szemben támasztott követelményeit fokozza, el fog következni az az időpont, amikor a ló ennek sem testileg sem értelmileg eleget tenni már nem tud és az engedelmességet megtagadja. Ez a jelenség az embereknél is előfordul. Az első idomítás korai időszakában a járás, a tartás és még a feligazítás terén is szokatlan teljesítmény formájában mutatkozó kezdő eredmények a ló erejét túlságosan igénybeveszik. A naponta támadó új benyomások tartós felvételére a ló nem képes, azonban a vérmérséklete és különleges alkalmassága folytán a lovas kívánságának egy ideig — látszólag — eleget tesz. Egy napon azonban összedől az eddig oly sokat ígérő építmény; a túlhajtott követelmények folytán a ló fájdalmat érez és eddigi jóakaratát a minden további előmenetelt kizáró, sőt még az eddigi

eredményeket is veszélyeztető passziv rezisztencia váltja fel. Azt szokták erre mondani: »A ló összetört.«

»Összetört« lovak eredményes utóidomítása majdnem kivétel nélkül reménytelen. A túlhajtott követelmények következtében jelentkező fizikai fájdalom (vagy legalább is rossz érzés) elnyomja a jóakaratot; a lovas művészetének ilyen esetekben nincs többé tere, mert a ló nemcsak fizikailag, de lelkileg is patologikus lett.

Világosan emlékszem egy, a fentieket igazoló jellegzetes esetre. A bécsi lovaglótanárképző-intézet egyik volt parancsnoka az intézet részére magyar ménesekből hat nagyon jó, négyéves lovat vásárolt, amelyek az intézet iskolaosztályának utánpótlására voltak szánva. A lovakat hat könnyű, ügyesen lovagló hallgató lovagolta s az idomítást az említett parancsnok vezette.

Egész életemben sovány ember voltam s így én is a kiválasztottak közé kerültem és abban a szerencsében részesültem, hogy a hat ló között a legjobbat osztották be nekem. A lovak eleinte meglepően gyors előmenetelt mutattak, amit mi lovasok természetesen a magunk jó befolyásának tulajdonítottunk. A nekem kiutalt sárga herélt kiválóan lendületes járása következtében mindig kapható volt arra, hogy rendkívüli tudását sebes ügetésben is bebizonyítsa, amely körülmény arra csábította a többi lovast, sőt a parancsnokot is, hogy a többi lovat is túlkorán késztesse sebes jármódokra és emellett olyan tartást követeljen tőlük, amely a lovagolt lónál természetes, azonban csikóknál egyenesen ártalmas. Határozottan hangsúlyoznom kell, hogy kezdetben én is olyan meggondolatlan voltam, mint bajtársaim és lovammal szemben szintén aránytalanul magas követelményekkel léptem fel, amelyeket egyébként parancsnokom kívánt meg. Csak később kaptam észhez. Egy pár hét múlva mindnyájunknak feltünt, hogy az én sárgám kivételével (melynek oly konstrukciója volt, hogy semmi sem ártott neki) az összes lovak napról-napra veszítettek járásukból és támaszkodási hibákat vettek fel. A fokozott ütemet parancsnokunk ennek ellenére rendületlenül továbbra is megkövetelte, míg végül a látszólagos kezdő eredményekből semmi sem maradt meg és az osztályt fel kellett oszlatni. Az én sárgám, mint iskolaló nagyon jól bevált, de a többit, — miután még vadászlovaknak sem voltak használhatók, — lassanként el kellett adni.

E lovak egyikét egy félév múlva több hónapon át lovagoltam. Arra törekedtem, hogy újra felélesszem a ló elvesztett járását, de erre a hálátlan feladatra az én szerény tudásom kevésnek bizonyult. Ezek a lovak »összetörtek« és »összetört lovak« is maradtak.

Az utóidomítás alatt álló ló lovasának mindig arra kell törekednie, hogy lova bizalmát megnyerje. Még a legélesebb büntetések kiérdemelt és szükséges alkalmazásakor sem szabad a lóban félelmet kelteni; csupán a szükséges tekintély megóvására törekedjék.

Mielőtt valaki az utóidomítás alatt álló lóval harcba bocsátkozna, mérlegelje alaposan, van-e jogos kilátása arra, hogy ebből a harcból győztesként fog kikerülni. Ez főkövetelménye a lovastapintatnak, melynek minden lovast át kell hatni. »Egyenlőtlen fegyverekkel« vívott harcban mindig a ló a győztes, ami egyértelmű a kudarccal, sőt esetleg az eredményre való teljes kilátástalanságot is jelenti. A lónak az *előre hajtó* segítségek iránti feltétlen engedelmessége az egyedüli biztos fegyver a lovas kezében. Ennek teljes tudatában a lovas szükség esetén nyugodtan harcba ereszkedhetik lovával. De ne játsza a lovas a meggondolatlan hős szerepét, ha nem egészen biztos abban, hogy lova az előrehajtó segítségnek okvetlen engedelmeskedik. A végcélra való tekintetből előbb olyan helyen tanítsa meg lovát az előrehajtó segítségek iránti feltétlen engedelmességre, ahol annak ezen segítségekkel szemben ellenállás kifejtésére nem nyílhat alkalma.

Erősen vét a lovastapintat ellen az, aki lova alaphibájának tüneteit készakarva kihívja, mielőtt az alaphibát legalább is nagy részben már megszüntette volna. Így például nem valami jó fényt vet valamely lovas értelmiségére az, ha a balra való fordításnak ellenálló lovát eleve arra akarja kényszeríteni, hogy az balra forduljon.

Tapasztalataim alapján kijelentem, hogy az alaphiba az utóidomításra szoruló lovak legnagyobb részénél, — amelyeket lovagoltam — a lendület és menőkedv hiányában rejlett, sőt még a fejnélkül elrohanó lovak is többnyire visszatartva jártak; de mihelyt megtanulták a becsületes és lendületes előremenést, hamarosan abbahagyták az elrohanást.

Az utóidomítás menetét természetesen részletesen leírni nem lehet, így arra szorítkozom, hogy a bevezető szavak után általam átélt eseteket beszéljek meg, amelyekből a tanulság levonását az olvasóra kell bíznom. A következőkben úgy eredményes, mint részben eredményes és eredménytelen utóidomítási eseteket sorolok fel és arra törekszem, hogy azokat, tanulság okából megfelelően meg is okoljam.

II. FEJEZET.

Hét különösen tanulságos utóidomítási eset.

Zászlós koromban, akkori századparancsnokomnak, — akinek nem nagy kedve volt a lovagláshoz, — sok gondot

okozott egy nagyon nemes származású és jó pótló. Századparancsnokom nézete szerint ezt a lovat még nem tudtam volna lovagolni és így meg kellett azzal elégednem, hogy azt a pótlovak lovaglása alatt megfigyeljem és a ló iránti érdeklődésemet ilyen szerény módon elégíthessem ki. Feltünt nekem, hogy a kiváló ló egy ideig — látszólag — nagyon jó tartásban járt, de azután fejét és nyakát hirtelen felvágta és behúzott háttal, — abban a jármódban, amelyben éppen ment, — fejnélkül elrohant. Egy ilyen alkalommal nekirohant a lovarda korlátjának, azt kidöntötte és nagyon csúnyán fel is bukott. Parancsnokom ezért a lóért erősen aggódott, de félelme mégsem volt olyan erős, hogy több heti szabadságra el ne utazott volna. Távolléte alatt, a helyettese beérkezéséig a századparancsnoksággal engem bíztak meg. Első önálló századparancsnoki ténykedésem természetesen az volt, hogy ezt az érdekes lovat a magam számára osztottam be »időn kívüli« munkára. Ezidőtájt a lovaglásról körülbelül ugyanaz a téves felfogásom volt, mint kortársaim legtöbbjének és így első törekvésem arra irányult, hogy a lónak a megkívánt tartást kézzel iparkodjam megadni és ezt meg is tartani. Ennek a pótlónak köszönhetem azt, hogy én már abban az időben alaposan megváltoztattam téves nézeteimet, mert amikor sikerült a ló fejét kézzel tartásba hozni, a ló hirtelen behúzta hátát és fejét felvetve, elrohant velem. A villarészen áthúzott segítségszár, — mely szerszámot az osztrák-magyar lovasságnál azidőben a pótlovak idomításánál sajnos gyakran alkalmazták, — természetesen teljesen hatástalan maradt és csak hosszas fáradsággal sikerült a lovat lassan megnyugtatnom. Ez a ló ugyanazon nap még egyszer elrohant velem, anélkül, hogy azt megakadályozhattam volna.

Egész nap ezen az eseten töprengtem és magyarázatot, megfelelő orvoslást kerestem. Végre a következő eredményre jutottam: A szárak húzása és a combok egyidejű nyomása képtelenség, mert a kettő egymással ellenkező hatású. A szárak húzása — egyedül alkalmazva — a lovat a mozgás beszüntetésére készteti, tehát nem marad más hátra, mint a lábszár előrehajtása. A kezdetleges következtetés alapján másnap csak arra törekedtem, hogy a lovat nyugodt előrehajtó segítségekkel folyékony mozgásban tartsam, míg kezemmel teljesen nyújtott, kedve szerinti tartást engedtem. Ennek az volt az eredménye, hogy a ló az elrohanást meg sem kísérelte. Ettől kezdve a lovat — legtöbbször hosszú száron, — nagy körön lovagoltam és csak arra vártam, hogy a ló magától támaszkodjék a szárakra. Erről ugyanis valahol már olvastam egyszer. Reményem körülbelül nyolc nap múlva teljesült

is; lovam néhány pillanatra fel-felvette a hosszú szárat. Ez mind gyakrabban ismétlődött és mind hosszabb ideig tartott, — azonban nem tudtam a lovat lábszáraimmal előrehajtani. Ma már tudom, hogy néhány alapos sarkantyú-segítséggel könnyen előrehajthattam volna, anélkül, hogy legcsekélyebbet is rontottam volna rajta. Abban az időben azonban még nem volt annyira biztos az ülésem, hogy laza száron, — ülésem eltolódása nélkül — a sarkantyú erős használatát megkísérelhettem volna. Körülbelül két hónap múlva a ló — tértnyerő járás mellett — a szárakat olyan biztosan felvette, hogy én azokat egészen öntudatlanul megrövidítettem. Egyben azt vettem észre, hogy a lovat mind kevesebbet kell hajtanom. Egy félév elteltével a lovat már feszítőzablával nehézség nélkül lovagoltam. Természetesen nem állítom, hogy itt teljesen átlovagolt lóról lehetne szó, de azt megtanultam, hogy miként használhatom fel eredményesen mindama tapasztalatokat, melyeket a ló lovaglása közben szereztem.

A lónak azidőben teljesen rejtélyesnek látszó magatartását ma egészen jól meg tudom magyarázni. Az a lovas, aki ezt a lovat előttem lovagolta, minden áron olyan tartásba akarta kényszeríteni, ami a pótló-idomítás végcéljaként lebeghetett előtte. A ló végül is engedhetett a kéz — valószínűleg nem éppen gyengéd — nyomásának, de hiányoztak mindama feltételek, amelyek eme állapotnak mozgás közben való fenntartásához szükségesek. A ló az így keletkezett elviselhetetlen kényszer alól elrohanással és a rákényszerített keret szétrombolásával igyekezett szabadulni. Ez, ha csak átmenetileg is, de könnyebbséget okozott a lónak és ezért azt mihelyt a kényszer ujra elviselhetetlenné vált, megismételte. Amidőn azonban a hosszú szár lépett az eddigi rövid szár helyébe, elmúlt a kényszer érzése és annak folytán elmaradt az elrohanás és a keret szétrombolása is és nem maradt vissza más, mint az összes később keletkezett nehézségek eredeti oka: a menőkedv és a lendület hiánya.

Tapasztalatlanságom következtében nem ismertem ugyan ezt fel, de önkéntelenül is eltaláltam a helyes eljárást azáltal, hogy a lovat türelmesen előrehajtottam a hosszú szárra, míg végre meg is találta azt. Ezzel menőkedve olyan mértékben növekedett, amily mértékben — jóformán behatásom nélkül — a szárhoz bizalmat nyert. Az utóidomítandó lovaknál hasonló eset nagyon gyakran előfordul.

Hadnagykoromban történt, hogy egy bécsi lókereskedő nevetséges olcsó áron ajánlott egy lovat megvételre. A nagyon kicsi, de nagyon jó alkatú és bizonyosan nemes származású sárga kanca szemei és füljátéka arra hagyott

következtetni, hogy a kancát sok bűn terheli. Nevetségesen olcsó árára való tekintettel elhatároztam, hogy megveszem, ha a próbalovaglás nem kelt bennem csalódást. A kereskedő mindent megtett ennek a próbalovaglásnak megakadályozására, de én ragaszkodtam hozzá s így a kancát felnyergelték és kivezették az istállóból. Közben 5—6 lovász segédkezett, akik mindenütt megragadták a szegény állatot, ahol a lovat egyáltalában megfogni lehet. Magyarázatkérésemre a kereskedő azt válaszolta, hogy a ló a felülést csak így tűri, de mivel a kanca kiváló, ez a kis hiba megbocsájtható. Általános közreműködéssel nyeregbe emeltek. Alig hogy elhelyezkedtem, az egész segéderő a lovat egyszerre elengedte, mire szélvészként tűntem el a Práter berkeiben. A Práter szerencsére majdnem teljesen néptelen volt és így nem kellett attól félnem, hogy valakit legázolok. A kanca hamarosan abbahagyta kezdetben megkísérelt bakugrásait. Akkor kedve szerint hagytam vágtázni; amikor pedig, egy idő múlva, ütemét magától lelassította, hajtani kezdtem. Nagy örömömre újra felvette az előbbi ütemet és ezzel bebizonyította a hajtó-segítségek iránti érzékenységét. Addig hagytam nyugodtan tovább vágtázni, amíg önmagától ügetésbe nem esett. Amilyen meglepően jó érzés volt ezen a lovon vágtában, olyan borzalmas rossz volt ügetésben és már azon gondolkodtam, hogy visszaadom tulajdonosának. Később, már az istállóban észrevettem, hogy a szegény ló nyelvét és állkapcsát sebvarrat borítja: a szegény állatot a legdurvábban kínozhatták. Erre vallott fejének folytonos dobálása is. Ebben találtam magyarázatot a sajnálatraméltó állat tisztátalan ügetésére — és a kancát megvettem.

A lovat elvittem magammal vidékre. Szabad időm legnagyobb részét a lovam mellett, az istállóban töltöttem. Néhány nap múlva a ló már kevésbé bizalmatlanul nézegetett körül és ha nyeregbe akartam szállni, csak három embernek kellett őt tartani. A felülés után sem rohant már olyan vadul el, hanem egy-két bakugrás után hamarosan ügetésbe esett. Tizennégy nap eltelével egy ember segítségével minden vesződség nélkül ültem a lóra és néhány perc múlva már lépésbe is tudtam menni. Természetesen ez majdnem teljesen szár nélkül történt, mert a szár még sokáig fájdalmat okozott a lónak. Nagyon sokáig tartott, míg a lóban a szár iránt annyi bizalmat sikerült keltenem, hogy azt néha pillanatokra fel is vette. A kedvező időjárás és talajviszonyok folytán sokáig lovagolhattam lovamat a terepen és idővel elértem azt, hogy lovam nyugodtan és bizalommal ment és szár nélkül — bármit követelhettem tőle. Ez a macska-ügyességű kanca nagyon sok örömet szerzett volna nekem, ha továbbra is

hosszú száron lovagoltam volna. Engedelmességének, jóindulatának és ügyességének terepakadályok, főleg meredek mászató leküzdésénél vettem hasznát. Hónapok múlva azonban fejembe vettem, hogy minden türelmemet latba vetem és ezt a kiváló kancát mégis szárra fogom hozni. Nem mondhatom, hogy lovaséletem legélvezetesebb óráit jelenti munkámnak ez az időszaka. Egyenetlen, botladozó, teljesen kötött szaladása — mert ügetését másnak nem nevezhettem, — nem javult és már ott tartottam, hogy minden reményt feladjak, midőn egy szép napon belefeküdt a szárba és megkísérelte, hogy azt nyugodt húzással kezemből kivonja. Mindezek alatt járása, bár kötött, de legalább tiszta volt. Már ennek a csekélységnek is nagyon megörültem. A tág torokszíj lóbálódása láthatólag zavarta a lovat, azért egy napon kísérletképen a szárakat a torokszíjon áthúztam. Hogy ez volt-e az oka, vagy véletlenség csupán, azt már nem tudnám megmondani, de akkor vette fel lovam először a szárat. Ettől kezdve napról-napra észleltem némi javulást. A terepen nagy körön ügetve, lépései mindinkább hosszabodtak, botladozása egyre ritkábbá vált. Munkámat óvatosan folytattam, attól azonban óvakodtam, hogy lovamtól többet követeljek. Egy év leforgása alatt kancám járása teljesen tisztává és szabaddá vált és nagyon előnyös tartást vett fel, úgyhogy ekkor már mint vadászlovat, falka mögött lovagolhatlam. A ló végül egy egész fiatal tiszt tulajdonába került, aki ezzel a kancával nyerte első versenyét és később a lónak a terepen való rendkívüli megbízhatósága és ügyessége következtében sok tereplovagláson vett részt s úgy előljárói, mint bajtársai megérdemelt, teljes elismerésével.

Ez a ló kétségkívül tehetséges volt. Külseje azt mutatta, hogy valaha nagyon szép járása lehetett. Teljesen tehetségtelen lovas kezében azonban, a hátulsó lábainak egyenletes utántólása ügetésben teljesen elveszett, mert nem mert lendületes lépéseket tenni, nehogy a néki fájdalmat okozó zablához ütközzön. Ennek következtében a ló mindinkább az elejére került, hátulsó lábai lendületes mozgást nem végeztek és így ahelyett, hogy egyensúlyba jött volna, azt mindinkább elvesztette és önhibáján kívül botladozni kezdett. Csak különleges testi ügyességének köszönhette, hogy felbukás nélkül menni tudott. Ha abban az időben alaposan ismerem a lendület lényegét, úgy valószínűleg sokkal hamarább sikerül a lovat szárra hozni és talán járását is jobban kifejleszthettem volna. Akkori tudásom csak arra volt elegendő, hogy a lovat állandó lassú ügetésbe lovagolva, hosszú idő után végre támaszkodásra késztessem. Azt biztosan tudom, hogy a lóban

a lendület csak alig volt kifejlesztve. Ha nem is mindent, de annyit mégis elértem, hogy a ló egészen használhatóvá vált, magam pedig lovaglása közben nagyon sokat tanultam és tapasztaltam, amit később, más alkalmakkor értékesíthettem.

Fiatal tiszt koromban egy hároméves telivér kanca került tulajdonomba, amely kiváló származása ellenére pályán sohasem volt. A ló teljesen »érintetlen« volt és jobb vérmérsékletet nem is lehetett volna kívánni. Az első lovaglási kísérletek a legcsekélyebb nehézséget sem okozták és mivel a lóval már tágasabb lovagló térségen, idegen segítség nélkül is tudtam ügetni, teljesen téves nézetből kiindulván elhatároztam, hogy kíséret nélkül fogok kilovagolni. Ugy ment minden, mint a karikacsapás. Igy haladtunk át a kis galiciai városon, ahol akkor állomásoztam. A városon kívül egy kis tarlóra érvén, ügetni kezdtem. Lovam jókedvében néhányat ugrott, majd legnagyobb megelégedésemre frissen ügetett. A tarló után homokos útra fordultam be és azon már kb. 200 métert haladtam, amikor lovam hirtelen, minden látszólagos ok nélkül megállt. Először jó szóval akartam lovamat elindítani, amikor azonban ez nem sikerült, a lovagló ostorhoz nyúltam. Lovam minden egyes ütésre összerándult, de nem indult el. Ugyanily eredménytelen maradt az a kísérletem is, hogy fordítással és megforgatással kényszerítsem lovamat arra, hogy valamelyik lábát a földtől elmozdítsa. Egy arra haladó földmíves ostorsegítsége is teljesen eredménytelen maradt. Végül is egy lovaglásból hazafelé tartó ezredtársam száron fogta lovamat, amelyik — néhány eredménytelen kísérlet után — nyugodtan megindult.

Aznap nem ismétlődött meg többször az eset. Másnap megbízható lovon egy altisztet vittem magammal és más irányban lovagoltunk, mint az előtte való napon. Kb. 3/4 óra hosszat lovam elevenen és frissen járt az öreg ló mellett, amikor egyszerre csak hirtelen megállt és éppen úgy viselkedett, mint az előző napon. Hosszas eredménytelen fáradozás után kisérőm lovával oly erővel lovagolt neki a kancának, hogy az — nehogy elessen — kénytelen volt néhány lépést oldalt tenni. Ezt kihasználva, kísérőm lovamat száron ragadta és hirtelen megfordította, amire ez magától elindult. Kiadósan ügetve, kerülő utakon tértünk haza. Utközben lovam további ellenszegülést nem kísérelt meg. A következő napon kísérőm vezetőszáron vezette lovamat, de ez a kísérlet is eredménytelen maradt. Lovam épp úgy viselkedett, mint az előző napon,

de most már — ha megállott — csak több órai fáradozás után sikerült helyéből elmozdítanunk.

Nem tudtam rájönni a hiba okára, azért a következő időszakban munkámat a lovardában folytattam. Itt a kanca nem csinált semmi nehézséget sem. Elmúlt a tél és kancám minden tekintetben jól fejlődött. Egyik napon néhány bajtársam a terepre lovagolt ki. Csatlakoztam hozzájuk, azt remélvén, hogy lovam most már eléggé engedelmes ahhoz, hogy szükség esetén vele a harcot felvehessem. A kilovaglás alatt lovam magatartása bajtársaim osztatlan elismerését vívta ki; hazafelé menet azonban — alig egy kilóméterre a várostól — lépésből váratlanul megállt és semmi módon sem volt továbbhaladásra birható. Végre megkértem bajtársaimat, hogy velem ne törődjenek és lovagoljanak csak haza. Azt reméltem, hogy mihelyt a többiek eltávoznak s kancám nem látja már a többi lovat, mégis csak el fog indulni. Bajtársaim távozása után még két óra hosszat álltam egyhelyben, míg végre kancám magától elindult és nyugodtan hazament. Lovam aznap este már nem evett jól, másnap tüdőgyulladást állapítottak meg rajta és estére kimúlt.

Nagyon sajnálom ezt a szép lovat, lovaséletem első balsikerét. A boncolás — a jobb tüdő teljes roncsolásán kívül — egyéb rendellenességet nem állapított meg. Nincs azonban kizárva, hogy az engedetlenséget butacsira okozta; ez részben vigasz volna számomra. Bármi volt is az oka balsikeremnek, semmit sem változtat azon a tényen, hogy előrehajtó segítségek iránti feltétlen engedelmesség sem lesz mindig elérhető. Ez a ló a lovardában mindig olyan jóindulatú és a lábszársegítségekre olyan engedelmes volt, hogy részéről passziv rezisztenciát sohasem hittem volna el, ha az eset nem velem történt volna meg. Az ilyen módon jelentkező önfejűség okát ma sem ismerem és így valószínűleg ma sem tudnám leküzdeni.

Egyik ezredtársamnak egy Angliában nevelt szürkéje volt, melynek az volt a rossz szokása hogy gyakran villámgyorsan megfordult és utána rögtön többször hirtelen felágaskodott. Miután nagyon érdekelt engem ez a hihetetlen erős ló, örömmel fogadtam tulajdonosának azt az ajánlatát, hogy vegyem a lovat utóidomítás alá. Akkortájt különben is előszeretettel foglalkoztam ilyen elrontott lovakkal. Ezt azonban a fiatal lovasoknak nem ajánlom olyan mértékben, mint azt én tettem. Ezeken a lovakon nem tanul az ember annyit, mint amennyit a jóérzésén ront és nagyon sok idő kell ahhoz, míg azt ujra finommá teszi. Már előre is hangsúlyoznom kell, hogy

ma más módot választanék a szürke rossz szokásának megjavítására.

Már akkor is tudtam, hogy ilyen esetekben először a hátrafordulást kell orvosolni és csak azután lehet az ágaskodással foglalkozni. Ezért a szürkét teljes erőmből előre hajtottam. Mindaddig, míg élénk mozgásban volt — lábaival lévén elfoglalva — nem is gondolt a visszafordulásra. Az első alkalommal azonban, hogy vele a terepre kilovagoltam, egy útkeresztezésnél hirtelen megfordult és felágaskodva két lábon vitt jó darabon. Hallottam valahol arról, hogy a szárak erős kitartásával és a ló hátára való erős leüléssel az ágaskodó lovat hátulsó izületeinek meghajlítására és a földre való leülésre lehet kényszeríteni és mert ezt az eljárást egyszer már sikeresen alkalmaztam, ehhez a módszerhez fordultam. Többszöri kísérlet után, nagy erőlködéssel sikerült végre a roppant erős szürkét leültetnem. Látszólag egész elcsodálkozott ezen, majd nyugodtan engedte, hogy visszafordítsam és az utat folytattuk. Aznap nem is történt többé semmi.

Másnap az úton fordult meg velem a szürke és a fordulat után rögtön olyan magasra ágaskodott, hogy csak kemény erőfeszítéssel voltam képes a nyeregben megmaradni. Nem is sikerült a lovat azonnal leültetnem, hanem csak akkor, amikor — földet érve — ujra ágaskodott. Önkéntelenül olyan erővel ültettem le lovamat, hogy csánkjait a kavicson véresre ütötte és elvágódott. Napokig nem kísérelte meg ezután sem az ágaskodást, sem a visszafordulást, amíg egy szembejövő kerékpáros elől ismét viszsza nem fordult. Most azonban nem ágaskodott már a visszafordulás után, hanem egyszerűen elvitt, míg ezt az új neveletlenséget egy büntető paraddal meg nem szüntettem. Nyugodtan tűrte ezután, hogy megfordítsam és minden nagyobb vesződség nélkül lovagoltam el vele — a Galiciában akkor még ritkaság-számba menő — kerékpáros mellett. Idővel a megfordulások mind ritkábbá váltak, az ágaskodással pedig lassanként teljesen felhagyott. Igaz, hogy minden egyes ágaskodási kísérletnél kíméletlenül leültettem. Két hónapi lovaglás után visszaadtam tulajdonosának, ki körülbelül két hétig teljesen meg volt vele elégedve; míg egy napon a szürke ujra megfordult, de már nem ágaskodott. Ettől kezdve a visszafordulás a szürke mindennapi szokásává vált; az ágaskodással azonban teljesen felhagyott.

Becsvágyamtól űzve, arra kértem barátomat, hogy a szürkét még néhány hétre engedje át nekem. A lovat most már a lovardában lovagoltam és arra törekedtem, hogy a nehéz és hatalmas szürkét lendületbe hozzam.

Munkámnak hamarosan meg is volt az eredménye: a ló jobban ment száron, az előrehajló segítségek iránt érzékenyebbé vált, járása és tartása pedig megjavult. Kb. két hónap után lovagoltam vele ismét ki a terepre, amikor is meg volt az az elégtételem, hogy semmiféle nézeteltérés nem lépett fel köztünk.

Ekkor vezényeltek Bécsbe, a lovaglótanárképző-intézetbe és búcsút kellett vennem a szürkétől. Később — hosszú idő múlva — a ló tulajdonosa közölte velem, hogy a szürke ellen soha többé semmiféle panasza nem volt.

Jobban visszagondolva erre az esetre, szemrehányást kell tennem magamnak, hogy mindjárt az elején eltértem attól a helyes elgondolásomtól: nem az ágaskodás, hanem a hátrafordulás okát kell először megszüntetnem. A szenvedélyes fiatal lovas minden alkalmat meg fog ragadni, hogy csökönyös lovát nyilt harcban legyőzze. Ez érthető, de mégsem ez a helyes út és a lónál könnyen maradandó sérülést eredményezhet. Az én pehelysúlyomat a szürke alig érezhette, de a leültetések többszöri ismétlésénél — a ló nehéz önsúlya — épségét nagyon könnyen gyógyíthatatlanul veszélyeztethette volna. Az idomításnak ez a módja nem éppen alkalmas arra, hogy a lovat lendületbe és szárra hozzuk, pedig éppen azzal kell kezdeni, hogy a ló neveletlenségét megszüntessük és nem azzal, hogy azokat kihívjuk.

Munkám második részét lényegesen okosabban építettem fel és így eredményre nagyobb kilátást is nyújtott. A rendszeres munkát, megfelelő jó talajon, a szabadban is elvégezhettem volna. Lovardára nem is volt feltétlenül szükség. Tömören épített lovaktól ne követeljünk minden áron állandóan élénk ütemet. A lendület — mint tudjuk — nem a gyors ütemtől függ, sőt ellenkezőleg: ilyen tömör ló, mint a szürke — lendület nélkül — gyorsabb ütemben nem is tud másképp haladni, mint hogy az elején elgurul. Mérsékeltebb ütemben kellett volna tehát először a szürke lendületét kifejlesztenem, hogy az az erősebb ütemben is érvényre juthasson. Igy előreláthatólag sokkal hamarabb, sokkal jobb eredményt érhettem volna el és elkerülhettem volna, hogy a ló épségét ismételten veszélyeztessem.

Milyen legyen a lovas viselkedése ágaskodó lovon, ha eltekint az ágaskodás okainak megszüntetésétől? A lovas ne könnyítsen a meglévő támaszkodáson; meghúzott derék mellett, kezével nyugodtan tartson ki. A ló földreérésének pillanatában alkalmazzon gyorsan és többször egymás után legerősebb sarkantyú-fenyítést, miközben a szárakon engedjen, hogy a ló előre mehessen. Természetesen kockáztatnia kell, hogy ilyen alkalmakkor ha-

nyatvágódhatik, de elvégre a lovaglás nem életbiztosítás és lovakkal máskor is felbukhatunk.

Amikor a bécsi lovaglótanárképző-intézetbe kerültem, mindjárt az elején egy pej-kancát osztottak ki nekem, amely egyike volt a legérdekesebb és legtanulságosabb lovaknak, amit csak lovaséletem folyamán lovagoltam. A kanca nem volt szép, de igen nemes benyomást keltett. Magasan illesztett nyak, nagyon jól fekvő vállak, izmos, mély mellkas, kifogástalan jó lábak, hibátlan szögeléssel. A túlnőtt kanca háta és kötése nem volt jó. A kancának ezen, — a hisztériával határos vérmérséklettel párosult — alkati hibái leküzdhetetlennek látszó nehézségek alapját adták.

Még hallomásból sem ismertem ezt a lovat és amikor az első napon a lovardában megjelentem, csak annyi tünt fel nekem, hogy lovaglótanárom »nagyon óvatos légy« megjegyzéssel adta át a lovat, amely elkülönítve, nem az osztály többi lovával egy sorban, hanem ezekkel szemben állt. Mint általában az első évfolyam legtöbb osztályát, ezt a lovat is csikózablán és kengyel nélkül kellett lovagolni. A kanca a már lovagolt szolgálati lovak osztályába tartozott. Felüléskor a ló izomzatában különös, ideges remegést éreztem, pedig a ló nyugodtnak látszott és szívesen fogadta a felkínált szárakat, miközben gyönyörű nyakát magasan, de tarkóban hirtelen megtörve tartotta. Az első lépések után mindjárt éreztem, hogy a ló egész izomzatát görcsösen megfeszíti és merev, leszegett fejtartással — nem egészen tiszta lábsorrenddel — elsiet. Lépése nem volt tiszta és ütemessége túlzottan gyors volt. Mindjárt megvolt az a tiszta és helyes érzésem, hogy mindenekelőtt a lónak ezt a feszültségét kell feloldani; csak azt nem tudtam, hogy mi a legcélravezetőbb út és mód erre. A legtermészetesebb eljárás az lett volna, ha a szárak kiadós engedésével kinyúlni engedem a lovat; erre azonban az osztály nyugtalanítása nélkül nem gondolhattam. Ezért főleg ülésemmel és gerincemmel adott felvevő-segítségekkel, valamint egész és fél paradokkal kísérleteztem. A felvevő-segítségeimre lovam ugyan felvette magát hátuljára teljesen, de hátát nem engedte el és a felvevő-hatás megszűntével újult erővel kezem és ülésem ellen tört. A paradokat gyorsan és egymásután ismételgettem és végül is elértem azt, hogy a ló elsietése kissé alábbhagyott, — de feszültségét változatlanul megtartotta. Ez utóbbin nem is csodálkoztam, hiszen annak megszüntetésére egyenlőre nem tehettem semmit.

Ügetésben és vágtában ugyanazokat a tüneteket észleltem, mint lépésben, de a ló átengedettségére nem gya-

korolhattam eredményes befolyást. Már az első napokban rájöttem azonban arra, hogy zárt üléssel és nagyon erős gerinccel a lovam támasztotta nehézségeket annyira leküzdhetem, hogy osztályban feltűnés nélkül lovagolhatok.

Lovaglótanárom sokáig lovagolta ezt a lovat és így ismerte annak nehézségeit, — ezért megengedte, hogy a lovat saját belátásom szerint lovagolhassam. Munkámban arra törekedtem, hogy a szárakat minél előbb meghosszabbíthassam. Ez azonban az ütem betartása mellett — nyugtalanság nélkül — kezdetben alig sikerült, miért is ismételten élénkebb ütembe, sőt néha élénkebb jármódba mentem át, hogy az előrehajtás alatt lovam figyelmét nyomatékosabban felhívjam a szárengedésre. Ezzel elértem azt, hogy a kanca időnkint — nehogy a szárt elveszítse — kénytelen volt orrát előretolni és ezzel egy keveset feszültségéből is engedett. Így anélkül, hogy kezemre fokozottabb nyomást gyakorolt volna, többszöri előrehajtásra nyújtott alkalmat. Szándékom ez volt, hogy a munka folytatásával a lovat hátának elengedésére birjam. Ezáltal az a kérdés merült fel: vajjon sikerül-e a fokozatosan meghosszabbított szárral és többszöri előrehajtással elérni azt, hogy helyes lábsorrend mellett a ló háta a hátulsólábak mozgásával együtt lengjen; avagy pedig más módszerrel kell a lovam megfeszített — függő hídhoz hasonlítható — hátát tevékennyé tennem. Ennek mérlegelése közben arra a meggyőződésre jutottam, hogy a kanca — a feltűnő előre- és kézbe-menés ellenére — alapjában véve *visszatart*. Az eddig csak a nagy menőkedv mutatásával színlelt lendület felélesztésére, időnkint erélyesen alkalmazott előrehajtó segítségek, végül mégis eredményre vezettek. Nemsokára bekövetkezett az a pillanat, amikor a ló ügetésben erősen a kézre feküdt, mert hátulsó lábait lomhán vonszolta. A szárakat meghosszabbítva néhány erős vasat adtam a kancának. Ennek a segítségnek hatása meglepően eredményes volt; a hátulsó lábak azonnal lendületesen löktek el és logikus következményként ez mindazokat a tüneteket kiváltotta, amelyek a belovagolt lónál természetesek. A hisztérikus kancánál — hogy úgy mondjam — rajtaütésszerűleg alkalmazott sarkantyúsegítség feltűnően kedvező hatást váltott ki és semmiféle izgalmat vagy nyugtalanságot nem keltett. A ló támaszkodása — míg a segítség hatása tartott — kellemesebbé vált. A továbbiakban ezt a felszólító segítséget gyakrabban alkalmaztam, anélkül, hogy az kellemetlen következményekkel járt volna. A hisztérikus hajlamú kanca a teljes nyugalommal adott sarkantyú-segítségeket nagyszerűen tűrte, nem feszítette meg magát, lassanként természetes

tartást vett fel és sokkal tértnyerőbben mozgott. Az érzés ülésben mindig jobb és jobb lett és lovam a combot hamarosan felvette.

A lendületet néhány lépés oldaljárással többször ellenőriztem és aránylag hamar elértem azt, hogy a lendület növekedésével a ló természetellenes feligazított tartása csökkent és a hát passziv feszültségéből engedett. Igaz, hogy ilyen esetekben gyakori a támaszkodás átmeneti bizonytalansága. Ennek oka rendszerint a lovas elővigyázatlanságában keresendő. Sajnos az ember mindig hajlik arra, hogy tovább haladjon, még mielőtt az elért utolsó eredmény a lónál állandósult volna. Én is elkövettem azt a hibát, hogy a ló hátuljának alig mutatkozó lendületes járását két patanyomon is megpróbáltam. Tehát sokkal nehezebb helyzetben követeltem azt, amit a sokkal egyszerűbb — egy patanyomon való — lovaglásnál is, alig hogy elértem. Ha ma megkérdeznének, miért tettem ezt, be kellene vallanom, hogy nem bíztam ülésem érzésében és így nem ismertem fel, vajjon a ló járásában van-e lendület vagy nincs, ezért oldaljárásokkal akartam erről megbizonyosodni. Ülésem érzésbeli fogyatékossága volt tehát az oka, hogy a lovamtól sokszor olyan feladatot követeltem, amelynek teljesítése abban a pillanatban csak hátrányos lehetett. Lassanként ébredtem azután annak tudatára, hogy hibásan dolgozom, hogy ülésemet lelkiismeretesen kell ellenőriznem és hogy gondoskodnom kell ujra a támaszkodás egyenletességéről. Ez persze sok időt és türelmet igényelt. Beszüntettem az oldaljárásokat és a továbbiakban csak *egy patanyomon* dolgoztam, miközben ülésem érzését és a lendületet ismételt ütemváltoztatásokkal ellenőriztem; ez aztán végül a célhoz is vezetett.

Lovam — hibás alkata ellenére — lassanként meglepő ügyességre tett szert, ami különösen a vágtamunkánál jutott érvényre. Visszatartása teljes megszüntével, mártökéletes lendülettel vágtázott, úgy hogy jól zárt ülés és céltudatos vezetés mellett teljesen kielégítő érzést nyújtott. Ügetése kevésbé volt jó, mert puha háta és túlnőttsége mindig újabb és újabb nehézségeket okozott. Csak akkor vált az érzés ügetésben is jobbá, amikor sikerült a ló hátát — az ismételten alkalmazott, lendületet fejlesztő segítségek által — a mozgással való együttlengésre birni. Sebes ügetésben nagyon jó érzésem volt, de rövid ügetésben nem tudtam a hát helyes lengését elérni. A ló azonban ennek ellenére rövidített ütemben is tetszetős képet nyujtott.

Egy álló évig lovagoltam ezt a lovat, még hozzá az év második felében a bemutató osztályban. Végül teljesen megbízhattam a lóban. Az a tény, hogy rajtam kívül

egyetlen lovas sem tudott urrá lenni a kancán, teljes mértékben gondolkodóba ejtett. A következő évben — az intézet parancsnokának rendeletére — több izben kellett a lovat több hétig tartó utóidomítás alá vennem, amikor is minden izben néhány napi lovaglás után olyan jól ment alattam, mint azelőtt. De amikor a kancát ismét visszaadtam az osztályba, lovaglásánál néhány nap múlva ujból nehézségek kerekedtek, bár kivétel nélkül mindig ügyes lovasok lovagolták.

Természetesen sokat törtem a fejem azon, mi lehet ennek az oka? Végül arra a következtetésre jutottam, hogy mindaz, amit ezzel a lóval elértem csak annak köszönhető, hogy sikerült nekem a ló nem mindennapi lelkületéhez alkalmazkodni, mert a legjobb lovaglás is sikertelen maradt volna, ha nem tudok mindig pontosan a ló hangulatához símulni. Ez különösen akkor volt észrevehető, ha a lovat hosszabb ideig más lovas lovagolta és a ló ismét teljesen elvesztette nyugalmát. Ilyenkor egyetlen lovasnak sem sikerült a nyugtalan és elrohanni akaró kancát — azonnal a felszállás után, — hosszú száron, lépésben lovagolni. Ha azonban én ültem a lóra, akkor mindjárt a megindulláskor nyugodtan ment lépésben. Pedig akkor befolyásról még nem is lehetett szó, legfeljebb arról, hogy ülésem volt megnyugtató hatással a lóra. Erről egyébként lovaglótanárom saját maga is meggyőződött, miután a lovat, — amely két éve tartozott az osztályába — ő is nagyon sokszor lovagolta. Ily nehéz lovaglású lónál egyetlen év túlrövid idő arra, hogy megszokott hibáiról leszoktassuk és hogy nála az elért eredmények állandósulhassanak. E ló lovaglásánál nagyon sokat tanultam, de ha arra a rengeteg hibára gondolok, amelyet e lóval elkövettem, bűnbánóan verem mellemet. Az ilyen lovakon egyikmásik lovas tanulhat, mert ülésük rögzítődik és lovas érzésük fejlődik. Mások viszont elveszíthetik jó érzésüket és fejlődés helyett visszaeshetnek. Különös hálával tartozom akkori lovaglótanáromnak, aki — felismervén egyéniségemet — teljesen rámbízta a ló átlovaglását és a ló különlegességeit csak a lovardán kívül, alkalomadtán beszélte meg velem. Ezen a lovon azonban sohasem vett elő. Természetesen nemcsak eredményeket mutathattam így fel, hanem nagyon sok hibát is elkövettem; ezek tapasztalatait leszűrve végeredményben a hibákból is sokat tanultam.

Nem lévén akkor még teljesen tisztában a lendület fogalmával — ennek a különös lónak megtévesztő menőkedve félrevezetett — és ezáltal sok olyan hibát követtem el, amelyeket ma már valószínűleg elkerülnék. Végre azonban mégis rájöttem arra, hogy a lóban nincs lendület s

hogy menőkedve megtéveszt. Csak ettől kezdve számíthatom az igazi eredményt, amit elérnem sikerült. Nem lett volna szabad a lovamtól, idő előtt oldaljárásokat követelnem. Ez volt a főhiba, amely abból a tévhitből származott, hogy a lóban már van lendület. Viszont az oldaljárásoknak köszönhetem, hogy a lendület hiányára rájöttem, mert valahányszor oldaljárást próbáltam, a ló lábsorrendje azonnal tisztátalanná vált, jeléül annak, hogy egyensúlyát megzavartam, ami viszont megint azt bizonyította, hogy járásából hiányzott a lendület. Ez a ló a feligazítás tekintetében is könnyen megtéveszthette lovasát, mert nyakát majdnem meredeken hordta, mégis az elején járt. Csak akkor vált helyessé a ló feligazítása, amikor egyensúlyba került és — elengedetten, lendülettel járván — nyakának tartása sokkal természetesebbé és mélyebbé vált.

Az idomításnak egész különleges esete volt ez. A ló teljesen be volt lovagolva. Akkori lovaglótanárom a legjobb eredménnyel lovagolta, az intézet hallgatói azonban legtöbbször nem tudtak uralkodni rajta. Több hónapi lovaglás után annyira haladtam, hogy a lovat kül- és belföldi lovastekintélyek — szemléik alkalmával — még dícsérő elismerésben is részesítették. Utódaim egy éven át lovagolták a kancát, mégsem tudtak vele boldogulni, míg én néhány nap alatt ujra és ujra jó formába hoztam. Más lovas alatt azonban napokon belül megszűnt ez az eredmény.

Ez bizonyíték lehetne arra nézve, amit már a fejezet kezdetén is említettem, hogy az utóidomítás abszolut eredménye mindig kétséges marad. Az eredményt ebben az esetben a kanca hisztérikus vérmérséklete is megnehezítette. A segítségeket és fenyítéseket naponkint más és más módon kellett alkalmaznom, hogy a lónál a megkívánt hatás elérhető legyen. Erre úgy látszik született hajlam szükséges. Az a körülmény, hogy én a lovat az összes tanárok és hallgatók előtt és számos bemutatásnál segítő-eszközök nélkül, normális kantározással és nyergeléssel lovagoltam, tisztáz az alól a gyanú alól, hogy a ló lovaglásánál valami trükköt alkalmaztam. Igazolja ezt az is, hogy utánam néhány napig más lovasok is tudták a kancát eredményesen lovagolni. A ló és lovas közti félreértések mindig csak néhány nap múlva jelentkeztek.

Ez az eset is azt bizonyítja, hogy a belovagolt lovat sem tudja minden jó lovas egyformán jól bemutatni.

Az akkori bécsi német attasénak egy hatalmas, igen szép, Magyarország egyik legjobb méneséből származó sárga heréltje volt. A lovat az attasé távollétében lovásza

lovagolta. Egyik napon — lovas nélkül — a Práterből a város felé száguldó lovat a járókelők fogták el s egy rendőr, aki felismerte, vezette istállójába. A szerencsétlen lovászt, mint hallottam, szétzúzott koponyával egy fa mellett találták meg.

A sárga — rövidesen ezután, — lovag Brudermann Rudolf, akkori lovassági szemlélő birtokába ment át, aki a lovat utóidomítás céljából a lovaglótanárképző-intézetnek adta oda és engem ért a kitüntetés, hogy a lovat munkába vehettem. Hangsúlyoznom kell, hogy minden érdeklődésem ellenére sem sikerült megtudnom, mi történt azon a végzetes napon a Práterben. Szemtanú nem jelentkezett. Tény az, hogy a sárga, amelyet tulajdonosa — vagy annak lovásza — naponta lovagolt, az esetet megelőzőleg sohasem okozott nehézségeket.

Amikor a lovat átvettem, az felüléskor mindig behúzott farokkal, felhúzott háttal és ijedtséget eláruló szemekkel — minden pillanatban elugrásra készen — állott. Busás zabbal és répával igyekeztem a ló bizalmát elnyerni. Nemsokára sikerült is símán lóra ülnöm, de a nyeregben azután megmozdulnom sem volt szabad. A legkisebb mozdulat vagy beszéd kimondhatatlanul megriasztotta a lovat. Kengyelt igazítanom így nem lehetett, a lovásznak pedig utasításokat nem adhattam, úgy hogy kénytelen voltam a lóról leszállni. A legnagyobb elővigyázat mellett sem sikerült meggátolnom azt, hogy földreérésemkor a ló hatalmas oldalugrást ne csináljon. Kengyeligazítás és a szükséges utasítások megadása után ismét lóra ültem. A sárga ugyan nagy félelmet mutatott, de nem mozdult el helyéről. Megbeszélt jelemre lóápolóm sorsomra bízott és elment. Meg kell említenem, hogy a sárga csikókantárral és villarész nélküli egyszerű segítségszárral volt kantározva. A felderítetlen práterbeli balesetet utáni első lovaglásakor lovasát állítólag elragadta és egy fal felé vitte, amely előtt csak nagy nehezen sikerült megállítani. Az volt a szándékom, hogy addig maradok vele nyugodtan állva, míg félelme eloszlik. Csupán a csikószárakat tartottam kézben, a segítségszárra már lóraülés előtt csomót kötöttem. A sárga mérhetetlen feszültséggel pár percig mozdulatlanul állott; közben észrevettem, hogy fejét félénken oldalrafordítja, mintha meggyőződést akarna szerezni arról, mi történik a hátán. Hogy hátranézhessen, óvatosan engedtem a szárakon. Alig vetett hátra egy pillantást, mintha puskából lőtték volna ki, nagy szökkenésekkel elrohant, olyannyira, hogy a felbukás elkerülése végett a segítőszárat minden erőmmel hatásba kellett hoznom, hogy az ütemet a következő lovardaszöglet előtt némileg mérsékelni tudjam.

E művelethez szükséges kéztevékenység természetesen nem volt nagyon alkalmas a ló megnyugtatására, de nekem kis izelítőt adott a ló hatalmas erejéből. Ezekután a segítségszárral törekedtem lovamat lépésbe venni, ami némi erőlködés után sikerült is. Érzésem állandóan az volt, hogy puskaporos hordón ülök, amely minden pillanatban felrobbanhat. Az a tudat, hogy mozdulatlanul kell ülnöm, akaratlanul bennem is merevséget váltott ki, ez természetesen visszahatott a lóra és ezért sokáig tartott, míg a ló felhúzott háta egy keveset engedett s a lépései meghosszabbodtak. Bár tisztában voltam azzal, hogy a sárga erejének tudatában van és azért nem várhatok rövid időn belül eredményt, mégsem tértem el ama szándékomtól, hogy türelemmel kivárjam az alkalmat, amikor a lovat meg nem ijesztő mozdulatot tehetek. A véletlen is segítségemre jött. Egy úr a lovarda-ajtót kissé zajosan nyitotta ki, — amitől a sárga nagyon megijedt. Símogató jobbkezemet ösztönösen a ló nyakára tettem és a sárgát halkan, nyugtatólag szólítgattam.

Az ajtó lármája annyira lekötötte a ló figyelmét, hogy símogatásomat eleinte észre sem vette, de annál nagyobb érdeklődést mutatott iránta, amikor folytattam, — erre élénk füljátékából következtethettem. A ló egész nyugodtan tűrte a »személyes érintkezés« felvételét célzó törekvéseimet. A símogatást azonban hamarosan abbahagytam, mert észrevettem, hogy lovam ügetni akarna, ebben a szándékában pedig semmiesetre sem kívántam meggátolni. Akkor is az volt a meggyőződésem, hogy a ló menőkedvének minden megnyilvánulását az ég ajándékának kell tekinteni és így készséggel megengedtem lovamnak, hogy ügessen.

Ezen a fülehegyétől a hátulsó pataporcikájáig feszengős lovon nem is lehetett volna más az érzés, mint amilyen volt. Lelki szemeim előtt óriási nehézségek tornyosultak, annál is inkább, mert mindaddig, amíg a lónak lovasától való félelme meg nem szűnik, a legcsekélyebb »aktiv« befolyás is kilátástalannak látszott. Legnagyobb meglepetésemre azonban ebben tévedtem. Sárgám eddigi ütemét még aznap, — körülbelül húsz percig tartó ügetés után — önmagától mérsékelte. Megkíséreltem az előrehajtást nyugodt, de határozott combsegítségekkel is, mire eredeti ütemét minden nyugtalankodás nélkül felvette. Kezeimmel azonban még mindig mit sem tehettem, mert a legnagyobb elővigyázattal megkísérelt szárhosszabbítás és szárrövidítés lovamból a legnagyobbfokú kétségbeesést váltotta ki és a többnyire lebecsült »ló erő« olyan mértékben érvényesült, hogy csak kemény munka és fáradság árán tudtam ismét rendet teremteni. Az első lecke végén csak any-

nyira jutottam, hogy rendezetlen ügetésben és rövid ideig lépésben meg tudtam maradni és helyesen elcsípett pillanatokban, nagyon óvatosan nyakát is megsímogathattam.

De mindössze ennyi volt az egész eredmény. A ló nyakának símogatását — a minden mozdulatommal szemben benne ujból feltörő, riadt félelemre való tekintettel — be kellett szüntetnem. Az ügetést akként fejeztem be, hogy lovamat nagy körre vettem és a kört mindaddig kisebbítettem, míg a sárgám magától lépésbe nem esett. Ez rövid időn belül meg is történt, mert lovam nagy feszessége folytán kisebb körön ügetni képtelen volt. Nehogy kénytelen legyek a megállításnál a szárakat is hatásba hozni — magamhoz szólítottam a lovászt és feléje lovagolva előtte álltam meg. A legnagyobb óvatossággal csúsztam le a nyeregből, mégsem sikerült meggátolnom azt, hogy földreéréskor a sárga hatalmas oldalugrást ne tegyen. Még egyszer lóra ültem, amit a sárga — bár feldomborított háttal és beszorított farokkal, — de nyugodtan tűrt. Amikor ismét leszálltam a lóról, — még hatalmasabbat ugrott oldalt. Erre néhányszor gyalog körülvezettem a lovardában, óvatosan símogattam nyakát és vállait, beszéltem hozzá. Mindezt, — kissé félénken ugyan, — de tűrte. Ezután, lovászom segédkezése nélkül, szép símán ismét lóra ültem, de a lóról leszállásnál a félreugrás úgy látszott, lovam elengedhetetlen programmjához tartozott. Ebbe bele is nyugodtam, mert időm lejárt.

Másnap a sárga már bizalmasabban fogadta a nyalánkságokat és nyugodtan, de magát megfeszítve tűrte, hogy felüljek rá. Megint elhatároztam, hogy minél tovább egy helyben állva maradok vele, hogy ezáltal is alkalmat nyujtsak neki a bizalmasabb barátkozásra. A szárakat csak egész lazán állitottam, azonban a segítségszárra ezuttal nem kötöttem csomót, hanem — a csikózablaszáraknál hosszabbra engedve — azt kezemben tartottam. A sárga rövid idő multán élénk füljátékával jelezte, hogy nagyon érdeklődik irántam. Nem mozdultam meg, de lehetővé tettem, hogy egy keveset felém visszatekinthessen, amit egész szerényen meg is kisérelt. Felém fordított szemével inkább csak sejthetett, mint láthatott engem. Miután egész figyelmét reám irányította és látszólag nem talált okot a félelemre — nyugodtan megindítottam lépésbe. Elhatároztam, hogy csak az esetben hatok a szárakkal is, ha már másként nem tudok magamon segíteni. Az első ferdén megtett, visszatartó lépések után azonban hirtelen úgy elugrott, mint a verseny startjánál s eszevesztetten rohanni kezdett. Csak a legerélyesebben alkalmazott segítségszárral tudtam annyira felvenni, hogy nem estünk el már az első fordulatnál. Az ütemet pillanatnyilag nem

tudtam volna tovább csökkenteni anélkül, hogy a ló nyugalmát még jobban el ne veszítse és ezért csak olyan ütemet igyekeztem fenntartani, amelyben a fordulatokat még venni tudtam. Nemsokára sikerült a lovat nagy körre vennem és ezen egyelőre megmaradni is szándékoztam. A ló igen nagy feszessége miatt az érzés vágtában nem éppen a legjobb volt, de mégis irányítani tudtam az ütemet, anélkül, hogy kénytelen lettem volna a kezeimmel is hatni.

Tapasztalatból tudtam, hogy becézgetést, vagy egyéb érintést az elriasztott ló akkor tűr leginkább, amikor azokat legkevésbbé várja. Ezért belső kezemet a szárral együtt — kb. egy arasznyira a marjától — nyakára fektettem. Ezt lovam eleinte látszólag észre sem vette, ami arra késztetett, hogy egész kis mozdulatokkal óvatosan megsimogassam, amit ugyan rögtön észrevett, de nyugodtan el is tűrt. A vágta üteme ezalatt változatlan maradt. Nehéz lett volna megitélni, vajjon a huzamosabb simogatás, avagy a már 20 percig tartó vágtázás idézte elő azt, hogy lovam nyakát lefelé jobban kinyujtotta és később az ütemet is csökkentette. Ez utóbbi alkalmat adott arra, hogy határozottan előrehajthassam, mig eredeti ütemét ismét felvette. Ezenkivül sikerült óvatosan megsimogatnom a nyakát a másik kezemmel is, ami már némi sikernek volt tekinthető.

A legegyszerűbb eszközökkel lassan ügetésbe vettem a lovat, de teljesen passziv maradtam, mert ezen a — minden lendületet nélkülöző, összes izületeiben feszes — lovon már az ülés megtartása is elég nehézséget okozott. Egyrészt ugyan hajlandó lettem volna lovamnak lépésben egy kis pihenőt adni, másrészt azonban a napi munka befejezte előtt legalább néhány lendületesebb lépést szerettem volna belőle kihozni. A körön maradva megkíséreltem megtalálni azt az ütemet, amelyben alkalmam nyílhatott arra, hogy magát valamivel erőteljesebben lökje el. A ló azonban nem volt egyensúlyban és így nem adódhatott — sem ügetésben, sem a rövidítésben, sem pedig a fokozásban — lendületes pillanat. Ezért úgyszólván mesterségesen kellett olyan helyzetet teremtenem, amelyben a ló többé-kevésbbé kényszerül arra, hogy pillanatokra egyensúlyba jőjjön, anélkül, hogy a magas-iskola eszközeit kelljen alkalmaznom. Ez a kívánatos helyzet — véleményem szerint — a vágtából ügetésbe való átmenetnél abban a pillanatban adódik, amikor a harántátellenes lábpár először ér földet, — feltételezve, hogy az átmenetnél nem tartottuk vissza a lovat. Ha ebben a pillanatban a ló súlyát mind a négy lábára egyenlően osztja el, akkor mozgásába lendület is jöhet. Tehát ismét vágtába mentem át

és rövid idő múltán lovamat — lehető legcsekélyebb szárhatással — ismét ügetésbe vettem. Néhány sikertelen kísérlet után a sárga az ügetésbe való átmenetkor lefelé nyújtotta nyakát olyannyira, hogy kénytelen voltam a szárat újjamon átcsúsztatni, nehogy azon megakadjon. Így elértem azt, hogy az ügetésbe való átmenet hosszú nyugodt lépéssel történt. Amidőn lovam rájött arra, hogy nyakát minden kellemetlen következmény nélkül nyújthatja lefelé, azt többször megismételte. Minden lefelényújtáskor hosszabb lépéseket tett. Túlnagy volt azonban hátának és ágyékának feszessége ahhoz, hogy eme tértnyerőbb mozdulatot hátuljára is átvigye és ezért lábsorrendje tisztátalanná vált. Azért mégis örültem ennek, mert hiszen ez már szerény kis részleteredménynek volt a bizonyítéka. Némi lendületről csupán az átmenet pillanatában lehetett szó. Az ügetésbe való átmenet utáni lépések azonban nem a ló hátuljából, hanem csupán a huzamosabb vágtázásból eredtek és a többszöri átmenet által kiváltott részleges feloldás és a fizikai tehetetlenség törvényeinek hatása alapján jöttek létre. Amikor lovamat végre lépésbe vettem, némi csekély eredményt mégis elkönyvelhettem. Az volt az érzésem, hogy az akaratlanul megkezdett vágta sohasem volt felesleges erőpazarlás. Meg tudtam már simogatni lovam nyakát; legnagyobbrészt a puszta csikózablával is képes voltam már uralkodni rajta. A legjelentékenyebb eredmény az volt, hogy munkám végén lényegesen hosszabb száron tudtam vezetni, mint eddig. Újra reménykedni kezdtem, hogy munkám eredményes lesz, azonban tisztában voltam azzal is, hogy másnap nem kezdhetem ott, ahol az előző napon befejeztem.

Az utolsó percekben lépésben már egészen hosszú (lógó) szárat engedhettem lovamnak és óvatosan meg is simogattam nyakát. A leszálláskor azonban akkor sem hagyta el szokásos félreugrását. Elhatároztam, hogy ezzel a jelenséggel egyenlőre nem törődök. Számoltam azzal, hogy a félelmének ez a megnyilvánulása olyan mértékben enyhül majd, amilyenben fokozódik irántam való bizalma. A félreugrásokkal nem törődve a sárgát folytonos becézgetések között párszor körülvezettem a lovardában és utána átadtam ápolójának.

Meg vagyok győződve arról, hogy az ilyen elrontott lovak, félelmük eme tisztán külső megnyilatkozásait sokkal hamarabb hagynák el, ha lovasuk egyúttal ápolójuk is volna.

Másnap természetesen ugyanilyen elővigyázattal kezeltem a lovat, mint eddig, de örömmel állapítottam meg, hogy valamivel több bizalmat tanúsít irántam. A két legutóbbi nap tapasztalatai nyomán eltökéltem, hogy a vág-

tamunkát a legcsekélyebb mértékre korlátozom és helyette a lépésmunkát hosszabbítom meg, kezdetben annyira, amennyire az lehetséges, — ha ugyan a sárga ezt a tervemet egy újabb megszökési kísérlettel meg nem hiúsítja. Ugy, mint a két legutóbbi napon, ezúttal is egyedül voltam a lovardában és már a megindulásnál éreztem, hogy az eddigi munka a lóra igen jó hatást tett. A sárga nem volt már kezdettől fogva sem olyan nagy fokban ferde, mint azelőtt és lépése sem volt annyira vontatott. Mivel mozgása még teljesen lendületnélküli volt, természetesen meghagytam ferdeségében, mert attól tartottam; hogy a ló jelenlegi idomítottsági fokán a legcsekélyebb egyenesreigazítási kísérlet is esetleg a kétségbeesésig fokozhatná feszességét. A sárga ezúttal semmiféle elrohanási szándékot nem mutatott. Hogy járásának egyoldalúságát némileg kiegyenlítsem, a lóval — természetesen mindennemű hajlítás mellőzésével — különböző köröket és kígyóvonalakat lovagoltam. Lépései idővel valóban valamivel szabadabbak lettek és meghosszabbodtak és a sárgát bátrabban becézhettem, anélkül, hogy ettől megriadt volna. Mozdulataim önkéntelenül szabadabakká váltak, mint az előző napokban. Ezt ugyan a sárga észrevette, de megtűrte. Amikor lépésben elértem körülbelül azt, amit elérni szándékoztam — ügetésbe mentem át. Ezt annyira élénkítettem, amennyire csak lehetett, hogy a feszességet legalább részben kiküszöbölhessem. Abban is reménykedtem, hogy ezáltal a ló hátulsó lábainak mozgása is erőteljesebb lesz. A szárak is hosszabbak voltak, mint az első napon — de még nem olyan hosszúak, mint a második nap munkaidejének végén. Az egyik vagy másik szár egyoldalú, gyenge hatása — melyet az ellenkező szár utánaengedésével értem el — sem nyugtalanította már a lovat, sőt kezeimnek váltakozó erélyesebb simogatásától sem riadt meg. Feszessége és járásának kötöttsége azonban változatlanul megmaradt.

Ilyen esetekben, — amelyeknél a ló félelmének az oka valami a lóra sokk-szerűen ható és talán testi fájdalmakat is okozott élményre való emlékezés lehet — az eredményes utóidomítás nagyon kétséges. Inkább csak részleges sikerre lehet számítani, mert a mindig megmaradó visszaemlékezés már a legkisebb adódó alkalommal is kiváltja az ösztönszerű védekezést.

Ez a megfontolás és eddigi tapasztalataim arra a meggyőződésre juttattak, hogy a lóban lévő feszültségeket ügetés-munkával feloldani jelenleg sem tudom, — a vágtát kell tehát igénybe vennem, mely jármódban a ló fesztelenebb, mint a többiben. Az e napon végzett hosszabb ügetésmunka a helyes értelemben vett »feloldást«

nem hozta meg, de határozottan észlelhető »nyaknyújtást« és valamivel könnyebb támaszkodást mégis eredményezett. Ezt a félelem enyhülésének tekintettem.

Munkám javában folyt, amikor a lovardába váratlanul bejött egy másik lovas. Ez teljesen lekötötte a sárga figyelmét és a már-már lecsillapodó ideges feszültsége ismét fokozott mértékben jelentkezett. Amikor a másik lovas élénk ügetésben velünk szembe jött, a sárga villámgyorsan megfordult és riadtan menekülni igyekezett. A megfordulást már nem tudtam meggátolni, az elrohanást pedig csupán a csikózablával eszközölt parade-al sikerült meghiúsítanom és a lovat gyorsan visszafordítottam az előbbi menetirányba. Gyors cselekvésem annyira meglepte a sárgát, hogy minden ellenkezés nélkül folytatta útját, — de még mindig egész figyelmét lekötötte a másik lovas. Megfordulni ugyan a következő találkozásnál nem mert, de amíg a másik lovas mellette el nem haladt, félelmében egészen a falhoz lapult; de azért magától továbbment. Amikor néhány perc múlva az ügetésmunkát megkezdtem, idegességében elejével magas, toporzékoló lépésekkel járt, míg hátulja egyenlőtlen lépésekkel követte elejét. A ló feszessége erősebb volt, mint valaha. Nem volt tehát mit tennem, mint összeszorított fogakkal türelmesen várni.

A ló figyelmetlensége folytán minden befolyásom meddővé válván, lépésbe vettem és a másik lovas engedelmével mindaddig szemben lovagoltam vele, míg ebbe lovam bele nem törődött. Befejezésül a másik lovast lépésben néhányszor körülkísértem a lovardában és azután mindketten egyszerre szálltunk le a lóról. A másik ló jelenléte sárgám figyelmét annyira lekötötte, hogy a lóról való leszállásnál — a szokásos oldalugrásról is megfeledkezett.

Másnap a sárga — lovásza által vezetve — csintalanul, jókedvűen ugrándozva jött be a lovardába.

A lóraülésnél ugyan a már megszokott módon megfeszítette magát, de azért minden különösebb körülményesség nélkül sikerült nyakát mindkét oldalt megsímogatnom és könnyedén megveregetnem. Hamarosan megindultam lépésbe és nem törődve feszességével és felhúzott hátával — ügetésbe mentem át. Mihelyt eléggé nyugodtan ment ügetésben, igen finom szársegítségekkel óvatosan lépésbe vettem; ami ezúttal már minden nyugtalanság nélkül sikerült is. Ezeket az átmeneteket addig ismételtem, míg a ló háta — feszességéből engedve — természetes helyzetbe nem jutott. Ekkor a szár mértékét meghosszabbítottam. A sárga most már elszaladni sem akart. Kevés ügetés közbeiktatásával lépésben folyton kis köröket és kígyóvonalakat lovagoltam és gondosan figyeltem lábsorrendjét.

Ez még mindig hibás volt, mert elsiető eleje és a merevsége folytán egyenlőtlenül lépkedő hátulja között hiányzott az összhang, de megállapíthattam, hogy a gyakori kézváltás mellett folytatólagosan lovagolt kis körök lovam járását előnyösen befolyásolták. Körülbelül félórai munka után a sárga sokkal nyugodtabbá vált, már nem is ferdült el és — ami a legfontosabb volt és aminek a legjobban örültem — már a meghosszabbított szár után is nyúlt. Most már halk, megnyugtató és becéző szavak kíséretében gyakran megveregeltem nyakát, amit már a félelem legcsekélyebb jele nélkül, nyugodtan tűrt.

Mihelyt sikerült a szárakat — még a ló kinyújtott nyakának megfelelő számértéken túl is — meghosszabbítanom, ügetésben maradtam és megkíséreltem azt tovább is megtartani. Ez mindaddig, míg kis körön maradtam, sikerült is. A ló az eddigi feszültségéből hamarosan engedett, előnyösebb sulyelosztást is talált és a kis körön megmaradt az általam megkívánt lassú ütemben anélkül, hogy minduntalan fel kellett volna vennem. Bár járása lassanként egészen tiszta lett, de lendülete nem volt. Az egyenesben azonban hamarosan elvesztette az ütemet, járása sem maradt tiszta és a hosszú szárakat sem tudtam megtartani. Visszatértem tehát ujra a kis körre, amelyen a ló hamarosan megint rendbejött.

Az átidomítás döntő mozzanatában ekkor érkeztem a válaszúthoz és be kell vallanom, hogy súlyos tévedést követtem el. Abból az elgondolásból indultam ugyanis ki, hogy míg a lóban ilyen nagy a feszesség és ilyen nagy szerepet játszik az elferdülés, túlkorai volna lépésben és ügetésben mindenáron lendületre törekednem. Elvitathatatlan, hogy a fenti hibákat tisztára a lendület teljes hiánya okozta; pedig a lendületet semmi körülmények között sem nélkülözhetjük, ha eredményt akarunk elérni. Aggodalmam támadt aziránt, hogy elveszíthetem a lovam kezdődő bizalmát és nyugtalanná teszem, ha a hátulsó lábait erélyes ténykedésre serkentem. Azt reméltem, hogy lovamat kis körön való nyugtatással izületeinek és izomzatának elengedésére birhatom, a szükséges lendületet pedig ezután majd előrehajtással fogom tudni elérni. Súlyosan tévedtem és ez a magyarázata annak, hogy fáradságomhoz viszonyítva az elért eredmény nagyon csekély volt. Lendületre való törekvés bizonyosan nagyobb nehézségeket okozott volna; átmenetileg — amíg csak erőpróbáról volt szó — talán segítségszárat is kellett volna alkalmaznom. Bizonyos azonban, hogy nagyobb eredményt értem volna el és lovam átmenetileg megzavart nyugalma is rövidesen visszatért volna.

Fent említett munkám folytán bekövetkezett látszó-

lagos elengedettséget eredménynek tekintettem és ezért elhatároztam, hogy azt addig folytatom, míg célt nem érek.

A vágtamunkát is aránylag kis körön végeztem és kisebb hajlításokat is végre tudtam hajtani, ami abból állt, hogy képes voltam a ló fejét és nyakát körvonalra hozni. A vágtamunkát gyakran megszakítottam, hogy folyékony ügetésben a másik kézre menjek át. Ideiglenesen elértem azt, hogy lovam a napi munka vége felé mélyen kinyújtott nyakkal, élénken, majdnem elengedetten vágtázott és hosszú könnyű szárral volt vezethető.

Ügetésben az egyes lépések határozottan szabadabbakká és hosszabbakká váltak, a ló háta azonban még mindig téllen maradt, lendülete pedig teljesen hiányzott. Ez a körülmény újólag azt bizonyította, hogy a ló körön — bár megnyugodott, de — nem *engedte el magát*. A lovon észlelt jobb érzés csak látszólagos eredmény volt mindaddig, míg a lóban a lendület hiányzott.

Egyébként a ló bizalma irántam napról-napra nőtt és — a leszállásnál való félreugrást kivéve — félelemnek semmiféle feltünő jelét sem mutatta többé.

A következő napokban a ló kielégítően viselkedett, azért helyesnek vélt munkámat az eddigiek szerint folytattam. Egy újabb hét elteltével vágtában sokkal több elengedettséget észleltem, az ülésemet jobban felvette, mondhatnám »belehízott az ülésembe.«

A vágtát követő ügetésben az egyes lépések szintén elengedettebbekké váltak, az egyenes vonalon azonban még még mindig ferdén és tisztátalanul járt.

Körülbelül három hétig fáradoztam kis körön az elengedettségért, nem törődvén a lendület és az egyensúly teljes hiányával. Ez a három hét — ma be kell vallanom, — teljesen elpazarolt idő volt. A körön való munkával elérni szándékolt elengedettség csupán értéktelen »üres szaladás«-sá vált, melynek céltalansága az egyenesbe való minden egyes átmenetnél nyiltan kifejezésre is jutott. Huzamos időn át tartó ezen tévedésemet csak azzal magyarázhatom, hogy elvesztettem helyes érzékemet, mert ezidőben több utóidomításra szoruló lovat lovagoltam.

A lendület és egyensuly elérése céljából végül elhatároztam, hogy a járásba több energiát hozok. Azzal kezdtem, hogy a vágtából ügetésbe való kielégítően helyes átmenet után lovamat a nagykörön, jól zárt üléssel, időrőlidőre megújított segítségekkel előrehajtottam, anélkül azonban, hogy a szárakat megrövidítettem volna. Lovam eleinte könnyű és ruganyos támaszkodás mellett, hátuljával tisztátalanul járt. A további előrehajtás pedig azt eredményezte, hogy az elülső lábak nyujtottabban léptek

ugyan, azonban a ló hátulja azokat csak ugrásszerűen követte, majd pedig letért a körről és lovam külső lábra beugrott. Többszöri ismétlés sem hozott jobb eredményt. Örömömre szolgált, hogy a ló a kíméletlenül alkalmazott combsegítségek ellenére sem vált nyugtalanná és az állandóan hosszú szárt sem kísérelte meg kihasználni.

Természetesen, a következő időszak sem hozott jobb eredményt. Világos lett előttem azonban az, hogy a lendületet és egyensúlyt más módon kell elérnem. Rájöttem, hogy az erélyes ellökés elérésére irányuló igyekezetemnek — ebben a nyújtott tartásban — a ló könnyen kitérhet. Azon törekvésem elérésében, hogy a lebegés pillanatát meghosszabbítsam, ez a túl hosszú szár a lovat nem segítette eléggé és ezért, bár csak átmenetileg, de szűkebb keretet kellett teremtenem. Ebbe a sárgának bele kellett illeszkednie.

A »feszültség« fogalmánál említettem már, hogy néha a lóban készakarva feszültséget kell előidéznünk, mely feszültség körülbelül ahhoz az izomfeszültséghez hasonlítható, amelyet vívónál és tornászoknál — nagyobb teljesítmények előtt — észlelhetünk. A lendületes járáshoz egyes izmok feszültsége szintén szükséges; enélkül erélyes mozgás el sem képzelhető. Ez a — hogy úgy mondjam — a lovas akaratával megegyező, »rugalmas« feszültség nem szabad, hogy ellenkezésre vezessen, amint az a »nem kívánt« feszültségnél mindig megtörténik. Az előbb említett »rugalmas« feszültség a ló azon igyekezetének megnyilvánulása, hogy lovasa akaratát legjobban végrehajthassa.

Ennek a feszültségnek néhány pillanatra való előidézése volt tehát szükséges, amelyhez a szárakat meg kellett rövidítenem. Fontosnak tartottam, hogy a lovat a szár megrövidítésére előkészítsem és ezt természetesen vágtában végeztem, amely jármódban a lónak a legtöbb természetes lendülete van. Pár perces fokozott vágta volt a legjobb alkalom a szárak megrövidítésére és arra, hogy a vágtát követő ügetésbe való átmenetnél a rövidebb szármértéket megtarthassam. Lovam — mélyen tartott nyakát jobban behajlítva — alkalmazkodott a szűkebb kerethez, nem találván azonban ezt a helyzetet kényelmesnek és mert hajtósegítségekkel is buzdítottam, hátulsó lábaival erősen ellökni kezdett. Néhány tisztátalan lépés után — hátulsó lábaival szabályosan, erőteljesen és egyenletesen lépett, azonban támaszkodása nehéz, nyaktartása pedig mély lett. A lábsorrend majdnem hibátlannak volt mondható; a lépések hosszabbakká és lendületteljesebbekké, a hát pedig ruganyosabbá vált, úgy, hogy ülésemben előbbi

érzésemhez viszonyítva kellemes különbséget állapíthattam meg.

A fenti módon a szármértéket, ha nem is minden nap, de gyakran rövidítettem és így elértem azt, hogy a ló, bár nehéz támaszkodással, — ami ellen egyelőre semmit sem tettem — lendületesebben ügetett; lábsorrendje ugyan még mindig nem volt tökéletes.

Miután lovam a rövid szártól nem félt, — sőt inkább visszaélt azzal, — félparadokat alkalmaztam. A sárga a félparadokkal szemben hátában erős ellenállást fejtett ki és a felvevő-szár átengedésére csak akkor tudtam rábirni, amikor a félmegállításokat fordulat közben vagy kis körön végeztem. A megkívánt teljes átengedettség e lónál aligha volt elérhető, mert rendkívüli ereje, erős rövid háta és nagyon rövid hátulsó csüdjei az eredményes ellenállást elősegítették.

Meg kellett tehát elégednem azzal, hogy a ló a félparadokra az ütemet csökkentette, anélkül, hogy a száron megakadt volna. A rövidebb ütemből — előrehajtás által — a fokozottabb ütemben már tudtam a lendületet élesztení, míg ez a rövidítésben még nem sikerült. Idővel a félmegállítások annyira fejlődtek, hogy általuk a ló felígazítása is javult.

A rövidített száron mind gyakrabban ismételt és szűkebb körön végrehajtott fordulatok a ló ügyességét annyira fejlesztették, hogy a lovat később, alkalomadtán, egyes pillanatokra jobban összeszedhettem és ezt erőteljesebb előre-hajtásra előnyösen kihasználhattam. Huzamosabb ideig tartó összeszedés valószínűleg nem sikerült volna a ló ellenállása miatt.

Kerek négy havi munka után lovam a száron is kielégítő egyensúlyban volt ahhoz, hogy az ügetés különböző ütemeiben elég lendülettel és tiszta lábsorrenddel járjon, valamint rendezetten és rugalmasan vágtázzon. A ló lépése azonban — amely vagy már természettől fogva volt rossz, vagy pedig helytelen lovaglással lett elrontva — sohasem elégített ki. Ennek megjavítását célzó minden kísérletem meghiúsult azon, hogy a ló lábsorrendje azonnal tisztátalanná vált. Ezért elhatároztam, hogy a lépés javítását elhalasztom és azt terepen fogom megismételni, ahol eredményes munkára nagyobb lehetőség kínálkozott.

A sárga tulajdonosa május első napjaiban felkért, hogy vele együtt többször lovagoljak ki a terepre. Kétszeresen megörültem ennek az ajánlatnak, mert négy hónapi munkám eredményét a terepen is ki akartam próbálni és mert szükségesnek tartottam, hogy ezt a külső befolyások iránt nagyon érzékeny lovat a szabadban elő-

forduló benyomásokhoz hozzá szoktassam. Az volt az érzésem, hogy a lovat az esetleg adódó nehezebb helyzetekben is uralni tudom. A következő napon a Práterbe — a nagyváros egyedüli, elérhető távolságban lévő terepére — lovagoltunk ki.

Az alatt a 20 perc alatt, míg a városból kijutottunk, a sárga meglepően jól viselkedett, annak ellenére, hogy nagyforgalmú utakon is át kellett haladnunk. Mintha teljesen megbarátkozott volna a nagyváros forgalmával, félelem nélkül, jobbra-balra tekintgetett. A Dunacsatorna hídján áthaladva, egy nagy réten ügetni kezdtünk. A jármód és az ütem megválasztása teljesen rám volt bízva. A sárga élénken ügetett és a fellépő kis feszültséget sem vettem tőle rossznéven, mert azt az »ujdonság« okozta izgalmaknak tudtam be. Lovam feszültsége azonban mindinkább fokozódott, amikor egy messze előttünk feltünő kis erdőhöz közeledtünk, amely már messziről lekötötte a figyelmét. Végül is erélyesen kellett a lovat a fák közé kényszerítenem. Csak bent az erdőben, — amikor lépésbe mentünk át — vettem észre, hogy lovam a fáktól fél, különösen a nagyobbaktól. A liget elhagyása után ujból egy réten ügettünk át, amelynek közepén két vagy három hatalmas fa állott. Ezek mellett is csak erélyes segítségekkel tudtam ellovagolni. Ezután a versenypálya felé vettünk irányt, melyen nincsenek fák. Itt a sárga olyan jól ügetett és vágtázott, olyan kényelmesen és kellemesen volt lovagolható, hogy valóban meg voltam vele elégedve. Ez azonban csak addig tartott, amíg fákat nem látott. Kiadós ügetés és vágta után hazafelé vezető útvonalnak a három kilóméternél hosszabb »Hauptallee«-t szemeltük ki, azt remélvén, hogy ott majd hozzá tudjuk szoktatni a lovat a fák látásához. Ez a reményünk azonban nem teljesült be, mert a ló az utolsó fától éppen úgy félt, mint a legelsőtől és bár végig lépésben lovagoltunk, a fasor végén csurgott róla a hab.

Majdnem biztos volt tehát, hogy azon a bizonyos napon történt baleset szintén a fákkal volt összefüggésben, mert a ló azelőtt nem félt a fáktól. Azt sem tartom kizártnak, hogy a Práterben mindig található garázda elemek valami bűnös merényletet követtek el a ló ellen. Tény az, hogy a sárga a fáktól való félelmét a mindennapi Práterben való kilovaglás ellenére sem vesztette el, pedig lovagoltsága tekintetében teljesen megfelelt és tulajdonosa alatt, — ki egy alkalommal lovagolta — szintén jól ment.

A lovat junius közepén Keletgaliciába szállították, ahol azt tulajdonosa fivére — az egyik ulánusezred parancsnoka — vette át. Ő mesélte nekem később, hogy ez-

redét a sárga hátán vezette és vele mindig nagyon meg volt elégedve, ha nem volt fa a közelben.

Ilyen egyedülálló esetek is azt bizonyítják, hogy külső benyomások a használhatatlanságig elronthatnak egy lovat, de bizonyítják azt is, hogy a zavaró külső behatások lehető kiküszöbölésével, rendszeres és óvatos munkával a lovat ujra használhatóvá lehet tenni. A leírt különleges eset teljesen egészséges lóval történt meg és így nincs kételyem aziránt, hogy egy év alatt vagy esetleg hosszabb idő múlva ezzel a lóval a campagne idomítottság sokkal magasabb fokát érhettem volna el. Amint azonban ismét olyan külső hatás érvényesül, amely a lovat annyira megijeszti, hogy az teljesen fejét veszti, ez a külső befolyás a betanult engedelmesség felett túlsúlyba kerül és a lovasnak teljes erélyére szüksége lesz, hogy a helyzet ura maradhasson. A munka folyamán teljesen kiküszöbölt engedetlenség különböző formái, mint: feszültség, elhajlás, tisztátalan járás, stb. ujból jelentkeznek és mindaddig megmaradnak, míg a külső behatás meg nem szűnik. Hiábavaló a lovas minden erőfeszítése, a vak félelmet okozó külső behatás a lovas befolyásánál mindig erősebb. Az utóidomításnál a ló lelkülete is szerepet játszik, az eredmény azonban legtöbbször csak viszonylagos lesz. A helyzethez alkalmazkodó értelmes munkával még teljesen elrontott lovakat is meg lehet javítani, ha a lovas az orvoslást mindig az engedelmesség alapfeltételében, a természetes lendületes járás elérésében látja és annak elérésére törekszik.

Annak bizonyítására, hogy néha teljesen kilátástalannak látszó esetekben is lehet eredményt elérni, az alábbiakban egyik lovam utóidomítását ismertetem.

1912-ben egy Angliában nevelt 6 éves pej-kancát vásároltam. Jól tudtam, hogy a ló nagyon kellemetlen lovaglású; gyönyörű küleme és nagy ellenállóképessége azonban arra késztettek, hogy megvegyem. Előbbi tulajdonosa a lovat Olaszországban vette, ahol a ló ugyan nem talált mesterére, de annál inkább kínzójára. A ló a legszélsőségesebb vérmérsékletek összetétele volt. Míg vele a világ legforgalmasabb útkereszteződésén is órák hosszat állhatott volna az ember, anélkül, hogy helyéből elmozdult volna, addig kiszámíthatatlanul védekezett minden, az ütemcsökkentést célzó kísérlettel szemben. Igy pl. teljesen elvesztette fejét, ha lovasa lassúbb lépést akart lovagolni, mint neki tetszett. Ilyenkor teljesen elferdülve, magát ide-oda dobálta és első lábait lábtőn felül véresre verte. Ezért — előbbi tulajdonosához hasonlóan — a ló

lábaira oly óvóeszközöket kellett alkalmaznom, mint amilyenek az ügető-versenylovaknál szokásosak. Már a lépés lassításának legcsekélyebb kísérleténél is magasra emelte elülső lábait és azokat csavarszerűen forgatta úgy, hogy felemelt lábával gyakran megakadt a földön levőben, amit azután csunya »rumpler« követett. Ilyen pillanatokban hátát behúzta, fejét és nyakát felvetette, hátuljával pedig erősen elmaradt.

Nehéz munka volt rájönnöm arra, hogy hol, mikor és miként kezdjem el a ló átidomítását, mert erre vonatkozólag semmiféle támpontom nem volt. Olyan volt ez a kanca, mint egy egyenlet csupa ismeretlennel. Abban az időben Bécsben voltam századparancsnok. Egy nyitott, egy fedeles lovarda és egy kevésbé megfelelő vágta-pálya rendelkezésemre állott ugyan, de semmilyen alkalmas lovaglóterep nem volt, pedig a lónál leginkább erre lett volna szükségem. Meg kellett tehát a lovardával elégednem. Eleinte teljesen hosszú száron, lépésben lovagoltam a kancát, megkíséreltem, hogy olyan szármértéken egyezzek ki vele, amelyikkel félig-meddig az ütemet vezetni tudom. A ló által választott lépésütem lenyügöző volt és olyan tértnyerő, mint más ló lassú ügetése, de természetes ebben a formában nem volt alkalmas arra, hogy a ló egyensulyba jőjjön. Hátuljával is gyakran belevágott az elülső lábak — védőkkel ellátott — sarokvánkosaiba. Oly szármértéket kellett tehát vennem, amellyel a lépés hosszát szabályozni tudtam. Ennek a korántsem rövid szárnak csupán az volt az eredménye, hogy a ló a hátát teljesen behúzta, nyakát és fejét egész az arcomig felvetette és magasra emelt elülső lábaival olyanokat ütött a mindenhová felszerelt lábszárvédőkre, hogy csak úgy csattant. Tervemet ennek ellenére sem változtattam meg; a szárakat nem engedtem hosszabbra, de combjaimat egyelőre nem használhattam, mert a ló azokra túlérzékenyen reagált. Néhány pillanat múlva a ló — testét teljesen elferdítve és megmerevítve — megállt, de mert teljesen tétlen maradtam, hamarosan természetes tartást vett fel, bár a szárakat állóhelyben sem vettem hosszabbra. Cukrot adtam a lónak és megveregettem, majd azzal a szándékkal indultam meg újra vele, hogy néhány lépés után ismét megállítom és arra késztetem, hogy magát a szár kényszerítő hatása nélkül önként felvegye. A ló nem értette meg szándékomat és testét elcsavarva végre megállott. Ezt a kísérletet addig ismételtem, míg a ló — a száron maradva — meg nem állt, anélkül, hogy megkísérelte volna attól szabadulni. Ezután a lovat hosszú száron leügettem és ezzel az első leckét, vegyes érzelmekkel be is fejeztem.

A munkámmal szemben tornyosuló nehézségek termé-

szetesen nem hagytak nyugodtan. Megpróbáltam beleélni magamat a ló testi és lelki érzésébe és megfontolt elhatározás után eltökéltem, hogy a megkezdett munkát folytatom és ezt az eljárásomat — ha csak lehet — mérsékelt ügetésben is megkísérlem. Az általam utóidomított lovaknál az utóbbi években szerzett tapasztalataim arra a meggyőződésre jutlattak, hogy az alaphiba a kanca — megtévesztő menőkedve által leplezett — hiányzó lendületében rejlik. Tekintettel a ló akkori magatartására, hátuljának egyszerű ösztönzésével nem tudtam volna megfelelő lendületet teremteni, mert ehhez okvetlenül szükséges lett volna, hogy a lovat többször felvehessem. Ez egyelőre nehézségekbe ütközött és így arra kellett magam elhatározni, hogy először ezen a téren javítsak. Ebben az esetben tehát a célravezető eszközt kellett először megteremtenem.

Másnap tehát azzal kezdtem, hogy a lovat néhány percig teljes zavartalanul, tetszése szerint hagytam lépésben menni. A szárakat úgy igazítottam, mint az előző napon. Az elmúlt naphoz hasonló nehézségeken átesve elértem azt, hogy különösebb nyugtalanság nélkül meg tudtam a lovat állítani. Főfigyelmemet most már az ismétmegindításra irányítottam. A kanca váratlan-hamar hajlandónak mutatkozott arra, hogy száron maradva nyugodtan elinduljon, anélkül, hogy behúzott háttal elrohant volna. A megállítást és a megindítást addig ismételtem, míg éreztem, hogy a ló lépésben — félig-meddig önmagától — hordja magát, arra azonban pontosan ügyeltem, hogy lábsorrendjében a legcsekélyebb zavar se keletkezzék. Ezután nagyon nyugodt, de határozott segítségekkel a lovat rövidített lépésből rövid ügetésbe való átmenetre szólítottam fel, amit azonnal teljesített is. Néhány lépés után azonban a kanca hátát teljesen leeresztette, nyakát minduntalan felvetette, elülső lábait ugyszólván összecsomózta és a szárakat kétségbeesetten rángatni kezdte. Nem tehettem mást: munkámat ujból elölről kellett kezdenem. Végül elértem ugyan azt, amit akartam, de az ügetésreprise-ek nem voltak tartósak és mindig kétségbeesett kitörésekkel vegződtek. Két órai munka után sikerült csak rendezett, nyugodt ügetésben a lovardában kétszer körüljutnom; mire a munkát beszüntettem.

Nyolc nap elteltével, — amely idő alatt mást nem követeltem, mint a száron való megmaradást nyugodt lépésben és nyugodt ügetésben, — kitűzött célomat elértem. A lendület hiánya most már, különösen ügetésben, határozottan érezhető volt. Legjobban az zavart, hogy a kanca olyan tartást vett fel, mint egy teljesen átlovagolt ló, a legmagasabb összeszedésben. Ez a látszólagos feligazítás

természetesen csak terhemre lehetett, mert az volt a törekvésem, hogy a lovat előbb kinyulásra birom és ennek elérése után — az elért lendület segítségével — hozom a teljes összeállításba.

Nagyon jól tudtam, hogy a ló megkívánt kinyúlása legnagyobbrészt a hát tevékenykedésétől függ és hogy ezt elérni abban az ütemben, amelyben a munkát folytattam — valószínűtlen vállalkozásnak látszott. E megfontolás alapján, a következő napokban a lovat időnkint hosszabb száron kezdtem előrehajtani. A kanca azonnal élénkebben ügetett, ki is nyult, de járása hamarosan gurulóvá vált, amitől az egyensúly hiánya következtében tartanom kellet. Ugyanez történt vágtában is. Az ugrás hamarosan kaparássá fajult és a ló nyugtalansága csak fokozódott.

Minden kísérletem, mellyel a ló hátulját elevenebb ténykedésre akartam bírni, teljes kétségbeesést váltott ki nála és lábait közben össze-vissza ütötte, úgy, hogy félő volt: a lábszárvédők ellenére kárt tesz magában.

Visszatértem tehát előbbi módszeremhez és csak arra szorítkoztam, hogy a lovat lassúbb ütemben megnyugtassam és engedelmességre szoktassam. Ez ugyan inkább idomítás volt, mint lovaglás, de későbbre hasznot vártam az »önuralom iskolájától«. Erősen eltökéltem azonban, hogy előbb vagy utóbb mégis követelni fogom a lótól a becsületes lendületet.

Már több hete lovagoltam a lovat, mindig lassú ütemben, mikor egészen váratlanul berendeltek lovaglótanárnak a lovaglótanárképző intézetbe. A munkát ugyanúgy folytattam és az egész esetet többször megbeszéltem volt lovaglótanárommal és atyai jóbarátommal, az európai hirnévnek örvendő *Josipovich* Zsigmond alezredessel, ki mint tanár ugyanott működött. Többször elnézte, amikor a lovat lovagoltam és egy nap kijelentette, hogy hajlandó munkámban segíteni. Ő is ugyanazon a nézeten volt, mint én, hogy a lovat — nyugtalanságára való tekintet nélkül — egyszer végül mégis csak lendületbe kell hozni. Josipovich alezredesnek erről a bonyolult esetről az volt a véleménye, hogy a ló várható kétségbeesett kitöréseire való tekintet nélkül, viszonylagosan hosszú száron, erélyesen addig kell előrehajtani, míg becsületes lendületet nem nyer. Elkezdtem tehát a lovat körön-ügetésben hajtani. Ennek az lett a következménye, hogy a ló hamarosan egy kellemetlenül lökő vágtába ugrott be. Én csak hajtottam tovább és tudván, hogy lábai védve vannak, nem törődtem a ló egymáshoz ütődő lábainak csattanásával. Az ütem végül olyan gyors lett, hogy a ló a körön menve már alig találta meg a lábait. Én hajtottam tovább, mindaddig, míg a vágtaugrás hosszabb nem lett, míg az eddig behúzott

nyakát nem nyújtotta a szárak után, úgy, hogy az adott szármértékbe beleilleszkedjék és míg a ló háta — a lökéseket abbahagyva — súlyomat hordani nem kezdte. Nagyrabecsült barátom utasítására végül beszüntettem a hajtást és engedtem, hogy a ló magától csökkentse az ütemet. Hamarosan ügetésbe esett. Nyakát hosszan előre és lefelé nyújtotta és kevés előrehajtó segítségekkel, rövid időn belül ügetésben olyan lendületet tudtam kiváltani, amelyet eddig remélni sem mertem volna. A körülbelül mindössze egy rövid órát tartó aznapi munkát nagyon elégedetten fejeztem be. A leckének többszöri megismétlése nagyobb nehézségeket nem okozott. A ló járása állandóan javult, háta mindig jobban és jobban hordott és tartása természetesebbé vált. A járás közben növekvő nyugalom az egész lóra átterjedt; kétségbeesett kitörései nemsokára teljesen megszűntek és a lovat további két hónap múlva már lábvédők nélkül lovagolhattam.

Ez az eset is olyan volt, amilyent nagyon gyakran megfigyelhetünk; eleinte az előrehajtó segítségek iránt túlérzékeny ló, rövid időn belül nyugodtan felvette a vezető combot, sőt nemsokára már határozottan erősebb előrehajtó segítségeket kívánt meg. Meglepően rövid idő múlva a ló nemcsak szép, de nagyon megbízható hátaslóvá vált és a következő nyáron már a feleségem lovagolta.

Ez egyike volt azoknak a lovaknak, amely iskolázatlan lovas alatt sohasem érvényesült volna. Azok a lovasok, akik elrontott lovakban csak a bennük rejlő kényelmetlenséget állapítják meg és azt helyi hatású módszerekkel, pl. segítségszárral akarják megszüntetni, azonban az alapos, logikus elveken nyugvó lovasművészet iránt érzéktelenek, sőt esetleg azt »idejétmúlt«-nak és a lovassportra károsnak nyilvánítják, ilyen lovak felett sohasem fognak uralkodni tudni, a ló kiváló minőségét sohasem tudják kihasználni és ha ilyen ló kerül birtokukba, vagy lovukat ilyen állapotba juttatták, kénytelenek lesznek azon túladni. A lovasmérkőzéseken számtalanszor megfigyelhetjük, hogy kiváló jó lovak tehetségnélküli lovasok tulajdonában vannak. Tulajdonképen csodálkoznunk kell, hogy a lovassportot űzők nagy tömege között csak kevesen akadnak olyanok, akik belátták, hogy a lovaglást is épp úgy meg kell tanulni, mint mindent ezen a világon.

III. RÉSZ:

A FUTÓSZÁR-MUNKA

A futószármunka a futószárvezetőt (idomítót) arra képesíti, hogy a lovat — idegen súly hordása nélkül is — lovascélokra bizonyos fokig előkészítse illetve, hogy a ló tudását bizonyos fokon megtartsa.

Eredményteljes futószározás a futószárvezetőtől a legnagyobb megértést és legfinomabb érzést követeli meg, nehogy az a ló értelemnélküli, céltalan, körben való hajszolásává fajuljon.

Miután a futószárvezetőnek a lóval állandóan a legszorosabb érintkezésben kell maradnia és kezének érzése alapján kell a megfelelő segítségeket adnia, természetes, hogy a futószárat és az ostort is maga kezelje és ne vegye külön »ostorvezető« segítségét igénybe. Az ostorvezető nem képes a segítségeket a megfelelő időpontban adni; az ostorsegítségek alkalmazásával arra van utalva amit meglát, vagy amit a futószárvezető mond, így tehát a segítségekkel elkésik.

A futószár az a szerszám, melynek a segítségével a vezető a lovat az általa kívánt vonalon vezeti (nem okvetlenül szükséges, hogy az *kör* legyen) és amelyen a lónak hasonlóan kell támaszkodnia, mint lovas alatt a szárakon. Természetesen ez a támaszkodás a futószár alkalmazása szerint változó lesz. A futószárat vagy a kapicány (kényszerkötőfék) orrszijjához vagy a csikózabla karikájához csatoljuk. Használhatunk még két hosszú vezetékszárat is, melyek a mar mögött felszerelt vízszintes görgőkön futnak és így a szárakat helyettesítik. Ez az utóbbi lenne egyes esetekben a futószározás legcélszerűbb modja, mert hatása elméletileg legjobban megközelíti a lovas szárvezetését és a kikötőszárakat is feleslegessé teszi, de a valóságban a hosszú szárak súlyuknál fogva zavarólag hatnak, a görgőknél pedig gyakran technikai akadályok keletkeznek. Én legjobbnak tartom a futószárat a kapicány orrszíjjához erősíteni, de a kapicány fejrészének természetesen pontosan fel kell illesztve lenni.

A kikötés kérdését nagyon sokat vitatták. Mielőtt ezen kérdés logikus felépítését taglalnám, röviden kitérek egyes idomítóknál észlelt megfigyeléseimre.

Az osztrák-magyar monarchiában a futószározásnál a kikötőszárakat többnyire hosszúra csatolták és azokat csak átmenetileg és esetenként rövidítették meg. A lovascsapatok az ujoncok kiképzésénél használt lovakon azonban — nézetem szerint — általában túlrövid kikötőszárakat alkalmaztak. Ezáltal a lovak minden lendületet és lendületes mozgást kizáró tartásba lettek kényszerítve, ami nem volt alkalmas arra, hogy a lovas ülését javítsa, pedig a kiképzés ezen időszakában a fősúlyt erre kellett volna helyezni.

Távol állok attól, mintha a magas lovasművészet egyedüli intézményének — a bécsi spanyol iskolának — kiváló teljesítményeit felülbírálni akarnám, de meg kell jegyeznem, hogy a fiatal lovak, melyeket ott egy féléven át futószáron láthattam, nézetem szerint szintén túlrövidre voltak kikötve és a kikötőszárakat nem a kéz, hanem a lovas térdmagasságában erősítették a hevederhez. Ennek észszerű megindokolására a mai napig sem találtam megfelelő magyarázatot.

Németországban néha azt láttam, hogy a lovat kikötőszárak nélkül futószárazták. Ilyenkor kizárólag arról volt szó, hogy a lovat lovas nélkül lejártassák. Hogy ez helyes-e, arra nem akarok kitérni. Németországban azt is gyakran tapasztaltam, hogy a lovakat túl rövidre és túl mélyre kötötték ki. Ott sajnos futószármunkát hosszú kikötőszáron egyszer sem láttam.

Az általánosan használt kétoldali kikötőszárat mozgás közben sem hosszabbítani, sem rövidíteni nem lehet, azért értelemszerűleg olyan hosszúra kell csatolni, hogy a futószározás azon mozzanatainak is megfelelhessen, amely a leghosszabb kikötőszárat igényli. Világos, hogy sebesügetésben nem futószározhatjuk a lovat ugyanazzal a szármértékkel, mint amelyet az idomításban előrehaladott lónál, összeszedett lépésben teljes joggal alkalmazhatunk. Technikailag ez lehetséges és sajnos elég gyakran alkalmazzák is, de semmi esetre sem lehet *helyes*, mert a szűkebb keretbe összeszedett ló rendezett lépésének megfelelő szármérték sebes ügetésben feltétlenül rövid lesz és ekkor a ló vagy megfeszíti magát vagy pedig a szár mögé kerül. Az értelmes futószárvezető mind a két esetet feltétlenül elkerülni kívánja.

A futószározásnál alkalmazott rövid kikötőszár ugyanolyan káros, mint amikor a nem gondolkodó lovas lovát szűk keretbe kényszeríti — mielőtt az ezt a tartást magától felvenné. A futószározásnál a hiba még hatványozódik, mert a kikötőszár nem engedhet. A rugalmasság elérése céljából gumival vagy spirálrugókkal ellátott kikötőszár teljesen rossz, egyrészt mert nem enged a szűk-

séges mértékben, másrészt mert akkor is húzólag hat, amikor engednie kellene. Jó ülés által támogatott kéz és a rendes kikötőszár határozott ellenállásának kifejtésére a ruganyos szár természetszerűleg sohasem képes.

Századparancsnok koromban — ezredparancsnokom beleegyezésével — azokon a lovakon, melyeket kezdő lovasok lovagoltak, sohasem alkalmaztam kétoldali kikötőszárat, hanem mindig csak olyant, mely egy csattal a bal kápába volt becsatolva, az állszíj karikáján átvezetve és csattnélküli végével a jobb-kápához volt kötve.

Az állszíj hossza a csikózabla szélességének feleljen meg és több bőrrétegből vagy egy bőrrel bevont acélrugóból álljon, hogy kellő merevsége legyen. A puha állszíjnak az a hátránya, hogy a csikózabla karikáit az áll alatt összehúzza és ezzel a ló szájában kellemetlen érzést okoz. Az állszíj két vége egy-egy csattal vagy rugós kampóval lesz a csikózabla karikáiba becsatolva, közepén pedig egy karika van bevarrva, amelyen a kikötőszárat áthúzzuk.

Az átfutó kikötőszárral való kikötés előnyei — a kétoldali kikötőszár alkalmazásával szemben — a következők: 1. Nem gátolja a ló fejének és nyakának oldalmozgását; így a kezdő lovas megismerheti a vezetés alapfogalmait, amit a kétoldali kikötőszár természetesen kizár. 2. A kikötőszárat a lovas bármely jármódban, néhány pillanat alatt szabályozhatja, illetve helyesbítheti, — így a lovaglótanár időveszteség nélkül végeztethet olyan gyakorlatokat, melyeknél észszerűleg más hosszúságú kikötőszárra volna szükség.

A kikötőszár ilyen módon való alkalmazását röviddel a háború kitörése előtt több csapattest kipróbálta és az mindenhol bevált. Magam is fiatal és idősebb lovak futószározásánál éveken át jó eredménnyel alkalmaztam.

A kikötőszárakat csatoljuk általában olyan hosszúra, hogy a ló a közepes ütemekben kényelmes támaszkodást találjon. Hosszúsága természetesen a ló tudása és a támasztott követelmények szerint fog változni.

A futószárvezető feladata az, hogy lovát olyan hosszú kikötőszáron nevelje arra, hogy úgy reá, mint az általa adott segítségekre figyeljen, amelyen a ló semmi kényszert nem érez és e mellett kényelmes tartásban támaszkodást vehet fel. Csak az a ló készíthető elő futószáron szakszerűen a lovas alatti munkára és a futószározás által tartásában, járásában és lendületében csak az a ló nyerhet, amely futószárvezetője hajtó- és egyéb segítségeit megérti s azoknak nyugodtan engedelmeskedik. Ellenkező esetben könnyen az a minden haladást kizáró két szélsőséges eset következik be, hogy a ló vagy nem reagál a hajtó-

segítségekre és csak akkor veszi azokat tekintetbe, ha testi fájdalmat érez, vagy pedig az, hogy az ostortól való állandó félelmében a futószárat rángatva rohan a vezető körül. Mindkét eset kizárja a futószározás eredményességét.

A futószárvezetőnek ismernie kell lovát és bele kell élnie magát a ló gondolatmenetébe. Nyugodt, sziklaszilárd meggyőződésen alapuló, céltudatos biztos mozdulatok és fellépés legyen a jó futószárvezető legfontosabb tulajdonsága. Keltsen a fiatal lóban bizalmat maga iránt és kerüljön mindent, ami iránta a lóban félelmet támasztana. A lóhoz való közeledés az ostor tartása és a kikötőszárak igazítása különböztetik meg a szakértőt a kontártól.

Az elsőizben futószárra vett lóval először azt kell megértetni, hogy a vezető körül körön kell mennie. Ennek elérésére sokan segédet alkalmaznak, aki a lovat a körön vezeti és mellette haladva ügyel arra, hogy a ló a körön maradjon. Nézetem szerint ez nem helyes, mert eltereli a ló figyelmét a futószárvezetőről és mert utóbbinak nemcsak a lóra, hanem a lóvezetőre is ügyelnie és azt utasítgatnia kell, úgyhogy kétszeres munkát végez. Tapasztalataim alapján ajánlom, hogy a futószármunkát fiatal lóval az első pillanattól kezdve magunk és *egyedül* végezzük.

A kikötőszár helyes felillesztése után a futószárvezető vegye a gondosan összerakott futószárat belső kezébe és álljon fel arccal a ló felé. Az ostort úgy tartsa kezében, hogy a nyél — vékonyabb végével háta mögött — a föld felé irányítva, az ostorszíj vége pedig — az ostornyél vastagabb végével együtt — külső kezében legyen. Munka előtt ajánlatos a lovat az ostorral megbarátkoztatnunk, hogy azt később »segítség« gyanánt használhassuk, anélkül, hogy annak mutatása a lóban félelmet keltene. Ecélból mutassuk meg az ostort a lónak; ha nem fél tőle, akkor vékonyabb végét megnyugtató szavak kíséretében nyugodtan húzzuk végig a ló nyakán, vállán, hátán és farán. Ha ezt nyugodtan, biztató szavakkal és határozottan csináljuk, pár perc múlva majdnem minden ló nyugodtan fogja ezt tűrni. Különösen érzékeny lovak nem tűrik hátulsó lábaik ostorral való érintését. Ezt nem is szabad erőltetni és így lovakat csak ott szabad az ostorral megérinteni, ahol ezt nyugodtan elfogadják. Az ostorhoz való szoktatást naponta különösen pedig akkor gyakoroljuk, ha az ostort erélyes segítség vagy büntetésként alkalmazni kényszerültünk.

Ha a ló az ostorral való érintést már eltűri, vegye azt a futószárvezető vékony végével ismét hátrafelé. A mozgás megkezdéséhez vezesse a lovat előre, ő maga lép-

jen hátrafelé. Néhány lépés után kerüljön a ló belső oldalára és vezesse a lovat belső kézzel előre, majd hagyja a lovat maga mellett elhaladni s mialatt a belső kézzel azt maga körül vezeti, külső keze a ló *mögött* akként tartsa az ostort, hogy annak emelését és leengedését a ló állandóan láthassa. Ha a ló engedelmesen jár a vezető körül, a futószárat fokozatosan engedni kell, amíg a ló a megkívánt kör vonalára nem jut. A vezető a kör közepén marad és állandóan a ló felé fordul; belső keze a lovat a futószárral előre vezeti, a külső pedig az ostort akként tartja, hogy azzal *hátulról* hatni tudjon.

A fiatal lovaknál kezdetben gyakran megtörténik, hogy nem akarnak a körön maradni, hanem a futószárvezető felé fordulnak és megállanak. Ily esetekben az a leghelyesebb, ha a vezető a lovat magához vonja és a munkát ujból kezdi. Ha a ló — az ismételt kísérletek daczára is, — ujból befordulna, úgy a belső válla felé irányított könnyű ostorcsapással kell megértetni vele próbálkozásainak hiábavalóságát és ezáltal ismét a körre kihajtani. Ha a futószárvezető ezt ügyesen csinálja, úgy legrövidebb időn belül nem fog kellenie azt megismételni.

Ha a ló szívesen jár a körön, a futószárvezető határozott, de nyugodt segítségekkel biztassa lovát előremenésre és a futószáron való rugalmas támaszkodás felvételére. Ez akkor fog bekövetkezni, ha a ló — az ostorsegítségeket megértve — a futószárat elfogadja és szívesen megy előre. Általában a hátulról ható ostorsegítségek a lovat előremenésre ösztönzik; a kör közepétől a ló válla felé irányulók pedig a körre kifelé, a futószárhoz hajtják. A ló érzékenysége szerint az ostorsegítségek az ostor puszta megmutatása és az ostorcsapások között mozognak; ezeken a határokon belül azonban sohasem szabad az ostort úgy használni, hogy a ló félelmében attól elszaladjon. Épp azért az ostor helyes használatát alaposan meg kell tanulni.

Mihelyt a ló futószáron megtanult rugalmas támaszkodásban járni, akkor — helyes hosszúságra csatolt kikötőszárak és helyesen választott ütem mellett — a szárakon is támaszkodást fog felvenni. Ha nem így járunk el, hanem rövid kikötőszárral akarnánk a lovat tartásba kényszeríteni, úgy az sohasem fog a száron használható támaszkodást felvenni, hanem az ellen tör, feszessé válik és elferdül.

Az ostorral való előrehajtást, — főleg eleinte, mindaddig, míg a ló ezt mint olyant teljesen meg nem érti, hanem arra hajlamos, hogy az ostortól elszaladjon, vagy pedig csak akkor megy előre, ha többé-kevésbbé erélyes

ostorcsapást mértünk rá, — nagyon óvatosan kell alkalmazni, mert a kikötőszár nem enged és a hirtelen megindulló ló abba könnyen beleütközhet. Ostorral való suhintás vagy *pattintás* nem ajánlatos, mert egyrészt más lovak jelenlétében ennek nincs helye és joggal durva tapintatlanságnak minősíthető, másrészt — tapasztalatom szerint — a legtöbb ló hamarosan megszokja ennek hangját, ami azután éppen ezért semmi hatással sem lesz rá. Az ostorszíj nyugodt emelése és sülyesztése — a ló fara mögött — azokban az esetekben bizonyult nagyon hatásosnak, amikor a lovat az ostorral nem akarjuk megütni. A nyelvcsettintés a legjobb eszköz arra, hogy a lovat anélkül *biztathassuk*, hogy az ostorsegítségekkel nyugtalanítanánk. A legtöbb ló már egész fiatal csikó korában megismerkedett ezzel az előrehajtó segítséggel, azok pedig, melyek a serkentésnek ezt a jelét nem ismernék, okos kezelés mellett a nyelvcsettintésre való felfigyelést és engedelmességet egy nap alatt megtanulják.

A hang segítsége a halk figyelmeztetéstől egész a határozottan serkentő, erős »csettintésig« fokozható, így ezt bármily vérmérsékletű lovaknál, — már idomításuk kezdő időszakában is — eredményesen alkalmazhatjuk; ezenkívül ennek mérsékelt alkalmazása legtöbbnyire a többi lovat sem zavarja. A nyelvcsettintés legnagyobb előnye azonban abban rejlik, hogy azt minden más előrehajtó segítségnél *gyorsabban alkalmazhatjuk* és így az értelmes futószárvezető ezzel a segítséggel a lóra pontosan a szükséges pillanatban tud hatni. A nyelvcsettintés az ütem élénkségének fenntartására is a legjobb serkentőeszköz lesz, mert egyrészt a lovat kevésbé nyugtalanítja és egyenletesebben hat, mint az ostor, másrészt a futószárvezető a futószár vezetésével lelkiismeretesebben foglalkozhat, mint ezt a folytonos ostorhasználat mellett tehetné.

Előrehajtáskor, — mint nyeregből a szárakkal, úgy természetesen a futószárral is — utána kell engedni, mert a kör középpontja felől megfeszülő futószár a lovat épp úgy akadályozza, mint a túl rövid szárak.

Egyes lovak futószáron kezdetben a körvonalról önhatalmúlag le akarnak térni és vagy kisebbítik a kört, vagy azt — egy bizonyos ponton — kisebb vagy nagyobb mérvben levágják. Ilyen esetekben próbáljon a futószárvezető határozott lépésekkel a ló elejéhez közeledni és emelje az ostort kinyujtott karral a ló nyaka felé. Ezzel a futószártartó rendesen el fogja érni, hogy a ló tőle eltávolodik és, ha a futószárat vezető keze a ló mozgásával ügyesen és érzéssel velemegy, a ló az elvesztett támaszkodást a futószáron újra felveszi.

Ha ez az eljárás nem volna elégséges vagy a ló a hibát ujból megismételni, úgy egy jól irányított, alulról a ló válla felé ható ostorcsapás már biztosan meghozza a kívánt eredményt. Igaz ugyan, hogy ez a futószervezetőtől az ostor kezelésében nagy gyakorlottságot és biztosságot követel meg, hogy a mozgásban lévő lovat pontosan ott is találja el, ahol akarta. Ha erre nem képes, úgy feltétlenül jobb lesz, ha a futószármunkával nem kísérletezik.

A menőkedvet nélkülöző és az ütemet önhatalmúlag lassító lovaknak előrehajtására ugyanaz vonatkozik, mint azoknak lovas alatti munkájára. Olyan lovakkal, amelyeknél a menőkedv felélesztését célzó gyengéd segítségek eredménytelenek maradtak, a hirtelen és lendülettel mért ostorcsapás fájdalmas hatását kell megismertetnünk. Ennek végrehajtása a futószárvezetőtől finom, érzékeny kezet követel meg, hogy szükség esetén azt gyorsan meg is tudja ismételni. A nem túlzottan nyugodt vérmérsékletű (flegmatikus) lovaknál az ilyen erőteljes ostorcsapás után már az ostor puszta emelése és súlyesztése legtöbbnyire hosszú időre elégséges lesz arra, hogy a lovat kötelességeire figyelmeztesse.

A lónak értelemnélküli verése — a futószáron is — éppoly elvetendő és célszerűtlen, mint lovas alatt.

Míg a ló előrehajtására a futószárvezetőnek legtöbbször biztosan ható eszközök állnak rendelkezésére, addig viszont az elsiető ló lassítására nagyon bizonytalan segédeszközökkel rendelkezik. Erre a célra tényleg csak a megszokott jeleket alkalmazhatja, melyekhez a lovat előbb hozzá kell szoktatnia. Egyes esetekben a futószáron fejnélkül elrohanó lovat anélkül is fel tudjuk tartani, hogy a futószárral érzékenyen megfognánk. Megfelelő ügyességgel ugyanis a körvonalon, vagyis a ló rendes járó vonalán hirtelen és erélyesen a ló elé állhatunk, mire az rendszerint — mintegy a földbe gyökerezve — megtorpan. Ezt a segédeszközt csak különös esetekben alkalmazhatjuk, ennek tartós hatására pedig számítanunk nem lehet.

A jármód lassítására vagy az ütem csökkentésére a futószárvezető csak a megszokott jeleket alkalmazhatja. A futószárnak olyan sokszor használt megrázása is ilyen megszokott jel, amely a lóban vagy a futószárral adott durvább fenyítések emlékeit idézi fel, vagy — ha azt mindig megnyugtató szólítgatásokkal együtt alkalmazzuk — végül a hangsegítségek nélkül is kiváltja a kívánt hatást.

Igy tehát a futószárvezetőnek pusztán a hang és a futószár durva alkalmazása-okozta fájdalom nyújtanak módot arra, hogy a lovat jármódja lassítására birhassa. Ez utóbbit — véleményem szerint — csak a legvégső eset-

ben szabad alkalmazni, mert ellenkezik a futószárvezető tapintatával, hogy azzal az eszközzel okozzon a lónak fájdalmat, amely annak vezetésére szolgál és amelyhez bizalmat kell nyernie.

Bár vannak olyan neveletlen lovak is, amelyeket már a futószármunka kezdetén a futószár megrántásával érezhetően meg kell fenyítenünk, hogy például a futószárvezető elleni támadókedvüket elvegyük, — ezek azonban ritka kivételek. A futószárvezető hangsegítsége és főleg nyugodt türelme — a ló megállítására és járásának lassítására — rendszerint hamarabb vezet eredményre, mint az erőszakos eszközök. Ez utóbbiak ugyan megállítják a lovat, de sohasem fogják azt az eredményt elérni, amit »*a ló vegye fel magát*« alatt ismerünk.

Jóindulatú lovakat sok esetben sikerült a futószáron olyan figyelmesekké tennem, hogy — majdnem minden ostorsegítség nélkül — ütemükben teljesen az én magatartásomhoz alkalmazkodtak: ha pár hosszú és gyorsabb lépést tettem, ők is azonnal fokozták az ütemet; viszont, ha megálltam és felsőtestemmel kissé hátradültem, ők is azonnal lassítottak. Ezeket a lovakat a futószárral sohasem fenyítettem meg, bár eleinte gyakran elrohantak, hanem tetszésük szerint szaladni hagytam őket, sőt még előre is hajtottam. Egy idő múlva — az előrehajtást beszüntetve — ugyanazon árnyalatban tartott hangommal nyugtattam meg őket. Ennek az eljárásnak eredménye minden esetben nagyon hamar jelentkezett.

Mint a lovas alatti munkának, úgy a futószározásnak is első és legjobb főcélja a tiszta, lendületes járásnak minden jármódban való kifejlesztése. Erre kell mindenkor törekedni. Amint a ló az előrehajtó segítségek finomabb, neki fájdalmat nem okozó fajait és eszközetit megismerte és amikor a futószárvezető hangját és annak — a sebesítést és csökkentést tolmácsoló — mozdulatait megértette, akkor már csak a futószárvezető ügyességétől függ, hogy mikor és mennyire tudja lovát a futószáron az óhajtott ütemben »kiegyensúlyozni.« Az ütem pontosabb betartásának eléréséig — a kezdettől fogva helyesen alkalmazott — kikötőszár legtöbbnyire teljesen elégséges lesz. Ha ez olyan hosszú volt, hogy a ló az télénkebb ütemben is fel tudja venni, úgy rövidítésnél, — amikor a lónak már a rövidebb ütemben is meg volt a lendülete, — az már túlhosszúnak bizonyult. Ha a ló a lassúbb ütemekben nem fejleszt annyi lendületet, hogy az az összeszedettebb tartás felvételére késztetné, — hibás volna a kikötőszárat megrövidíteni, mert ezáltal a lovat olyan tar-

tásbaa kényszerítenénk, amelynek felvételére még nem eléggé érett.

Ha azonban a futószárvezető, a fenti kívánalmak alapján, a kikötőszár megrövidítését indokoltnak látja, úgy ennek — a lóháton való szárrövidítéshez hasonlóan — csak kis mértékben és átmenetileg szabad történnie. A lóban esetleg fellépő egyoldalú ferdeségnek se szabad a futószárvezetőt arra indítania, hogy lovát az egyik oldalon rövidebbre kösse ki és rövidebb szárral szándékozzék azt a száron való engedésre kényszeríteni. Ez az eljárás természetesen soha sem hozna maradandó eredményt, mert az elferdülés oka — mint ismeretes — nem az egyoldalú erősebb támaszkodásban rejlik, hanem épp fordítva: a ferdeség a lendület hiányának és a járás ezzel összefüggésben álló tisztátalanságának látható következménye. Az elferdült lovaknál különösen ajánlatos az átfutó kikötőszár alkalmazása, ami már eleve kizárja az egyoldali erősebb kikötést. A futószárvezetőnek arra kell törekednie, hogy a lovat — a mozgás szabályozása és ügyes vezetés által — egyenesre igazítsa. Ez mindig célra is fog vezetni, ha ezt észszerűen csinálja és ha a lónak nincsen olyan alkati hibája, amely a tisztátalan járást maga után vonja.

Mikor a ló a futószárvezető előrehajtó segítségeit eléggé ismeri, a vezetőnek már bőséges eszköz fog rendelkezésére állni ahhoz, hogy a ferdeséget orvosolja, mert akkor a ló járását már teljesen a kezében tartja és vezetési gyakorlatokban is olyan segítséget talál, amely a ló egyoldali ferdeségének feloldására alkalmas. Ha a futószárvezető lova járásában már elég lendületet teremtett, úgy az az egyensúlyt minden jármódban meg fogja találni és az egyoldali támaszkodás magától el fog tűnni.

A gyakorlott futószárvezető azt fogja tapasztalni, hogy a fiatal ló, — még akkor is, ha a finomabb segítségeket már követni tudja, — eleinte a körvonal mentén nem jár meghajlítva, hanem érintő-szerűen mozog, ami a futószárra való megújuló nyomásban lesz érezhető. A lónak a kör ívelésének megfelelő hajlítottsága a körön való lendületteljes járás következménye. Éppúgy mint lovas alatt is csak akkor sikerült a lovat segítségekkel eredményesen hajlítani, ha az lendülettel és egyensúlyban jár, úgy a futószárvezető is csak akkor számíthat lovának a körön szükséges hajlítására, ha járásának elégséges lendületéről gondoskodik. Míg a lovas főleg ülésében és különösen gerince rugalmas kitartásában találhatja meg a szükséges eszközöket a járás lendületének kifejlesztésére, addig a futószár-munkánál a szükséges lendület kiváltására az előrehajtó segítségek helyes alkalmazására lesz utalva.

A futószárvezetőnek tisztában kell lennie azzal, hogy a »lendület« fogalma nem egyértelmű a »gyorsított mozgás« fogalmával. Súlyos következményekkel járó tévedésben van az a futószárvezető, aki azt vallja, hogy állandó hajszolással lendületet tud teremteni. Az indokolatlan — bizonyos mértékben megszokottá vált — előrehajtás a futószáron is ugyanazokat a hibákat és károkat eredményezi, mint a lovas alatt. Csak az a futószárvezető lesz képes — a ló ütemének állandó zavarása nélkül — a közép- és rövidített ütemekben is lendületet teremteni, aki a lovat ügyesen tudja előrehajtani és aki az ostor és nyelvcsettintés segítségeivel a hátulsó lábaknak ellökését kiváltani tudja. Míg a lendület hiányzik, a ló előrehajtása a futószárat vezető kéznek erősebb nyomásában nyilvánul meg. Ezt a nyomást a futószárvezető eredményesen legtöbbször arra használhatja ki, hogy a lovat megfelelő, érzésteli vezetéssel, az érintőről a kör vonalára vezeti vissza és ezt az eljárást addig ismétli, míg a ló — fokozatosan gyarapodó lendülete következtében — a kör ívének megfelelő hajlítást vesz fel s a futószáron való támaszkodást akkor sem erősíti, ha sebesebb jármódba való átmenetre ösztönözzük. A lassúbb jármódból a sebesebbe, a mérsékelt ütemből a fokozottabb ütembe — és megfordítva — való ismételt átmenetek nagyon jó szolgálatot tesznek, ha a ló az előrehajtó és felvevő segítségeket megbízhatóan megérti és felfogja. A futószárvezető azonban csak a már meglévő lendületet fejlesztheti és sohasem tud lendületet olyan lovakból kiváltani, amelyeknek a természet ilyet nem adott. A legtapasztaltabb lovasnak is csak teljesen egyedülálló esetekben sikerül olyan lovakat is lendületteljes mozgásba hozni, amelyek az ő befolyása nélkül a lendületnek nyomát sem mutatják.

A lendületes mozgás tehát már a ló hátaslóul való alkalmasságának megítélésénél is olyan fontos tényezőként szerepel, hogy azt figyelmen kívül hagyni nem szabad. A jól épített, hosszú erős vállú, jó kötésű, jó szögelésű, erőteljes hátuljú lovakban rendszerint megtaláljuk a természetes lendületet, de láttam már olyan nagyon jól épített lovat is, amelyik — bár megtévesztő mozgást mutatott — mégsem volt benne semmi lendület. Mindezek, valamint az a tény, hogy gyakran a nem éppen megvesztegető mozgású lovakban nagyon sok lendület van, azt bizonyítják, hogy a lendület teljesen független az egyes jármódokban mutatott mozgástól (akciótól). Igy tehát a nagy, hatalmas és megvesztegető mozgás állandó gyakorlásával lendületet teremteni sem lovas alatt, sem futószáron nem lehet. A futószárvezető lendületet kiváltani csak akkor tud, ha sikerül a lovat az előrehajtó segítsé-

gekre olyan figyelmessé tennie, hogy azt folyékony mozgásában a helyesen csatolt kikötőszárak semmi körülmények közöt nem akadályozzák. Ha a kikötőszár túlrövid, akkor a folyékony előremozgásban beálló zavarokért a lovat igazságosan nem okolhatjuk. A kikötőszár helyes mértéke a lónak állandó, rugalmas támaszkodást enged meg és — megfelelő tartásba illeszkedve — járásának szabad kifejlesztését teszi lehetővé. A mozgásban akadozások csak akkor mutatkoznak, ha a folyékony előremozgást a száron való »visszatartás« szakítja meg. Akár csak rövidebb lépésekben nyilatkozik meg, akár elferdülésben, vagy a támaszkodás elvesztésében, stb. a futószárvezető a hibát érzésteli előrehajtással, azáltal javíthatja, hogy helyreállítja a mozgás folyékonyságát és ha a lovat figyelmességre nevelte és ő is mindig gondol erre, az ilyen hibák megismétlését elkerülheti.

Ha a futószárvezető elérte azt, hogy a lova fennakadás nélkül, folyékonyan, a száron maradva előre megy, úgy már a szükséges lendület elérésére is megteremtette az előfeltételeket. Ha a lóban egyáltalán van némi lendület, úgy az a vázolt feltételek mellett — a futószár értelmes kezelésével, a ló erejének és ügyességének növekedésével — nemsokára nemcsak folyékonyan, hanem lendülettel is mozog előre. A többé már semmi más által nem zavart, folyton növekedő menőkedv a lábak erélyes ellökését vonja maga után, amit hasonlóan erélyes, biztos földrelépés fog követni. A lendülettel teljes mozgásnál nincs akadozás, épp úgy nincs elferdülés, hamis lábsorrend és egyoldali merevség sem. Ez az alapja minden becsületes előrehaladásnak és ez a ló idomításának első legfontosabb lépcsője.

Minél érzékenyebbé és figyelmesebbé vált a ló a futószárvezető segítségeire, annál jobban közeledik a futószármunka a lovas alatti munkához. A futószárvezető is össze tudja szedni a lovat és az összeszedésben azt képes lesz meg is tartani, ha meg van hozzá mindaz a rátermettsége és tudása, amelyeknek a tapasztalt futószárvezetőben meg kell lenni: mindenekelőtt a ló iránti szeretet, türelem, élénk, logikus gondolkodás és a lovaglásban való alapos képzettség.

FÜGGELÉK

Bíráló megfigyelések lovasmérkőzésekről.

Minden lovasmérkőzés — sokoldalúsága következtében — kiváló eszköz arra, hogy a különböző követelmények mellett való versengés által, lehetőleg sok lovasnak nyújtson alkalmat lóanyaga kipróbálására, ami által a lótenyésztésnek is mértékadó irányvonalat adhat, de egyben úgy a lovas, mint lova tudását a nyilvánosság előtt is bemutathatja.

A modern mérkőzéseken kiírt versenyek főleg a félvér-tenyésztés céljait szolgálják és így azokban az országokban, amelyek fegyveres ereje a világháború után a legminimálisabbra csökkent, a lovasmérkőzések vették át egy részét a fontos feladatoknak, amelyet azelőtt a nagy hadsereg lovascsapatai voltak hivatva betölteni.

A mérkőzés — a félvérló minőségének, kitartásának, idomításának és ugrótehetségének a vizsgája — ma az egész ország félvérló-tenyésztésének útmutatója és így annak lelkiismeretes, szakértő és különleges szaktudást igénylő rendezése a tenyésztőkre elsőrendű fontosságú. Mivel pedig az ország lótenyésztése a nemzeti vagyon lényeges részét képezi, a lovasmérkőzések rendezőinek kötelessége a versenyeket úgy megszervezni, hogy azok minden szakszerű kritikát kiálljanak. Ehhez pedig elengedhetetlen, hogy egyrészt az egyes mérkőzéseken a ló és lovas elé állított követelmények a szakemberek általános érvényű felfogásának teljesen megfeleljenek, azok világosan körvonalaztassanak, másrészt az egyes teljesítmények elbírálására hivatott bírák — az egyéni és lehetőleg gyakran beigazolt szaktudásuk alapján — megtámadhatatlan és szakszerű ítéletet tudjanak hozni a teljesítményekről.

A lovaglás, különösen pedig az iskolalovaglás: művészet, mely intelligenciára, ügyességre és bőséges tudásra van alapozva. Ezt a művészetet, — mely elsősorban van hivatva arra, hogy a lovat tehetségeinek kifejlesztésével a gyakorlati használhatóság csúcsteljesítményeire képesítse — minden eszközzel támogatni és fejleszteni kell. Ebben lássák a bírák is főfeladatukat.

Meg kell már végre szabadulni attól az előítélettől, hogy a bírónak feltétlenül helybeli tekintélyes és repre-

zentativ vezetőszemélyiségnek kell lennie és ennek a magában véve olyan lényegtelen feltételnek nem szabad az igazi tudás rovására érvényesülni. Hangsúlyozom, hogy egész lovasmultam alatt saját személyemet egyetlen bíró sem bírálta el igazságtalanul, így tehát nem ellenszenv az részemről a bírákkal szemben, ami szavaimat irányítja, hanem a saját tapasztalataim és más — ebben a kérdésben szaktekintélynek ismert — személyiségek hasonló megfigyelései késztettek arra, hogy valamennyi idomító lovas érdekében őszintén kifejtsem nézetemet.

Sajnos még mindig előfordul, hogy a díjlovaglásban olyan lovasokat, akiknek lova az általános érvényű és a mérkőzési szabályokban részben írásban is lefektetett ama követelményeknek, amelyeket egy belovagolt campagne lóval szemben támasztani lehet, sőt kell — egyáltalán nem vagy csak nagyon hiányosan felelt meg, díjaztak, azért mert a bírák a ló lovagoltságának hibáit nem ismerték fel. Természetesen ennek a fordítottja is épp olyan gyakran előfordul. Olyan eseteknél is jelen voltam, amikor azt a lovast, aki az előző években már többször első helyezést kapott, akkor is így bírálták el, amikor egyáltalán semmi díjat sem érdemelt meg. Ez azt bizonyítja, hogy a bírák, — néha a helyes elbíráláshoz szükséges tudásuk hiányában, — nem a teljesítményt, hanem a személyt díjazzák, akitől minden körülmények között kiváló teljesítményt feltételeznek.

A verseny vezetőségének állandóan szeme előtt kell tartania, hogy a bíró ítélete — a mindenkor kötelező lovagló utasításokban — az elérendő célról írásban foglaltak teljes megpecsételése, másrészt azonban a bíró hibás ítélete nemcsak a résztvevő bizalmát rendíti meg, de bizonyos körülmények között alkalmas arra, hogy az idomító lovaglás lényegéről és annak alapelméleteiről, különösen a fiatal lovasoknál, hamis fogalmaknak legyen szülőanyja. Mindig az ifjúság hajlik leginkább utánzásra és így a bírák hamis ítélete könnyen arra vezethet, hogy a lovaglóművészet régi, nagybecsű és gazdag tapasztalatokon alapuló alaptételeit »divat»-tá degradálván, mint elavultat elvetik.

Én az osztrák-magyar monarchia lovasságánál átéltem a »kalapáló«-comb és a »lebegő«-ügetés áldatlan korszakait is. Ezek a lovaglás-művészet — éretten átgondolt, kipróbált és befolyástól mentnek bizonyult — alapfeltételeivel ellenkező »divatjelenségek« hihetetlenül gyorsan és majdnem teljesen általánosan meghonosodtak. Még a bírák is beleestek ebbe a divatbetegségbe. Csak akkor sikerült ezt a divatkreációt a nemes művészetből kiközösíteni, amikor a gondosan megválasztott zsüri szakértő ítéletében

az ilyen lovas-kinövésektől már nem hagyta magát befolyásoltatni.

A bíráknak mindig azon az alapon kell állni, hogy ők a lovaglás művészetének védői és fejlesztői; ehhez azonban természetszerű követelmény, hogy nekik is szakértőknek kell lenni és közöttük egységes felfogásnak kell uralkodni. A lovaglás művészete világában a legkisebb, logikusan meg nem indokolható újítást minden rendelkezésre álló eszközzel ki kell irtani és a fiatal lovasoknak a követelmények csökkentése által kell megfelelő alkalmat adni arra, hogy megérdemelt jutalmat nyerhessenek el.

Ekkor a lovasművészet idővel újra elfoglalhatja méltó helyét a többi nemes művészet-ág között, a versenyzőket pedig meg tudják majd győzni arról, hogy mint minden művészetnél, úgy a lovaglásnál is — még a legnagyobb tehetség mellett is — az alap nélkülözhetetlen technikáját meg kell tanulni: ezt pedig úgy, mint a többi művészetnél, fáradtság nélkül elérni nem lehet. S meg tudják majd értetni a közönséggel is, hogy a mérkőzéseken a sport művészi ápolását az amatőr-sporttól gondosan külön kell választani.